

PATVIRTINTA
Lietuvos Respublikos Seimo
Priklausomybių prevencijos komisijos
2026 m. kovo 18 d. posėdyje
(Posėdžio protokolas Nr. 142-P-2)

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PRIKLAUSOMYBIŲ PREVENCIJOS KOMISIJA

2025 M. VEIKLOS ATASKAITA

Lietuvos Respublikos Seimo Priklausomybių prevencijos komisija (toliau – Komisija) yra nuolat veikianti Komisija, sudaryta 2024 m. gruodžio 3 d. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu Nr. XV-25 „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo komisijų sudarymo“ (toliau – Nutarimas).

Nutarimu patvirtinta ši Komisijos sudėtis:

- 1) Dainoras Bradauskas;
- 2) Andrius Busila;
- 3) Saulius Čaplinskas;
- 4) Rimas Jonas Jankūnas;
- 5) Algirdas Sysas;
- 6) Tomas Tomilinas;
- 7) Daiva Ulbinaitė;
- 8) Arūnas Valinskas.

2024 m. gruodžio 4 d. Komisijos posėdyje, Komisijos pirmininku buvo išrinktas Saulius Čaplinskas. Komisijos pirmininkas patvirtintas Lietuvos Respublikos Seimo 2024 m. gruodžio 5 d. nutarimu Nr. XV-38 „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo komisijų pirmininkų ir jų pavaduotojų patvirtinimo“.

2025 m. Komisijoje dirbo šie Seimo nariai:

- 1) Saulius Čaplinskas (Komisijos pirmininkas);
- 2) Dainoras Bradauskas;
- 2) Andrius Busila;
- 4) Rimas Jonas Jankūnas;
- 5) Algirdas Sysas;
- 6) Tomas Tomilinas;
- 7) Daiva Ulbinaitė;
- 8) Arūnas Valinskas.

2025 m. Komisijos pirmininkas sušaukė 13 Komisijos posėdžių (išvažiuojamąjį posėdį, bendrą posėdį kartu su Seimo Savižudybių ir smurto prevencijos komisija ir Asmenų su negalia teisių komisija). Komisijos nariai dalyvavo Seimo Savižudybių ir smurto prevencijos komisijos, Socialinių reikalų ir darbo komiteto ir Švietimo ir mokslo komiteto bendrame posėdyje, kuriame buvo svarstomas klausimas „Dėl vaikų saugumo socialiniuose tinkluose“. Posėdžiuose svarstyti 35 parlamentinės kontrolės klausimai, 16 kitų klausimų, papildomos komisijos teisėmis svarstyti: Akcizų įstatymo Nr. IX-569 4 ir 27 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas [XIVP-4186](#), [XVP-507](#) (toliau – Projektai), Seimui pateiktos papildomos komisijos išvados dėl šių projektų: [išvada](#) (XIVP-4186), [išvada](#) (XVP-507).

Komisija kartu su Pasaulio sveikatos organizacijos biuru Lietuvoje Seime 2025 m. vasario 19 d. organizavo diskusiją „**Alkoholio kontrolės politikos poveikis Lietuvai: Baltijos alkoholio kontrolės politikos projekto įžvalgos (2020–2025 m.)**“, kurioje buvo pristatyti ir aptarti pagrindiniai Baltijos

alkoholio kontrolės politikos projekto (2020–2025 m.) rezultatai. 2025 m. birželio 2 d. kartu su Pasaulio sveikatos organizacijos biuru Lietuvoje Seimo Spaudos konferencijų salėje surengė spaudos konferenciją, skirtą Pasaulinei dienai be tabako paminėti – „**Atskleiskime tiesą – demaskuokime patrauklumą!**“.

Komisija kartu su Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija ir Respublikiniu priklausomybės ligų centru 2025 m. gruodžio 8 d. Seime surengė pirmąją praktinę konferenciją „**Priklausomybių konsultanto praktika ir profesinė tapatybė: iššūkiai, galimybės, perspektyvos**“.

Komisijos pirmininkas prof. dr. Saulius Čaplinskas: 2025 m. kovo 5 d. Seime surengė konferenciją „**Vaikų mityba Lietuvos ugdymo įstaigose: švietimo, sveikatos, ekonomikos ir politikos sanglauda**“, 2025 m. kovo 17–19 d. Reikjavike (Islandija) dalyvavo Islandijos prevencijos modelio „**Planet Youth**“ tarptautinėje metinėje konferencijoje, balandžio 17 d. Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto Medicinos mokslo centre dalyvavo Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamento kartu su Vilniaus universiteto Medicinos fakultetu, Pasaulio sveikatos organizacijos biuru Lietuvoje ir Lietuvos neformaliojo švietimo agentūra surengtoje mokslinėje–praktinėje konferencijoje „**Visuomenės psichikos sveikata: psichoaktyvios medžiagos jauno žmogaus aplinkoje**“, gegužės 16 d. Kaune dalyvavo Priklausomybės ligų specialistų asociacijos surengtoje diskusijoje „**Tvarus bendradarbiavimas priklausomybių srityje: politika, specialistas, visuomenė**“, rugsėjo 19 d. Seime surengė tarptautinę konferenciją „**Sveiko ilgaamžiškumo link**“, lapkričio 24 d. Seime surengė konferenciją „**Plaučių vėžio žinomumo mėnuo: nuo vieningo tikslo – prie personalizuotų sprendimų**“.

Informacija apie Komisijos posėdžius ir kitus renginius nuolat buvo skelbiama Seimo internetiniame tinklalapyje, siunčiama Seimo kanceliarijos Informacijos ir komunikacijos departamento Ryšių su visuomene skyriui, Komisija ataskaitiniu laikotarpiu parengė 20 informacinių pranešimų žiniasklaidai, teikė informaciją ir medžiagą publicistinei žurnalistikai priklausomybių tematika.

Komisija nagrinėjo visus Seimo dokumentų valdymo sistemoje Komisijai adresuotus raštus, pareiškimus, kreipimus ir kitus dokumentus, parengė ir išsiuntė atsakymus į gautus paklausimus, kreipimusis, raštus, prašymus, iniciatyvinius raštus.

Komisijoje svarstyti įstatymų projektai:

- **Lietuvos Respublikos Akcizų įstatymo Nr. IX-569 4 ir 27 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas [XIVP-4186](#)**

Seimo paskirta pateikti papildomos komisijos [išvadą](#) dėl projekto Nr. [XIVP-4186](#), Komisija 2025 m. gegužės 7 d. posėdyje svarstė projektą ir priėmė sprendimą nepritarti iniciatorių pateiktam Akcizų įstatymo Nr. IX-569 4 ir 27 straipsnių pakeitimo įstatymo projektui [XIVP-4186](#) ir siūlyti pagrindiniam Biudžeto ir finansų komitetui projektą atmesti, atsižvelgiant į Teisingumo ministerijos Europos Sąjungos teisės grupės išvadoje pateiktus argumentus.

Iniciatorių parengtame įstatymo pakeitimo projekte siūloma nustatyti išimtį ūkininkams, gaminantiems tradicinius alkoholinius gėrimus, nesteigti akcizais apmokestinamų prekių sandėlio ir papildyti Akcizų įstatymo 27 straipsnio 1 dalį nauju 11 punktu, nustatant išimtį, kad ūkininko gaminami tradiciniai alkoholiniai gėrimai yra atleidžiami nuo akcizų. Iniciatorių parengtame Aiškinamajame rašte dėstoma, kad naminės degtindarystės ir kitų tradicinių gėrimų gamyba yra svarbi Lietuvos tautinio paveldo dalis, todėl ji turėtų būti išsaugoma ir pristatoma kaip kultūrinė vertybė. Įstatymo projekto nuostatų įgyvendinimas skatintų kaimo turizmo plėtrą, sudarytų sąlygas įtraukti atskirus namų gamybos alkoholinius gėrimus į tautinio paveldo sąrašą bei skatintų atsakingą ir saikingą jų vartojimą. Taip pat sudarytų sąlygas perdirbti perteklinius šalyje užaugintus rugius, uogas bei medų, prisidėtų prie naujų darbo vietų kūrimo kaimo turizmo sodybose.

Komisijos nuomone, sprendimai dėl alkoholio gamybos, prekybos ar vartojimo išimčių turi būti vertinami pirmiausia sveikatos politikos kontekste, o ne pagal svarbą Lietuvos paveldui, kaimo vietovių gyvybingumo ar kaimo turizmo plėtros skatinimui.

Lietuvos Respublikos Seimas 2023 m. gegužės 23 d. nutarimu Nr. XIV-1982 patvirtino Nacionalinę darbotvarkę narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės, vartojimo prevencijos ir žalos mažinimo klausimais iki 2035 metų (toliau – Darbotvarkė). Strateginis Darbotvarkės tikslas – sukurti sveikesnę ir saugesnę visuomenę, kurioje kiekvienam žmogui siekiama padėti išvengti alkoholio, tabako ir narkotikų daromos žalos ar ją sumažinti, taip pat sudaromos galimybės rūpintis savo, šeimos ar bendruomenės narių sveikata, socialine ir ekonomine gerove. Siekiant trečiojo Darbotvarkės tikslo keliamas uždavinys įgyvendinti tyrimais grindžiamas alkoholio ir tabako bei su tabako gaminiiais susijusių gaminių kontrolės politikos priemones bei tobulinti akcizų politiką, susiejant ją su infliacija ir užkertant kelią atskirų alkoholinių gėrimų grupių apmokestinimo išlygoms, todėl, Komisijos nuomone, parengtas Lietuvos Respublikos akcizų įstatymo Nr. IX-569 4 straipsnio ir 27 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas XIIVP-4186 yra nesuderinamas su Darbotvarkės tikslais ir uždaviniais.

▪ **Loterijų ir lošimų mokesčio įstatymo Nr. IX-326 5 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas [XVP-507](#)**

Seimo paskirta pateikti papildomos komisijos [išvadą](#) dėl projekto Nr. [XVP-507](#), Komisija 2025 m. lapkričio 26 d. posėdyje svarstė projektą ir priėmė sprendimą siūlyti pagrindiniam Biudžeto ir finansų komitetui jį tobulinti, atsižvelgiant į Seimo kanceliarijos Teisės departamento pastabas, kurioms Komisija pritarė.

Seimo kanceliarijos nuotrauka (aut. Viktorija Chorna)

Šiuo metu organizuojant lošimus lošimo automatais, stalo lošimus, bingą, totalizatorių, lažybas ir nuotolinius lošimus, loterijų ir lošimų mokesčio bazei taikomas 22 procentų mokesčio tarifas.

Teikiamu Įstatymo projektu yra siekiama, kad organizuojant lošimus lošimo automatais, stalo lošimus, bingą, totalizatorių, lažybas ir nuotolinius lošimus būtų nustatyti diferencijuoti mokesčiai su skirtingais tarifais, priklausomai nuo mokesčio bazės dydžio. Tokiu būdu būtų taikomi 22 proc., 27 proc., 32 proc., 37 proc. mokesčio tarifai. Iniciatorių nuomone, progresinis apmokestinimas leistų įgyvendinti teisingesnį apmokestinimo principą, kuomet didesnes pajamas gaunančios bendrovės prisidėtų prie valstybės biudžeto didesne dalimi.

Komisija nepritarė Vyriausybės nuomonei ir jos nurodytiems argumentams, kuriais buvo siūloma Seimui projekto nesvarstyti. Vyriausybė teigė, kad lošimų organizatoriai, įgyvendinus siūlomus pakeitimus, patirtų reikšmingų papildomų išlaidų. Taip pat buvo siūloma lošimų mokesčio tarifo keitimo galimybę svarstyti ateityje, atsižvelgiant į lošimų organizatorių veiklos rodiklius, kai praktikoje bus įgyvendinti priimti kiti Lietuvos Respublikos azartinių lošimų įstatymo ir Lietuvos Respublikos loterijų bei lošimų mokesčio įstatymo pakeitimai.

Komisijos nuomone, iniciatorių pateiktame Loterijų ir lošimų mokesčio įstatymo projekte numatomi loterijų ir lošimų mokesčio įstatymo pakeitimai sukels papildomų išlaidų lošimų verslui, tačiau vertinant tai, kad pralošiamų pinigų sumos Lietuvoje nuolat auga, o lošimų organizatorių pajamos kasmet didėja, taip pat didėja priklausomų nuo azartinių lošimų asmenų, įskaitant nepilnamečius, skaičius, Komisijos nuomone, siūlomas apmokestinimo modelis yra socialiai atsakingas ir prisidėtų prie biudžeto pajamų didinimo.

Lošimų mokesčio skaičiavimo tvarkos pakeitimas patenkintų valstybės poreikį gauti papildomas pajamas, kurios galėtų būti nukreiptos valstybės gynybai, priklausomybių prevencijos programoms, reikminiems tyrimams, švietimo ir socialinės integracijos projektams, visuomenės sveikatos apsaugai stiprinti. Pakeista mokesčio skaičiavimo tvarka užtikrintų, kad visi lošimų organizatoriai, o ypač didieji lošimų organizatoriai didintų biudžeto pajamas ir prisidėtų prie valstybės gerovės.

Situacijos apžvalga

Vadovaujantis Lošimų priežiūros tarnybos duomenimis, Lietuvos lošimų rinkos bendrosios lošimo pajamos auga kasmet. 2024 m. bendrosios lošimo pajamos sudarė 241,8 mln. Eur (iš antžeminių lošimo vietų 71,2 mln. Eur, iš nuotolinių lošimų 170,6 mln. Eur) ir tai yra 8,85 procentais daugiau negu 2023 metais (buvo 222,2 mln. Eur).

Azartinius lošimus organizuojančių bendrovių paskutinių penkių metų veiklos rodikliai

Eil. Nr.	Ataskaitinis laikotarpis	Už dalyvavimą lošime įmokėta suma, EUR	Išmokėtų laimėjimų suma, EUR	Rezultatas iš lošimų veiklos (GGR*) (bendrosios lošimų pajamos), EUR	GGR pokytis
1	2020	1 311 901 560	1 208 394 263	103 507 297	-8
2	2021	1 858 256 026	1 722 051 690	136 204 335	32
3	2022	2 097 488 498	1 901 691 193	195 797 305	44
4	2023	2 465 152 585	2 242 949 745	222 202 840	13
5	2024	2 658 750 908	2 416 891 393	241 859 515	9

* GGR (angl. Gross gambling revenue) – bendrosios lošimo pajamos, iš gautų pajamų atėmus išmokėtus laimėjimus.

Lošimų priežiūros tarnybos duomenys

Per 2024 m. į Lietuvos biudžetą surinkta beveik 73,9 mln. Eur loterijų ir lošimų mokesčio, kurį sumokėjo didžiųjų loterijų organizatoriai (26,1 mln. Eur) ir azartinių lošimų organizatoriai (47,8 mln. Eur). Lošimų ir loterijų rinkos išlaidos reklamai 2024 m. sudarė 17,7 mln. Eur.

Psichikos sveikatos specialistų teigimu, azartiniai lošimai yra specifinė pramogos rūšis, kuria piktnaudžiaujant gali susiformuoti priklausomybė. Priklausomybė gali sukelti įvairių socialinių ir psichologinių problemų ne tik lošiančiajam, bet ir jo artimiesiems.

Skirtingi šaltiniai patvirtina, kad kasmet daugėja priklausomybe nuo lošimų sergančių žmonių. Azartiniai lošimai įtraukia vis daugiau vaikų ir paauglių – jiems nesunkiai prieinamos lažybos, loterijos, automatai ir ypač nuotoliniai vaizdo žaidimai, tokie kaip „lobių skrynelės“. Nuotoliniai vaizdo žaidimai populiarūs jau tarp 11-16 metų amžiaus vaikų, tyrimų rezultatai rodo, kad 23 proc. vaikų yra mokėję realius pinigus už lobių skrynias, prizai (laimėjimai) šiame žaidime gaunami atsitiktine tvarka, žaidimas kaip ir lošimuose suteikia jaudulį, kuris lošėją skatina tęsti žaidimą, žaidime yra lažinamasi iš „skrynelių“ turinio.

Apie augantį nepilnamečių įsitraukimą į azartinius lošimus pažymima ir naujausiame Alkoholio ir kitų psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo Europos mokyklose (*angl. The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs, ESPAD*) 2024 m. tyrimo išvadose. Jose skelbiama, kad azartiniai lošimai ir kompiuteriniai žaidimai tarp moksleivių populiarėja. Pasak tyrimo rezultatų, 13 proc. 15 – 16 m. amžiaus Lietuvos moksleivių (4,2 proc. merginų ir 24,1 proc. vaikų) per pastaruosius 12 mėnesių iki apklausos lošė iš pinigų. Be to, stebima lošimo iš pinigų didėjimo tendencija: nuo 2015 metų iš pinigų lošiančių moksleivių skaičius padidėjo nuo 11,8 proc. iki 14,3 procentų. Palyginus su 2019 metų duomenimis, 2024 m. stebimas didėjimas siekia 2,5 procento.

2016 – 2024 m. atliktų reprezentatyvių apklausų tyrimų rezultatai rodo, kad loterijose dalyvauja 50 – 70 proc. Lietuvos gyventojų tarp kurių, dažniau yra moterys, namų šeimininkės, pensininkai ir moksleiviai ar studentai. Azartiniuose lošimuose dalyvauja 10 – 19 proc. Lietuvos gyventojų – dažniau vyrai iki 40 metų amžiaus. 24 – 29 proc. Lietuvos gyventojų pažįsta asmenis, kurie dalyvauja azartiniuose lošimuose. Apie 2 proc. lošimų patirtį turinčių respondentų teigia patiriantys įvairių problemų.

2023 m. Vilnius Tech mokslininkai nustatė, kad 8,6 proc. turi polinkį į probleminius lošimus (L. Jesevičiūtė-Ufartienė ir kt.).

Nuo 2017 m. gegužės 1 d. asmenys, norintys apriboti savo galimybę lošti, gali Lošimų priežiūros tarnybai pateikti prašymą neleisti lošti ir dalyvauti nuotoliniuose lošimuose. Tokie asmenų prašymai yra registruojami Apribojusiųjų savo galimybę lošti asmenų registre. 2025 m. vasario 28 d. duomenimis,

šiam registre nuo programos pradžios yra gauti 69 573 prašymai neleisti lošti ir dalyvauti nuotoliniuose lošimuose. 2025 m. sausio 31 dienai galiojančių prašymų skaičius siekė 18 282 prašymus.

Sveikatos apsaugos ministerijos duomenimis sergamumo priklausomybe nuo azartinių lošimų skaičius didėja: patologinis potraukis azartiniams lošimams arba azartiniai lošimai ir lažybos 2022 m. buvo nustatytas – 58 asmenims, 2023 m. – 97, 2024 m. – 135.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2019 m. sausio 23 d. pasitarimo protokoliniu sprendimu patvirtintame Probleminio lošimo prevencijos priemonių įgyvendinimo plane numatytų kai kurių probleminio lošimo prevencinių priemonių įgyvendinimo terminai yra pasibaigę 2022 m. IV ketvirtyje. Probleminio lošimo prevencijos priemonių įgyvendinimo planas iki šiol nebuvo atnaujintas.

Lošimų priežiūros tarnybos funkcijos prevencijos srityje, įgyvendinant Azartinių lošimų įstatyme numatytus lošimų kontrolės politikos principus, išplečiamos tik nuo 2025 m. lapkričio 1 d., kuomet Lošimų priežiūros tarnybai bus suteikiami įgaliojimai dalyvauti formuojant valstybės politiką lošimų kontrolės srityje ir organizuoti jos įgyvendinimą rengiant prevencijos programas, koordinuojant ir kontroliuojant jų įgyvendinimą.

Šiuo metu Lietuvoje trūksta išsamių mokslinių tyrimų, kurie leistų įvertinti probleminio lošimo socialinius ir ekonominius kaštus bei jų poveikį visuomenei. Finansų ministerija 2025 m. balandžio mėn. dalyvavo Lietuvos mokslų tarybos (LMT) organizuotame kvietime teikti paraiškas reikminiems tyrimams tema „Socialinių ir ekonominių kaštų, kylančių dėl probleminio lošimo Lietuvoje, įvertinimas ir analizė“, kuriais identifikuoti probleminio lošimo ekonominiai ir socialiniai veiksniai, paskaičiuoti probleminio lošimo ekonominiai ir socialiniai kaštai, atliktas poveikio valstybės finansams vertinimas, atliktas probleminio lošimo sukeltų nematerialiųjų išlaidų kiekybinis įvertinimas, nustatyti probleminio lošimo rizikos veiksniai labiausiai pažeidžiamoms socialinėms grupėms, pateiktos valstybei tenkančių ekonominių ir socialinių kaštų mažinimo gairės. Tačiau LMT informavo, kad finansavimas tyrimams nebus skiriamas, motyvuojant, kad būtinybė spręsti problemą neatidėliotinai nėra pakankamai pagrįsta.

2025 m. lapkričio 27 d. Lietuvoje veikė 12 azartinius lošimus organizuojančių bendrovių (dar 1 bendrovė turi licenciją, bet šiuo metu veiklos nevykdo), 14 lošimo namų (kazino), 166 lošimo automatų salonai, 66 lažybų punktai, 0 totalizatoriaus punktų (2023 m. buvo 5), 10 bendrovių turėjo leidimus organizuoti nuotolinius lošimus, 2 – didžiąsias loterijas.

Svarstyti svarbiausi parlamentinės kontrolės klausimai:

- **Dėl 2024 m. Alkoholio ir kitų psichoaktyviųjų medžiagų Europos mokyklose tyrimo (angl. *The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs, ESPAD*) nacionalinių rezultatų**

Komisija, nusprendusi plačiau gilintis į esamą situaciją, sausio 8 d. Komisijos posėdyje susipažino su naujausio Alkoholio ir kitų psichoaktyviųjų medžiagų Europos mokyklose tyrimo (angl. *The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs, ESPAD*) rezultatais. ESPAD yra didžiausias pasaulyje moksleivių psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo tendencijas nagrinėjantis tyrimas, kuriame dalyvauja apie 40 Europos šalių. ESPAD tyrimo pagrindinis tikslas – surinkti palyginimui tinkamus ir patikimus duomenis apie psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo ir kito rizikingo elgesio paplitimą 15–16 metų amžiaus moksleivių grupėje Europoje, siekiant stebėti ir atskirų šalių, ir bendras visų šalių tendencijas.

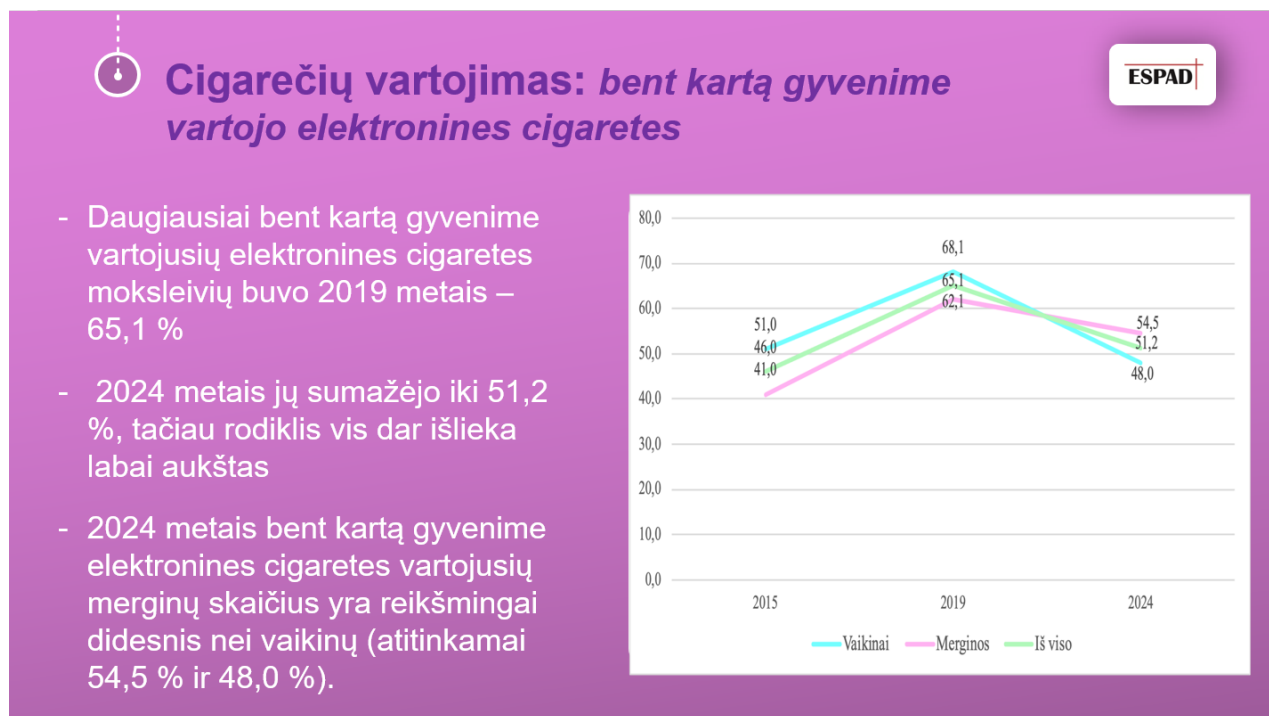
Lietuva 2024 metais ESPAD tyrime dalyvavo jau aštuntą kartą (nuo 1995 metų). Paskutinį kartą tyrimas buvo atliktas 2019 m. Nuo 2024 metų tyrimo įgyvendinimą Lietuvoje organizuoja Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas. Iš viso 2024 metais mokyklose vykdytoje anoniminėje ESPAD apklausoje dalyvavo 4 792 15–16 metų amžiaus Lietuvos moksleiviai. Tyrimą atliko Klaipėdos universiteto tyrėjų grupė.

Pastaruoju metu Lietuvos mokyklose kyla iššūkiai dėl moksleivių nelegalaus elektroninių cigarečių ir kitų psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo. Komisija turėjo galimybę išgirsti naujausiai atlikto Alkoholio ir kitų psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo Europos mokyklose 2024 m. tyrimo (*angl. The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs, ESPAD*) rezultatus, kuriuos posėdyje pristatė ESPAD nacionalinio tyrimo tyrėjos. Mokslininkės prof. dr. Aelita Bredelytė ir doc. dr. Laura Šaltytė-Vaisiaskė pristatė pagrindinius nacionalinius rezultatus.

Cigarečių vartojimas

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad elektroninių cigarečių panorėję lengvai arba labai lengvai galėtų gauti 55,6 proc. moksleivių: 57,4 proc. merginų ir 53,9 proc. vaikinių, kaitinamojo tabako gaminių – 23,3 proc. moksleivių: 21,2 proc. merginų ir 25,3 proc. vaikinių, vandens pypkę – 13,2 proc. moksleivių: 11,4 proc. merginų ir 14,9 proc. vaikinių. Beveik pusė respondentų (49,1 proc.) teigė, kad, jeigu norėtų, tabako cigarečių gautų lengvai ar labai lengvai (palyginti su 2019 metais, jis sumažėjo 8,5 procentiniais punktais).

Daugiausiai bent kartą gyvenime vartojusių elektronines cigaretes moksleivių buvo 2019 metais – 65,1 proc. 2024 metais jų sumažėjo iki 51,2 proc., tačiau rodiklis vis dar išlieka labai aukštas. 2024 metais bent kartą gyvenime elektronines cigaretes vartojusių merginų skaičius yra reikšmingai didesnis nei vaikinių (atitinkamai 54,5 proc. ir 48,0 proc.).

ESPAD 2024 m. tyrimo duomenys

Bent kartą gyvenime tabako cigaretes vartojo 33,6 proc. respondentų (33,5 proc. vaikinių ir 33,6 proc. merginų), t.y. mažiausi skaičiai nuo 2003 metų. Nuo 2003 metų tabako cigarečių vartojimas sumažėjo du su puse karto (nuo 80,1 proc. iki 33,6 proc.). Iki 2015 metų cigaretes rūkančių vaikinių skaičius buvo didesnis nei merginų, tačiau pastaruoju metu supanašėjo.

Išvada, kad cigarečių vartojimo rodikliai išlieka aukšti, bet yra geriausi per visą ESPAD tyrimų istoriją. Situacija pagerėjo nuo 2019 metų, bet yra blogesnė nei 2015 metais.

Kanapių ir kitų narkotikų vartojimas

16,5 proc. moksleivių (17,8 proc. vaikinių ir 15,2 proc. merginų) teigė, kad panorėjus lengvai arba labai lengvai gautų kanapių. Kanapių suvokiamas prieinamumas buvo aukščiausias 2007 metais, tačiau nuo to laiko iki 2024 metų jis sumažėjo nuo 27,8 proc. iki 16,5 proc. Palyginus su 2019 metais, 2024 metais moksleivių, teigusių, kad panorėjus kanapių gauti būtų lengva arba labai lengva, sumažėjo 7,1 procentiniais punktais.

Kanapes bent kartą gyvenime nurodė vartoję 11,6 proc. respondentų. Bendras kanapių bent kartą gyvenime vartojusių skaičius yra mažiausias nuo 2003 metų. Merginų skaičius augo iki 2019 metų, tačiau 2024 metais jis sumažėjo 6,8 procentiniais punktais.

Bent kartą gyvenime bent vieną iš narkotikų nurodė vartoję 13,3 proc. paauglių (iš jų 11,3 proc. merginų ir 15,3 proc. vaikinių). Tai mažiausias bendras skaičius nuo stebėjimo pradžios. Palyginti su 2019 metais, tokių moksleivių sumažėjo 5,8 procentiniais punktais.

Išvada, kad kanapių vartojimo rodikliai geriausi nuo 2003 m. Kitų nei kanapės narkotikų vartojimo rodiklių situacija yra nevienareikšmė, nors bendri rodikliai išlieka vieni mažiausių nuo stebėjimo pradžios.

Naujos psichoaktyviosios medžiagos

Bent kartą gyvenime naujų psichoaktyviųjų medžiagų vartoję nurodė 3,7 proc. respondentų (panašiai merginų ir vaikinių), o 1,8 proc. respondentų nebuvo dėl to tikri. Mažiausi vartojimo skaičiai nuo stebėjimo pradžios. Palyginti su 2019 metais sumažėjo 1,9 procentiniais punktais.

Išvada, kad naujų psichoaktyviųjų medžiagų vartojimas mažiausias nuo 2015 metų.

Alkoholio vartojimas

Bent kartą gyvenime alkoholį vartojo 72,6 proc. respondentų: merginų – 77,5 proc., o vaikinių – beveik 68 proc. Tai mažiausi skaičiai nuo 1995 metų. Nuo 1995 metų bent kartą gyvenime vartojusių alkoholį moksleivių skaičius sumažėjo 22,4 procentiniais punktais. Intensyvesnis mažėjimas pastebimas nuo 2015 metų. Net 12,6 proc. apklaustųjų teigė, kad alkoholio gauna iš tėvų, 10,3 proc. jo gauna ar perka iš kitų jaunuolių, 3,7 proc. perka alkoholį parduotuvėje, 0,5 proc. perka baruose ar kavinėse, daugiau kaip pusė respondentų nurodė, kad alkoholio gauna kitais būdais.

Išvada, kad alkoholio vartojimo rodikliai yra geriausi per visą ESPAD tyrimų istoriją, bet išlieka aukšti.

Atsižvelgiant į tai, kad net 12,6 proc. respondentų dažniausiai alkoholio gauna iš tėvų, o 9 proc. – gauna / perka iš kitų suaugusiųjų, rekomenduojama toliau šviesti suaugusius žmones apie alkoholio vartojimo žalą, ypač vaikystėje ir paauglystėje.

Alkoholinių gėrimų įsigijimo analizė patvirtino, kad jie vis dar yra plačiai parduodami įvairiose vietose, kuriose tokio amžiaus jaunuoliams juos parduoti draudžiama. Mokslininkų rekomendacija yra ieškoti efektyvesnių būdų kontroliuoti alkoholinių gėrimų jaunesniems nei 20 metų asmenims pardavimą parduotuvėse, alinėse, restoranuose, baruose, diskotekose ir užtikrinti veiksmingų alkoholio kontrolės priemonių įgyvendinimą.

Alkoholio vartojimo priežasčių analizė atskleidžia, kad alkoholis vartojamas siekiant nusiraminti, pamiršti apie problemas, įveikti blogą nuotaiką, smagiai praleisti laiką, pritaipinti patinkančių žmonių grupėje. Šios priežastys rodo poreikį labiau rūpintis moksleivių psichine gerove ir jų socialiniais įgūdžiais. Tyrimas parodė, kad šioje srityje kai kas yra daroma. Apie tai galima spręsti iš to, kad 56,2 proc. respondentų nurodė, jog per pastaruosius dvejus metus iki apklausos dalyvavo veiklose, kuriose interaktyviai mokėsi, kaip geriau tvarkytis su pačiu (pačia) savimi, 56,8 proc. respondentų nurodė, kad jie tuo pačiu metu interaktyviai mokėsi, kaip bendrauti su kitais. Tačiau tikriausiai tokių veiklų

nepakanka, nes moksleiviai ieško nusiramino ir smagumo bei stiprina socialinius ryšius vartodami alkoholį.

Mokslininkų išvadose yra rekomenduojama skirti daugiau dėmesio psichologinei moksleivių pagalbai ir interaktyvioms prevencinėms veikloms, kad tiek psichologinė pagalba, tiek veiklos būtų moksleiviams labiau prieinamos ir efektyvios.

Medikamentų vartojimas be gydytojo paskyrimo

Raminamuosius ar migdomuosius vaistus be gydytojo paskyrimo bent kartą gyvenime vartojo 22,8 proc. apklaustųjų: 31,1 proc. merginų ir 14,8 proc. vaikų. Nuo 2003 metų išaugo 9,3 procentiniais punktais. Nuo pat 2003 metų merginų dalis yra didesnė. Abiejų lyčių kaitos tendencija išlieka proporcinga.

Raminamųjų ar migdomųjų vaistų suvokiamas prieinamumas yra mažiausias nuo 2003 metų. 22,3 proc. respondentų (29,5 proc. merginų ir 15,3 proc. vaikų) teigė, kad jiems būtų lengva arba labai lengva gauti. Nuo pat 2003 metų merginų šių vaistų prieinamumą vertino kaip lengvesnį nei vaikinai.

Išvada, kad raminamųjų ir migdomųjų vartojimas be gydytojų paskyrimo toliau auga. 2024 m. 22,8 proc. respondentų teigė, kad bent kartą gyvenime raminamuosius ar migdomuosius vaistus vartojo be gydytojų paskyrimo, tai yra pats didžiausias rodiklis nuo 2003 metų. Ypač ši problema būdinga merginoms. Paaikėjo, kad dažniausiai raminamųjų ar migdomųjų vaistų be gydytojų paskyrimo respondentai gaudavo iš savo šeimos narių, jiems žinant (18,2 proc.), ir gana retai iš kitų šaltinių. Šie faktai rodo, kad dalis tėvų neatsakingai žiūri į savo vaikų negalavimus ir savarankiškai juos gydo be gydytojų priežiūros.

Mokslininkų rekomendacija yra skirti daugiau dėmesio tėvų švietimui šiuo klausimu ir siekti labiau įtraukti tėvus į psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevenciją.

Lošimai ir kompiuteriniai žaidimai

Per pastaruosius 12 mėnesių iki apklausos iš pinigų teigė lošę 14,3 proc. respondentų (4,2 proc. merginų ir 24,1 proc. vaikų). Palyginti su 2019 metų duomenimis, 2024 metais pastebimas augimas 2,5 procentiniais punktais, labiausiai tarp vaikų (iš pinigų lošiančių vaikų padaugėjo 4 procentiniais punktais).

Per pastarąsias 30 dienų iki apklausos, kai reikėjo eiti į mokyklą žaidė 72,5 proc. respondentų, o dienomis, kai nereikėjo eiti į mokyklą – 80,7 proc.. Vaikinams labiau nei merginoms būdingi dažni ir ilgi žaidimai. Palyginti su 2019 metais, 2024 m. kompiuterinius žaidimus žaidžia 3,8 procentinio punkto daugiau paauglių.

Tyrimo išvada skelbia, kad azartiniai lošimai ir kompiuteriniai žaidimai moksleivių tarpe populiarėja.

Dalyvavimas prevencinėse veiklose

Informacinėse veiklose apie alkoholio neigiamą poveikį ir žalą bent kartą dalyvavo 56,8 proc. moksleivių (61,4 proc. merginų ir 52,4 proc. vaikų), tabako – 51 proc. moksleivių (53,2 proc. merginų ir 48,9 proc. vaikų), narkotikų – 45,9 proc. respondentų (49,1 proc. merginų ir 42,7 proc. vaikų), lošimo iš pinigų, žaidimų ar interneto – 27,4 proc. paauglių (24,6 proc. merginų ir 30,1 proc. vaikų).

Dažniausiai moksleiviai (58,5 proc.) prevencinėse veiklose dalyvavo mokykloje, daugiau merginų nei vaikinai. O mokykloje veiklose po pamokų dalyvavo 5,2 proc. respondentų, daugiau vaikų nei merginų. Už mokyklos ribų prevencinėse veiklose nurodė dažniausiai dalyvavę 14 proc. paauglių.

Vienoje iš tyrimo išvadų nurodoma, kad Lietuvoje vykdomos prevencinės veiklos aprėpia ne visus moksleivius. Tai reiškia, kad nuoseklių, ilgalaikių prevencinių programų įgyvendinimas šiai dienai nėra užtikrinamas visose savivaldybėse. Tai patvirtino ir posėdyje dalyvavusios Švietimo, mokslo ir sporto

ministerijos atstovės, kurios akcentavo, kad dar ne visose savivaldybėse kreipiamas tinkamas dėmesys į prevencines veiklas. Yra pasiekta, kad Švietimo, mokslo ir sporto ministras tvirtinta ilgalaikių prevencinių programų kokybės kriterijus ir nustato vertinimo tvarką, parengia rekomendacijas dėl prevencinių programų įgyvendinimo.

Taip pat ir tyrimo išvadose yra rekomenduojama stiprinti moksleivių informavimą apie psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo žalą. Ir tai daryti rekomenduojama anksčiau nei moksleiviams sukanka 13 metų, kadangi, kaip parodė duomenys, dalis moksleivių pradeda kasdien rūkyti tabako cigaretes, vartoti elektronines cigaretes ar „pasigeria“ nuo alkoholio būdami 9 metų ir jaunesni.

▪ **Dėl žmonių sveikatai kylančios didelės rizikos dėl apsinuodijimų narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis, tabako gaminiais ir su jais susijusiais gaminiais ypač nepilnamečių asmenų tarpe. Psichotropinių medžiagų, tabako gaminių ir su jais susijusiais gaminių prieinamumo ir kontrolės**

Sausio 29 d. Komisija rinkosi į posėdį, kuriame svarstė klausimą dėl žmonių sveikatai kylančios didelės rizikos dėl apsinuodijimų narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis, tabako gaminiais ir su jais susijusiais gaminiais, ypač nepilnamečių asmenų tarpe.

Seimo kanceliarijos nuotrauka

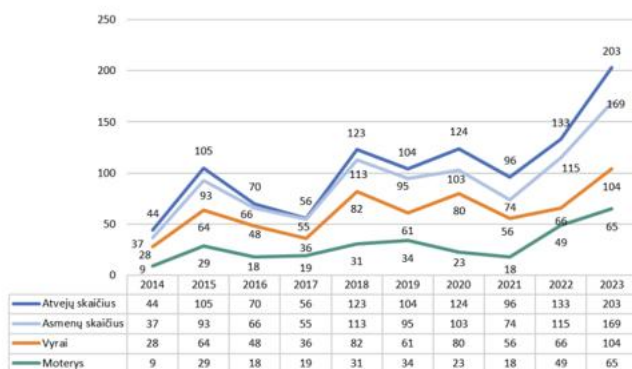
Toksikologijos centro vadovo dr. Robertas Badaro nuomone, nėra žinoma, kokiomis psichoaktyviosiomis medžiagomis apsinuodija paaugliai. Šiandien jau skaičiuojame tūkstantą psichoaktyviųjų medžiagų pavadinimą. Dėl vis augančio naujų psichoaktyviųjų medžiagų skaičiaus, nebeskirstome jų į grupes, priskiriame vienai, naujų psichoaktyviųjų medžiagų grupei. Nustatyti galime tik keliolika procentų iš esamų tūkstančio medžiagų, kuriomis apsinuodija mūsų nepilnamečiai.

Todėl labai džiaugiuosi atsiradusiomis narkotinių ir psichotropinių medžiagų laboratorinių tyrimų galimybėmis Nacionalinėje visuomenės sveikatos priežiūros laboratorijoje. Tyrimų rezultatai padės gydytojų darbe kiekybiškai ir kokybiškai nustatyti medžiagas. Šių tyrimų reikia pediatrams, reanimacijos ir intensyviosios terapijos skyriaus gydytojams, psichiatrams.

Apie apsinuodijimų nuo narkotinių ir psichotropinių medžiagų skaičiaus augimą patvirtino ir Komisijos posėdžio pranešėjas Sveikatos apsaugos ministerijos Psichikos sveikatos skyriaus vedėjas Ignas Rubikas.

2023 m. nepilnamečiai asmenys (iki 18 m.) dėl apsinuodijimo narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis į sveikatos priežiūros įstaigas kreipėsi 203 kartus (2022 m. – 133). Dėl šios priežasties 144 kartus jiems buvo skirtas ambulatorinis gydymas, o 59 kartus – stacionarinis gydymas.

Nepilnamečių apsinuodijimų nuo narkotinių medžiagų statistika

Higienos instituto duomenys

3.7.6 pav. Nepilnamečių asmenų, kurie kreipėsi į sveikatos priežiūros įstaigas dėl apsinuodijimo narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis, skaičius pagal lytį ir apsinuodijimo atvejų skaičius 2014–2023 m.

Sveikatos apsaugos ministerijos duomenys

2023 m. nepilnamečių asmenų apsinuodijimo atvejai sudarė 34,5 proc. visų registruotų apsinuodijimo narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis atvejų (2022 m. – 29,6 proc.). Lyginant su 2022 m., nepilnamečių asmenų apsinuodijimo atvejų padaugėjo 52,6 proc.

Iš viso 2023 m. į sveikatos priežiūros įstaigas kreipėsi 169 apsinuodiję nepilnamečiai asmenys (2022 m. – 115). Per metus narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis apsinuodijusių nepilnamečių padaugėjo 47 proc. Tarp 2023 m. apsinuodijusių nepilnamečių buvo 104 vaikinai ir 65 merginos (2022 m. – 66 vaikinai ir 49 merginos). 2023 m. apsinuodijo du 1 m. amžiaus vaikai. Iš viso 2023 m. apsinuodijo penki vaikai iki 5 m. amžiaus.

2023 m. į Lietuvos asmens sveikatos priežiūros įstaigas dėl apsinuodijimų narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis kreipėsi 482 asmenys (2022 m. – 381). Pastebima, kad nuo 2020 m. narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis apsinuodijusių asmenų skaičius didėjo, o 2023 m. dar labiau išaugo ir buvo 26,5 proc. didesnis nei prieš metus. Per metus į asmens sveikatos priežiūros įstaigas dėl apsinuodijimų narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis kreipėsi tris kartus daugiau vyrų nei moterų (atitinkamai 362 ir 120).

2023 m. Lietuvoje buvo nustatyti 74 mirties atvejai, kurių pagrindinė priežastis – narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimas, o su narkotikų vartojimu siejamas mirtingumas siekė 2,58 mirtis 100 tūkst. gyventojų. 2023 m. buvo nustatytos dvi nepilnamečių asmenų mirtys, kurias sukėlė narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimas. 2023 m. karfentanilis buvo aptiktas 29 asmenų, kurių pagrindinė mirties priežastis buvo narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimas, organuose ir

biologiniuose skysčiuose (2021 m. – 16, 2022 m. – 31), o 6 mirties atvejais buvo aptiktas sintetinis katinonas 3-CMC (2 atvejais kartu su karfentaniliu).

Mirčių nuo narkotinių medžiagų statistika pagal amžiaus grupes

3.7.1 lentelė. Mirties atvejų, kurių pagrindinė priežastis buvo narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimas, skaičius pagal amžiaus grupes 2010–2023 m.

Amžiaus grupė	Metai													
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Iki 15 m.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
15–19 m.	0	1	1	3	1	2	2	0	1	3	1	0	0	4
20–24 m.	12	6	9	3	8	4	2	3	4	2	2	1	1	2
25–29 m.	9	14	21	13	15	26	18	10	7	9	7	1	9	5
30–34 m.	10	10	16	16	24	26	27	25	12	7	6	9	16	9
35–39 m.	11	6	8	14	21	31	28	23	16	9	16	17	20	18
40 m. ir daugiau	8	8	15	5	18	26	32	22	19	22	15	34	41	36
Iš viso	51	45	70	54	87	115	109	83	59	52	47	62	87	74
Amžiaus vidurkis			33,2	32,3	34,5	34,9	37,2	35,8	35,6	37,3	36,7	41,3	39,2	38

Higienos instituto duomenys

LIKOS
MINISTERIJA

Sveikatos apsaugos ministerijos duomenys

Lietuva 2019 m. buvo 3 vietoje kaip viena iš šalių daugiausiai suvartojančių benzodiazepinų (BZD) grupės vaistų (*centrinę nervų sistemą slopinantys raminamieji ir migdomieji vaistai, skirti trumpalaikiam nerimo ir nemigos gydymui*), 2021 metais atsidūrėme jau 7 vietoje. Pagerėjimą lėmė 2020 m. patvirtintos BZD skyrimo ir vartojimo mažinimo ar nutraukimo metodinės rekomendacijos, kuriose yra aiškiai reglamentuoti BZD pirmą kartą skyrimo terminai (iki 12 savaičių). Taip pat atkreiptas gydytojų dėmesys, kad vaistai skiriami vadovaujantis vaisto charakteristikų santrauka bei kitos priemonės, kurių buvo imtasi.

Sveikatos apsaugos ministerija yra numačiusi ir atsako priemones kovai su aptariama problema: teisėkūros iniciatyvas, informacines kampanijas, regionines ir nacionalines pažangos priemones, Nacionalinės darbotvarkės 2024-2026 m. plano priemonę, skirtą gerinti psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo kontrolės ir prevencijos koordinavimą savivaldybės lygiu, kitas.

Derinamas Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl Mokyklų (išskyrus aukštąsias mokyklas) reagavimo į mokinių psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo, platinimo ir disponavimo psichoaktyviosiomis medžiagomis atvejus bei pagalbos teikimo mokiniams, jų tėvams ar atstovams pagal įstatymą pavyzdinio tvarkos aprašo patvirtinimo“ [projektas](#).

Valstybės vartotojų teisių apsaugos tarnybos direktorė Goda Aleksaitė posėdyje pristatydama elektroninių cigarečių ir jų pildyklių rinkos priežiūrą, pranešė, jog iki 2024 m. lapkričio 1 d. iš **436** atliktų elektroninių cigarečių ir elektroninių cigarečių pildyklių ženklavimo, sudėties ir kokybės patikrinimų dėl atitikimo teisės aktų reikalavimams, **96 proc.** jų neatitiko. Ištirta **117** bandinių, iš jų **89,7 proc.** neatitiko reikalavimų.

Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos duomenys

Posėdžio metu pristatytos Narkotinių ir psichotropinių medžiagų laboratorinių tyrimų galimybės ir plėtos perspektyvos Nacionalinėje visuomenės sveikatos priežiūros laboratorijoje ir tyrimų prieinamumo didinimo galimybės.

2024 m. liepos 1 d. laboratorija kaip narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrolę vykdančioji institucija atsirado Narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrolės įstatyme.

Įsigyta ir įdiegta šiuolaikinius apsinuodijimų diagnostikos poreikius atitinkanti laboratorinė įranga, tinkanti nuodingų organinių medžiagų, psichoaktyviųjų medžiagų ir metalų koncentracijos nustatymo žmogaus biologinėse terpėse tyrimams atlikti.

Nacionalinės visuomenės sveikatos priežiūros laboratorijos vaizdinė medžiaga

Apibendrinamas posėdį, Komisijos pirmininkas prof. dr. Saulius Čaplinskas kalbėjo, kad kontroliuojant legalias narkotines ir psichotropines medžiagas, lygiagrečiai turime galvoti ir apie nelegalių medžiagų užkardymą. Tęsiant šio klausimo svarstymą, turėsime dar kalbėtis ir su Valstybės sienos apsaugos tarnyba, taip pat policijos, muitinės įstaigomis. Nepaprastai svarbu, kalbant apie nepilnamečius asmenis ir psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo mažinimą, didinti paslaugų prieinamumą ir skatinti įvairias iniciatyvas tikslinėse grupėse. Pasitelkti pirminės prevencijos ir ankstyvosios intervencijos eksperimentuojantiems ir rizikingai vartojantiems asmenims priemones. Turime siekti kuo ankstyvesnio visų grupių įtraukimo į švietimą, įskaitant vaikus, paauglius, taip pat šeimą, mokyklą, bendruomenę. Tyrimų rezultatai rodo, kad daugiau negu pusė mūsų šalies moksleivių bent kartą gyvenime vartojo elektronines cigaretes. Rinkoje esamų elektroninių cigarečių ir elektroninių cigarečių pildyklių ženklavimo, sudėties, kokybės ir bandinių patikrinimų aukšti

neatitikimai reikalavimams, verčia imtis elektroninių cigarečių ir jų pildyklių prieinamumo griežtinimo.

Lietuvos Respublikos Seimo Priklausomybių prevencijos komisija (toliau – Komisija),

2025 m. sausio 29 d. Komisijos posėdyje išklausiusi Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministerijos, Respublikinės Vilniaus universitetinės ligoninės Toksikologijos centro vadovo, Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamento, Respublikinio priklausomybės ligų centro, Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos, Policijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos, Nacionalinės visuomenės sveikatos priežiūros laboratorijos informacijos dėl žmonių sveikatai kylančios didelės rizikos dėl apsinuodijimų narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis, tabako gaminiiais ir su jais susijusiais gaminiiais, ypač nepilnamečių asmenų tarpe,

vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Seimo statuto 55 straipsniu n u s p r e n d ė:

Pasiūlyti Sveikatos apsaugos ministerijai, Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentui, Valstybinei vartotojų teisių apsaugos tarnybai, pagal kompetenciją:

1. Inicijuoti Tabako, tabako gaminių ir su jais susijusių gaminių kontrolės įstatyme reglamentuojamų elektroninių cigarečių ir elektroninių cigarečių pildyklių pateikimo rinkai ribojimus, atsižvelgiant į jų vartojimo daromą žalą žmonių sveikatai, siekiant apsaugoti nepilnamečių asmenų grupę ir jaunimą.
2. Apsvarstyti Tabako, tabako gaminių ir su jais susijusių gaminių kontrolės įstatymo 9⁸ straipsniu numatytų laikinųjų priemonių suderinimo galimybę su licencijos verstis tabako gaminių, su tabako gaminiiais susijusių gaminių gamyba, didmenine ir mažmenine prekyba galiojimo sustabdymu ir/ar panaikinimu.
3. Ieškoti būdų vaikų ir paauglių psichikos sveikatos priežiūros paslaugų teikimo prieinamumo didinimui.
4. Spręsti nelegaliai į Lietuvos rinką orientuotų ir pateikiamų „nikotino maišelių“ užkardymo klausimą. Siekiant užkirsti kelią šešėlinei ekonomikai bei vykdyti efektyvią prekybos naujai atsirandančių gaminių su nikotinu priežiūrą ir kontrolę, siūlyti tabako pakaitalų pateikimo rinkai teisinio reguliavimo būdus.
5. Tęsti Lietuvos Respublikos Seimo 2023 m. gegužės 23 d. nutarimu Nr. XIV-1982 patvirtintoje Nacionalinės darbotvarkės narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės, vartojimo prevencijos ir žalos mažinimo klausimais iki 2035 metų numatytų narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės, vartojimo prevencijos ir žalos mažinimo priemonių įgyvendinimą, siekiant mažinti alkoholio, tabako ir narkotikų daromą žalą visuomenei.

NTAKD išnagrinėjęs Komisijos 2025 m. vasario 20 d. sprendimą Nr. 142-P-1 (toliau – Sprendimas), Komisijai pateikė šią informaciją: NTAKD kartu su Sveikatos apsaugos ministerija parengė ir pateikė derinti suinteresuotoms institucijoms Lietuvos Respublikos tabako, tabako gaminių ir su jais susijusių gaminių kontrolės įstatymo (toliau – Tabako kontrolės įstatymas) Nr. I-1143 85, 9, 93, 94, 910, 911, 17, 26 straipsnių pakeitimo įstatymo projektą (toliau – Įstatymo projektas), kurio tikslai:

- įteisinti 2024 m. Lietuvoje įsteigtos Nacionalinės metimo rūkyti pagalbos linijos (toliau – Linija) nurodymą ant tabako gaminių ir su jais susijusių gaminių pakuočių, tokiu būdu didinant Linijos numerio bei internetinės svetainės sklaidą ir žinomumą, paskatinti naudotis nemokamomis metimo rūkyti pagalbos paslaugomis ir mažinti nuo nikotino priklausomų asmenų paplitimą Lietuvoje;
- įteisinti valstybės rinkliavą už tabako gaminių ir su jais susijusių gaminių pranešimų pateikimą per Europos Komisijos sukurtą bendrąjį registravimo portalą EU-CEG, gavimą, saugojimą, tvarkymą ir analizę;
- patikslinti informacijos, nurodomos tabako gaminių ir susijusių gaminių mažmeninės prekybos vietose nuostatas, leidžiančias šalia esamos informacijos (įspėjimų) apie kenksmingą tabako gaminių vartojimo poveikį sveikatai nurodyti ir Liniją, siekiant platesnės informacijos apie Liniją ir jos teikiamas paslaugas sklaidos.

NTAKD nuomone, parengtas Tabako kontrolės įstatymo projektas sumažins gaminių prieinamumą bei padidins informuotumą apie gaminių vartojimo žalą, ypatingai tarp vaikų ir paauglių.

Atkreiptinas dėmesys, kad NTAKD ir kitų priežiūrą vykdančių institucijų, nurodytų Tabako kontrolės įstatyme turimi duomenys rodo, jog didžiausia problema, kalbant apie elektroninių cigarečių pateikimą Lietuvos rinkai ir nustatyto teisinio reguliavimo laikymąsi, - yra didžiausią rinką Lietuvoje turinčių kelių ūkio subjektų nuolatiniai ir sistemingi daromi pažeidimai, o esamos poveikio priemonės jiems nėra veiksmingos ir atgrasančios. Priežiūros institucijos naudoja nepagrįstai didelius resursus, teismai apkraunami dešimtimis iš esmės identišku bylų ir nors visose bylose reikalavimo pagrindas yra tas pats, siekiamo rezultato, užtikrinančio veiksmingą ir efektyvų teisės aktų įgyvendinimą, nėra pasiekiami. Pavyzdžiui, 2020-2025 m. laikotarpyje Departamentas taikė ekonomines sankcijas UAB „Ecodumas“ – 7 kartus, UAB „Litradė“ (prekės ženklas „Royal smoke“) – 4 kartus. Kai kurie NTAKD nutarimai yra neįsiteisėję, kadangi yra apskūsti teismui. NTAKD vertinimu, valstybės biudžeto asignavimų naudojimas, kuris skiriamas priežiūros institucijoms ir teismams kovojant su elektroninių cigarečių prekybos pažeidimais ir nesąžininga komercine veikla yra neracionalus, nes lėšos naudojamos neefektyvioms priemonėms, kurios nepadeda tinkamai spręsti problemos ir neužtikrina veiksmingų ir tvarių rezultatų, todėl siūlytina keisti teisinį reguliavimą, numatant efektyvesnes papildomas priemones dėl licencijos panaikinimo ūkio subjektui už pažeidimus. NTAKD nuomone, Tabako kontrolės įstatymo 98 straipsnyje nustatytų laikinųjų priemonių taikymas yra neįgyvendinamas ir šiai dienai nėra taikomas, kadangi gali sukelti neprognozuojamas teises pasekmes, todėl yra taisytinas dėl šių priežasčių:

- straipsnyje nenurodoma, kaip tiksliai turėtų būti įvertinta „didelės rizikos žmonių sveikatai“ kėlimo tikimybė. Nesant aiškių ir objektyvių kriterijų, gali atsirasti situacijų, kai priemonės bus taikomos remiantis subjektyviais vertinimais, o ne objektyviais moksliskai pagrįstais duomenimis;
- nenumatyta, kas ir kaip atliks rizikos vertinimą, kokie moksliniai tyrimai ir duomenys bus naudojami. Rizikos vertinimas turi būti pagrįstas išsamiais ir nepriklausomais tyrimais, tačiau šiuo atveju procesas lieka neaiškus;
- nėra aiškios procedūros dėl laikinųjų priemonių taikymo. Nors nurodoma, kad Vyriausybės įgaliota institucija gali taikyti laikiną uždraudimą, straipsnyje nėra aiškiai apibrėžta, kokia procedūra bus naudojama norint nustatyti, kada priemonės turi būti taikomos, ir kokie veiksmai turėtų būti atliekami po to;
- nesant procedūrų aiškumo, laikinosios priemonės gali sukelti teisinius ginčus dėl nuostolių atlyginimo.

Ekonomikos ir inovacijų ministerija yra parengusi Tabako kontrolės įstatymo projektą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/e4344f90640d11eea182def3ac5c11d6?jfwid=-1bcnp0xbyq> Projekte numatoma reglamentuoti tabako pakaitalų (įskaitant nikotino pagalvėles) prekybą: sureglamentuoti ne tik šiuo metu žinomus rinkoje naujus gaminius – nikotino pagalvėles, bet ir atsirasiančius naujus gaminius, kuriuose yra nikotino, bet nėra tabako ir tuo tikslu Tabako kontrolės įstatyme įtvirtinti naują *tabako pakaitalo* kategoriją;

- apmokestinti tabako pakaitalus akcizų mokesčiu;
- nustatyti nikotino maksimalias ribas (kiek gali būti viename gaminio vienetu miligramų nikotino) ir kiek gali būti vienetų gaminio viename įpakavime; uždrausti tabako pakaitalų priedus (vitaminai, kofeinas ir pan.);
- nustatyti ženklinimo reikalavimus;
- nustatyti privalomą licencijavimą;
- uždrausti prekybą nuotoliniu būdu;
- numatyti administracinę atsakomybę tiek juridiniams, tiek fiziniams asmenims už tabako pakaitalų gamybos, prekybos, laikymo, gabenimo, įvežimo, importo, reklamos, vartojimo, įsigijimo ir (ar) vartojimo skatinimo pažeidimus.

NTAKD savo rašte išsakė, jog tikisi, kad artimiausiu metu Įstatymo projektas bus svarstomas. Dėl nelegalios prekybos užkardymo ir atitinkamo teisinio reguliavimo tobulinimo, siūlytina įtraukti ir Vidaus reikalų ministeriją.

NTAKD koordinuoja Nacionalinės darbotvarkės narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės, vartojimo prevencijos ir žalos mažinimo klausimais iki 2035 metų įgyvendinimo 2024–2026 metų plano įgyvendinimą. Patvirtintame Departamento 2025 metų veiklos plane yra numatyti šie veiksmai:

- parengti Nacionalinės darbotvarkės įgyvendinimo plano ataskaitą ir pateikti Lietuvos

Respublikos Vyriausybei;

- organizuoti Nacionalinės darbotvarkės įgyvendinimo plano tarpinstitucinės darbo grupės pasitarimus (diskusijas).

Taip pat, išsakė, jog didelį nerimą ir iššūkį kelia elektroninių cigarečių siuntimasis (galimai ir nepilnamečių asmenų) iš trečiųjų šalių į Lietuvą, naudojantis pašto siuntų paslaugomis. Mano, kad šios srities kontrolė yra nepakankama arba jos visai nėra, kadangi gaunama paklausimų iš tėvų, jog jų vaikai, būtent pašto siuntų pagalba nuotoliniu būdu siunčiasi elektronines cigaretes. Todėl mano, kad į šio klausimo sprendimą tikslinga įtraukti Susisiekimo ministeriją, kaip formuojančią valstybės politiką elektroninių ryšių ir pašto srityse bei organizuojančią, koordinuojančią ir kontroliuojančią jos įgyvendinimą.

Sveikatos apsaugos ministerija (toliau – Ministerija), pagal Komisijos sprendimą ir jame suformuluotus siūlymus, Komisijai raštu pateikė Ministerijos nuomonę, informaciją apie įgyvendinamas ir planuojamas priemones Sprendime nurodytais klausimais.

- ***Inicijuoti Tabako, tabako gaminių ir su jais susijusių gaminių kontrolės įstatyme reglamentuojamų elektroninių cigarečių ir elektroninių cigarečių pildyklių pateikimo rinkai ribojimus, atsižvelgiant į jų vartojimo daromą žalą žmonių sveikatai, siekiant apsaugoti nepilnamečių asmenų grupę ir jaunimą***

Siekiant šio tikslo, Ministerija pateikė Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijai pasiūlymą dėl Devynioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plano (toliau – VPNĮP) priemonės, skirtos mažinti tabako gaminių ir elektroninių cigarečių vartojimo paplitimą, prieinamumą ir patrauklumą, ypatingai vaikams ir jauniems asmenims, keičiant Tabako, tabako gaminių ir su jais susijusių gaminių kontrolės įstatymą. Tikimės, kad ši priemonė bus įtraukta į VPNĮP. Tačiau, ne mažiau svarbu yra užkardyti nelegalią šių gaminių (taip pat ir narkotinių, psichotropinių medžiagų) prekybą ir platinimą (*inter alia* per internetą ir socialinius tinklus), įtraukiant Vidaus reikalų ministeriją ir kitas atsakingas teisėsaugos institucijas.

- ***Apsvarstyti Tabako, tabako gaminių ir su jais susijusių gaminių kontrolės įstatymo 9⁸ straipsniu numatytų laikinųjų priemonių suderinimo galimybę su licencijos verstis tabako gaminių, su tabako gaminiiais susijusių gaminių gamyba, didmenine ir mažmenine prekyba galiojimo sustabdymu ir/ar panaikinimu***

Šiuo klausimu nuomonę ir pasiūlymus turėtų pateikti pagrindinė priežiūra atliekanti valstybės institucija NTAKD. Ministerija pritartų tokiam siekiui, tačiau, manytume, kad būtina detalesnė susijusių valstybės institucijų (įskaitant ir Teisingumo ministeriją) diskusija dėl tinkamų ir veiksmingų teisinio poveikio priemonių ir jas realizuosiančių teisės aktų pakeitimų. Taip pat būtų naudinga susipažinti su kitų šalių praktika, kaip kitos šalys sprendžia šią problemą.

- ***Ieškoti būdų vaikų ir paauglių psichikos sveikatos priežiūros paslaugų teikimo prieinamumo didinimui***

Savivaldybių visuomenės sveikatos biurai teikia nemokamas psichologo konsultacijas vaikams ir jaunimui. 2024 m. psichologinės gerovės ir psichikos sveikatos stiprinimo paslaugas, vadovaujantis sveikatos apsaugos ministro 2020 m. liepos 31 d. įsakymu Nr. V-1733 „Dėl Psichologinės gerovės ir psichikos sveikatos stiprinimo paslaugų teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (toliau – PGS aprašas), gavo 6232 jaunesnių nei 18 metų amžiaus asmenų. Pagal PGS aprašą vaikams teikiamos ne tik individualios konsultacijos, bet ir grupiniai užsiėmimai, kurie yra orientuoti į asmeninių įgūdžių tobulinimą psichologiniam atsparumui ugdyti (streso valdymo praktiniai užsiėmimai, emocijų atpažinimo ir išraiškos, konfliktų valdymo praktiniai užsiėmimai). PGS aprašo pakeitimais, kurie įsigaliojo 2025 m. sausio 21 d., padidintas psichologų teikiamų individualių konsultacijų skaičius vaikams. Ministerija yra įsipareigojusi plėsti psichikos sveikatos stiprinimo paslaugų apimtį VPNĮP veiksmu 3.5.1. „Kasmet papildomai 48 000 gyventojų suteikti psichikos sveikatos stiprinimo, savižudybių prevencijos ir socialinio recepto paslaugas visuomenės sveikatos biuruose, siekiant didinti visuomenės psichologinį atsparumą ir psichikos sveikatos raštingumą bei pajėgumus laiku atpažinti savižudybės grėsmę“. Kol kas vaikus pagal PGS aprašą konsultuoti gali tik turintieji psichologo išsilavinimą asmenys, tačiau, siekiant didinti paslaugų vaikams prieinamumą, Ministerija yra numačiusi ateityje konsultuoti vaikus įgalinti ir emocinės gerovės konsultantus.

Nuo 2023 m. įvestas papildomas apmokėjimas tiems psichikos sveikatos centrams, kuriuose pirminio lygio psichikos sveikatos priežiūros paslaugas vaikams ir paaugliams teikia vaikų ir paauglių psichiatras, o nuo 2025 m. liepos 1 d. įsigalios Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2012 m. rugsėjo 17 d. įsakymo Nr. V-861 „Dėl pirminės ambulatorinės psichikos sveikatos priežiūros paslaugų teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimai, kurie numato, kad pirminės ambulatorinės psichikos sveikatos priežiūros paslaugas vaikams ir paaugliams (0–17 metų amžiaus) teiks trijų specialistų komanda, kurią sudarys: gydytojas vaikų ir paauglių psichiatras, medicinos psichologas, psichikos sveikatos slaugytojas ir (ar) meno terapeutas ir (ar) socialinis darbuotojas ir (ar) atvejo vadybininkas ir (ar) medicinos psichologas. Maksimalus aptarnaujamų gyventojų skaičius vaikų ir paauglių komandos nario vieno etato darbo krūviui – 8 000 vaikų ir paauglių. Tai reikšmingai padidins psichikos sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą vaikams ir paaugliams.

Stacionarines psichiatrijos paslaugas vaikams ir paaugliams Lietuvoje teikia 5 įstaigos. Vaikų ir paauglių dienos stacionaro suteiktų paslaugų skaičius nuo 2019 m. iki 2024 m. išaugo 163 proc. (nuo 8610 iki 22632 paslaugų per metus), o įstaigų, teikiančių dienos stacionaro paslaugas vaikams ir paaugliams skaičius išaugo daugiau nei dvigubai (teikia 13 įstaigų). Respublikinis priklausomybės ligų centras 2024 m. suteikė stacionarinės psichosocialinės reabilitacijos paslaugas vaikams ir paaugliams 92 asmenims, o dienos stacionaro – 89 asmenims (63 – Vilnius, 26 – Kaunas), sergantiems priklausomybės ligomis.

Taip pat informuojame, kad šiuo metu yra ruošiami trys projektai Vaiko garantijos iniciatyvos ES lėšomis, kurios numato investicijas:

1) paslaugų, skirtų raidos sutrikimus ir (ar) psichosocialinę negalią turintiems vaikams ar jų šeimos nariams arba globėjams, plėtrai. Šioms veikloms plėtoti numatoma skirti virš 6 mln. eurų;

2) su jaunimu dirbantys darbuotojai būtų įgalinti teikti emocinę paramą vaikams ugdymo įstaigose ugdymo proceso metu ir vykdyti ankstyvąjį psichologinių sunkumų identifikavimą ir nukreipimą pagalbai. Šioms veikloms numatoma skirti 5,5 mln. eurų;

3) Multidimensinės šeimos terapijos (angl. *MDFT*) paslaugų teikimas psichoaktyviasias medžiagas vartojantiems ir (ar) elgesio problemų turintiems vaikams ir paaugliams Respublikinio priklausomybės ligų centro 5 filialuose. Šioms veikloms numatoma skirti 3 mln. eurų.

Svarbu paminėti ir tai, kad suprasdama vaikų ir paauglių psichikos sveikatos paslaugų poreikio augimą, Ministerija inicijavo vaikų ir paauglių psichiatrijos valstybės finansuojamos rezidentūros studijų programos vietų skaičių (2019 m. į valstybės finansuojamą vaikų ir paauglių psichiatrų rezidentūros studijų programą priimta 6 rezidentai, 2020 m. – 7, 2021 m. – 9, 2022 m. – 10, 2023 m. – 9, 2024 – 9, 2025 – 9).

- ***Spręsti nelegaliai į Lietuvos rinką orientuotų ir pateikiamų „nikotino maišelių“ užkardymo klausimą. Siekiant užkirsti kelią šešėlinei ekonomikai bei vykdyti efektyvią prekybos naujai atsirandančių gaminių su nikotinu priežiūrą ir kontrolę, siūlyti tabako pakaitalų pateikimo rinkai teisinio reguliavimo būdus***

Siekiant atkreipti dėmesį į Lietuvoje nereglamentuotų ir grėsmę visuomenės sveikatai keliančių tabako pakaitalų reglamentavimo būtinumą, Ministerija 2025 m. vasario 18 d. raštu Nr. 10-599 kreipėsi į LR ekonomikos ir inovacijų ministrą (Ekonomikos ir inovacijų ministerija yra pagrindinis Tabako kontrolės įstatymo pakeitimo projekto dėl tabako pakaitalų ir lydimųjų įstatymų¹ rengėjas) ir LR finansų ministrą (dėl tabako pakaitalų apmokestinimo keičiant Akcizų įstatymą) prašant kuo skubiau pateikti Vyriausybei tabako pakaitalams reglamentuoti skirtą įstatymų projektų paketą, siekiant kad jie būtų apsvaistyti Lietuvos Respublikos Seimo pavasario sesijoje. Įvertinus nuosekliai Ministerijos ir sveikatos priežiūros įstaigų, klinikinės toksikologijos atstovų tarpžinybinėje darbo grupėje nuomonę bei Latvijos tabako pakaitalų reglamentavimo patirtį, Ministerija siūlė sumažinti didžiausią leidžiamą nikotino koncentraciją tabako pakaitaluose (siekiant valdyti galimų apsinuodijimų riziką), apriboti leidžiamus kvapus/skonius (siekiant mažinti patrauklumą, ypač jauniems asmenims), padidinti tabako pakaitalų siūlomą apmokestinimą (siekiant mažinti ekonominį prieinamumą bei kartu didinti įplaukas į Gynybos fondą).

¹ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/20a0d8e09ff911ef9db2c9aaf9c67042?positionInSearchResults=1&searchModelUUID=6262b5ee-1863-4b43-879e-34edd4b63500>

- *Tęsti Lietuvos Respublikos Seimo 2023 m. gegužės 23 d. nutarimu Nr. XIV-1982 patvirtintoje Nacionalinės darbotvarkės narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės, vartojimo prevencijos ir žalos mažinimo klausimais iki 2035 metų numatytų narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės, vartojimo prevencijos ir žalos mažinimo priemonių įgyvendinimą, siekiant mažinti alkoholio, tabako ir narkotikų daromą žalą visuomenei*

Ministerija įgyvendins Nacionalinės darbotvarkės narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės, vartojimo prevencijos ir žalos mažinimo klausimais iki 2035 metų (toliau – ND) gyvendinimo 2024–2026 metų plane² jai numatytas ir papildomas prie ND tikslų prisidedančias narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės, vartojimo prevencijos ir žalos mažinimo priemones. Kiekvienais metais ND įgyvendinimą koordinuojanti institucija – NTAKD rengs ND plano įgyvendinimo ir jame numatytų rodiklių pasiekimo ataskaitas, kurios bus teikiamos Vyriausybei ir skelbiamos NTAKD interneto svetainėje.

Ministerija padėkojo Komisijai už aktyvumą siekiant spręsti iššūkius psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo mažinimo srityje ir tikisi tolesnio bendradarbiavimo, siekiant bendrų tikslų.

Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba (toliau – Tarnyba), atsakydama į Komisijos raštą, išnagrinėjusi Komisijos 2025 m. vasario 20 d. sprendimą Nr. 142-P-1, raštu informavo Komisiją, jog atlieka fizinių prekybos vietų elektroninėmis cigaretėmis ir jų pildyklėmis rinkos priežiūrą. Pagal savo funkcijas Tarnyba nuo 2022-07-01 įsigaliojusio Tabako, tabako gaminių ir su jais susijusių gaminių kontrolės įstatymo (toliau – Įstatymas) draudimo elektroninių cigarečių ir jų pildyklių skysčiams su skoniais ir kvapais (išskyrus tabako), laiko šią sritį prioritetine ir, būtent dėl šio draudimo nesilaikymo, skiria ypatingą dėmesį rinkos kontrolei. Laikotarpiu nuo 2022-07-01 iki 2024-12-31 Tarnyba atliko 175 elektroninių cigarečių patikrinimus, kurių metu patikrinta 436 elektroninių cigarečių modeliai.

Vertinant ant pakuotės pateiktą informaciją, paprastai nėra aišku, ar gaminio sudėtyje gali būti draudžiamų kvapų ir skonių, todėl vien dokumentinio patikrinimo neužtenka. Pažeidimo įrodymui būtina atlikti laboratorinius juslinius tyrimus. Kadangi Lietuvoje nėra atitinkamus juslinius tyrimus atliekančios laboratorijos, atrinkti bandiniai buvo siunčiami tyrimams į akredituotą laboratoriją Danijoje. Į laboratoriją kvapų nustatymui minėtu laikotarpiu buvo išsiųsta 117 vienetų bandinių, iš kurių tik 12 bandinių šalia kitų jaučiamų kvapų, turėjo ir tabako kvapą. Vieno bandinio siuntimo ir tyrimo kaina – apie 380 eurų, tad Tarnyba per minėtą laikotarpį elektroninių cigarečių bandymams dėl kvapų išleido per 44 000 eurų. Ar gaminio sudėtyje yra kitų nei tabako skonių/kvapų suteikiančių medžiagų, vertiname kiekvieno tyrimo atveju pagal nustatytas aplinkybes, surinktus įrodymus.

Pagal gautus laboratorijos rezultatus ir dokumentinį elektroninių cigarečių vertinimą daroma išvada, ar elektroninės cigaretės atitinka Įstatymo keliamus reikalavimus. Būtent dėl šio draudimo nesilaikymo, Tarnyba 2022-2023 m. išnagrinėjo ir priėmė nutarimus skirti baudas 10 bylų, o 2024 m. - 18 bylų, viso nutarimai priimti ir sankcijos taikytos 28 bylose. Skirtos baudos nuo 750 iki 2000 (maksimali bauda) eurų. Didelė dalis bendrovių baustos ir už pakartotinį pažeidimą. Dauguma nutarimų apskūsti teismui. Teismo procesai tebevyksta, tačiau vienoje byloje dėl kvapų draudimo Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas jau yra paskelbęs sprendimą Tarnybos naudai.

Tarnyba vykdo įvairias informacines priemones, skelbia informaciją savo interneto svetainėje, socialiniuose tinkluose. Apie tai, kad prekiaujama, Tarnybos nuomone, teisės aktų neatitinkančiomis elektroninėmis cigaretėmis, informuojami prekybos tinklai, degalinės, kitos prekybos vietos. Tarnyba taip pat parengė rekomendacijas elektroninių cigarečių platintojams, kuriose, remiantis Nyderlandų Nacionalinio visuomenės sveikatos ir aplinkos instituto prie Sveikatos, gerovės ir sporto ministerijos gerąja praktika, skelbiamas rekomendacinis leidžiamų kvapiųjų medžiagų, suteikiančių tabako kvapą/skonį elektroninių cigarečių elektroniniuose skysčiuose sąrašas. Taip pat parengta atmintinė vartotojams <https://www.vvtat.lt/vartotojams/atmintines/817#c-15/t-302>.

Tarnyba organizavo bendrus susitikimus su Narkotikų, tabako, alkoholio kontrolės departamentu, su Nyderlandų maisto ir vartojimo produktų saugos tarnyba (Netherlands Food and Consumer Product Safety Authority) ir kitomis institucijomis. Taip pat pastebėtina, kad Tarnyba aktyviai

² <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/a39854800e9511efbcbfb318996800a8>

bendradarbiauja ir derina veiksmus su Lietuvos Respublikos muitine, siekiant, kad į Lietuvos rinką nebūtų importuojami reikalavimų neatitinkantys gaminiai.

Įstatymo pakeitimas dėl pridėtinio kvapo ir skonio draudimo įpareigojo Tarnybą sudaryti konkrečių leidžiamų naudoti cheminių medžiagų, suteikiančių elektroninių cigarečių ir elektroninių cigarečių pildyklių skysčiui tabako skonį ir kvapą, sąrašą. Tad siekiant sklandaus perėjimo prie naujojo reguliavimo, Tarnyba suderino šio sąrašo projektą su reikiamomis institucijomis, atliko reikiamus veiksmus dėl šio teisės akto notifikavimo Europos Komisijai ir jį patvirtino. Sąrašas buvo patvirtintas Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos direktoriaus 2024-10-14 įsakymu Nr. 1-200 „Dėl Lietuvos Respublikoje leidžiamų naudoti cheminių medžiagų, suteikiančių elektroninių cigarečių ir elektroninių cigarečių pildyklių skysčiui tabako skonį ir kvapą, sąrašo patvirtinimo“ ir įsigaliojo 2024-11-01.

Pažymėjo, kad vadovaujantis Įstatymo 9³ straipsnio 1 dalimi, elektroninių cigarečių ir elektroninių cigarečių pildyklių gamintojai ir importuotojai pateikia Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentui Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka pranešimą apie elektronines cigaretes ir elektroninių cigarečių pildykles, kurias ketina pateikti rinkai, pranešimas pateikiamas elektronine forma prieš šešis mėnesius iki numatyto kiekvieno prekių ženklo ir kiekvienos rūšies elektroninės cigaretės ar elektroninių cigarečių pildyklės pirmojo pateikimo rinkai, todėl faktinis naujų reikalavimų – pridėtinio kvapo ir skonio tikrinimas pagal naujai sudarytą sąrašą galimas tik nuo 2025 m. balandžio 16 d. Tarnyba yra pasirengusi naujų reikalavimų kontrolei, pasitelkiant reikiamą kvalifikaciją ir patirtį turinčią laboratoriją.

Nors Įstatymo pakeitimai, pagal kuriuos draudžiamas pridėtinis kvapas ir skonis bei Tarnybai suteikiami įgaliojimai tvirtinti leidžiamų medžiagų sąrašą, sudarė prielaidas aiškesnei ir konkretesnei kontrolei, tačiau taip pat pastebėtina, kad nuo 2025-01-01 įsigaliojus draudimui mažmeninės prekybos vietose viešai eksponuoti (demonstruoti) tabako gaminius, su tabako gaminiiais susijusius gaminius ir įrenginius, skirtus šiems gaminiams vartoti, Tarnyba susiduria su praktinėmis kliūtimis kontroliuojamus gaminius aptikti, išanalizuoti asortimentą ir pan., nes visi siūlomi parduoti gaminiai yra paslėpti po užsklanda, o taip pat ne visada yra akivaizdu, kurie gaminiai yra paruošti prekybai ir siūlomi įsigyti, o kurie galbūt parduotuvės patalpose sandėliuojami ir neparuošti prekybai.

Tarnyba pažymi, jog analizuojant elektroninių cigarečių ir jų pildyklių pateikimo į rinką ribojimo galimybes, svarbu įvertinti ne tik kontrolės rinkoje aspektus ir turimas priemones, tačiau ir kitą itin svarbią sritį, t. y. prekybos šiais gaminiiais licencijavimą, kurį didmeninės prekybos atveju vykdo Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas, o mažmeninės prekybos atveju – savivaldybės. Tarnyba, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. gruodžio 5 d. nutarimo Nr. 1450 „Dėl didmeninės ir mažmeninės prekybos tabako gaminiiais ir su tabako gaminiiais susijusiais gaminiiais, didmeninės prekybos neapdorotu tabaku licencijavimo taisyklių patvirtinimo“ 31 punktu informuoja licenciją išdavusią instituciją apie įsigaliojusius Tarnybos nutarimus dėl baudos už nustatytus licencijuojamos veiklos pažeidimus juridiniams asmenims ir užsienio juridinių asmenų filialams skyrimo, dėl ko ūkio subjektams teikiami įspėjimai dėl licencijos sustabdymo/panaikinimo, Tarnyba atlieka grįžtamąją kontrolę, tačiau, Tarnybos įsitikinimu, tokia licencijų kontrolės sistema, kai įspėjimų ūkio subjektui skaičius yra neribojamas, o tam kartui pažeidimai yra pašalinami, licencijavimo sistemą daro neveiksmingą ir neefektyvią.

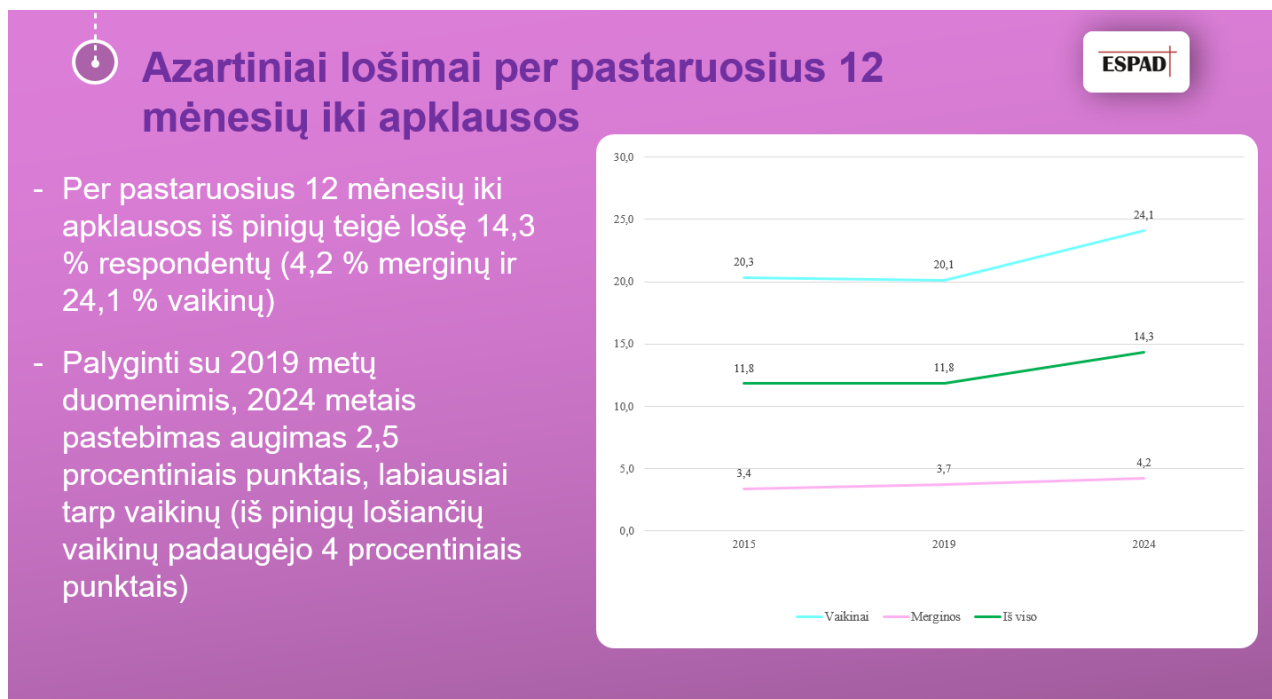
Dėl Komisijos sprendimo tęsti *Nacionalinės darbotvarkės narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės, vartojimo prevencijos ir žalos mažinimo klausimais iki 2035 metų* numatytų priemonių įgyvendinimą, Tarnyba informuoja, kad dalyvauja šioje darbotvarkėje ir vykdo uždavinio *Užtikrinti valstybės priežiūros mechanizmą, atliepiančių alkoholio, tabako gaminių, su tabako gaminiiais susijusių gaminių ir alternatyvių gaminių rinkos keliamus iššūkius* priemonę *Siekiant apsaugoti vartotojus, užtikrinti, kad elektroninės cigaretės ir elektroninių cigarečių pildyklės, neatitinkančios reikalavimų nepatektų į rinką*. Šiai priemonei vykdyti Tarnyba yra nusimačiusi atskirą rodiklį - *patikrinimo metu nustatytų el. cigarečių tipų, kurių sudėtyje nėra kvapiųjų medžiagų, išskyrus tabako kvapą ir (ar) skonį, dalis (procentais)*, kurį nuolat stebi.

- **Dėl priklausomybės nuo azartinių lošimų: situacija ir iššūkiai. Azartinių lošimų, žaidimų žaidimo automatais, loterijų, nuotolinio lošimo organizavimas Lietuvoje. Institucijų vaidmuo mažinant azartinių lošimų prieinamumą, patrauklumą ir jų galimą (daromą) žalą asmens sveikatai. Nepilnamečių asmenų dalyvavimas azartiniuose lošimuose ir pagalba jiems. Dėl tyrimų dėl priklausomybės nuo azartinių lošimų paplitimo Lietuvoje. Dėl priklausomybės nuo azartinių lošimų gydymo**

Kovo 12 d. Komisija posėdyje aiškino apie priklausomybes nuo azartinių lošimų bei su kokiais iššūkiais susiduriama azartinių lošimų prevencijos srityje. Ypatingas dėmesys šiame posėdyje buvo skiriamas nepilnamečių dalyvavimo azartiniuose lošimuose aktualijų aptarimui.

Apie augantį nepilnamečių įsitraukimą į azartinius lošimus pažymima naujausiame Alkoholio ir kitų psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo Europos mokyklose (*angl. The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs, ESPAD*) 2024 m. tyrimo išvadose. Jose skelbiama, kad azartiniai lošimai ir kompiuteriniai žaidimai tarp moksleivių populiarėja.

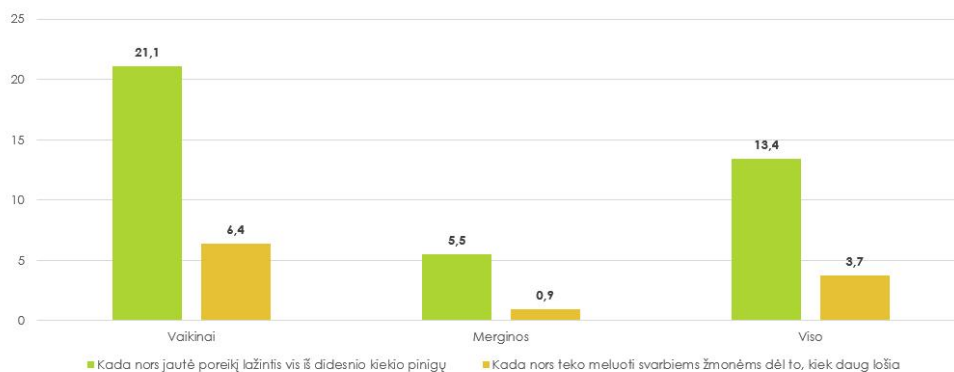
Pasak tyrimo rezultatų, 13 proc. 15 – 16 m. amžiaus Lietuvos moksleivių (4,2 proc. merginų ir 24,1 proc. vaikinių) per pastaruosius 12 mėnesių iki apklausos lošė iš pinigų. Be to, stebima lošimo iš pinigų didėjimo tendencija: nuo 2015 metų iš pinigų lošiančių moksleivių skaičius padidėjo nuo 11,8 proc. iki 14,3 procentų. Palyginus su 2019 metų duomenimis, 2024 m. stebimas didėjimas siekia 2,5 procento. Didėjimas - labiausiai stebimas tarp vaikinių (iš pinigų lošiančių vaikinių padaugėjo 4 proc.).

ESPAD 2024 m. tyrimo duomenys

Minėto tyrimo duomenimis, dažniausiai moksleiviai rinkosi loterijas (11,1 proc.), antroje vietoje – kortas ir kauliukus (8,7 proc.), lažybas dėl sporto žaidimų ar gyvūnų varžybų rinkosi 5,7 proc. respondentų, o lošimo automatus – 3,3 proc. moksleivių. Internetiniuose lošimuose iš pinigų tarp moksleivių pirmąją kortos ir kauliukai (7,9 proc.), toliau seka – loterijos (7,3 proc.), lažybas dėl sporto žaidimų ar gyvūnų varžybų rinkosi 5,8 proc., o lošimo automatus – 5 proc. apklausoje dalyvavusių moksleivių.

Problemos dėl lošimų (%)

Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamento duomenys

Susirūpinimą dėl nepilnamečių išreiškė Komisijos narė Daiva Ulbinaitė, Komisijos narės nuomone, per metus šalies gyventojai pralošia beveik 300 mln. eurų, kasdien registruojama pusšimtis naujų prašymų neleisti lošti, daugėja priklausomybė nuo lošimų sergančių žmonių. Bet skaudžiausia, kad azartiniai lošimai įtraukia vis daugiau vaikų ir paauglių – jiems nesunkiai prieinamos lažybos, loterijos, automatai ir ypač nuotoliniai vaizdo žaidimai, vadinamosios „lobių skrynios“. Emocinę pagalbą vaikams teikianti „Vaikų linija“ vis dažniau sulaukia į lošimus įnikusių vaikų skambučių su prašymu padėti. Kai kurie nerasdami išeities iš lošimų pasaulio pinklių atsiduria ties savizudybės riba. Tyrimų, kurie apibrėžtų probleminio lošimo mastus Lietuvoje trūksta, ypatingai susijusių su nepilnamečių įsitraukimu. D. Ulbinatės nuomone, delsti negalime – būtina inicijuoti išsamius, o ne fragmentiškus tyrimus ir remiantis kitų šalių patirtimi imtis veiksmingų sprendimų, kaip apsaugoti mūsų vaikus likimus.

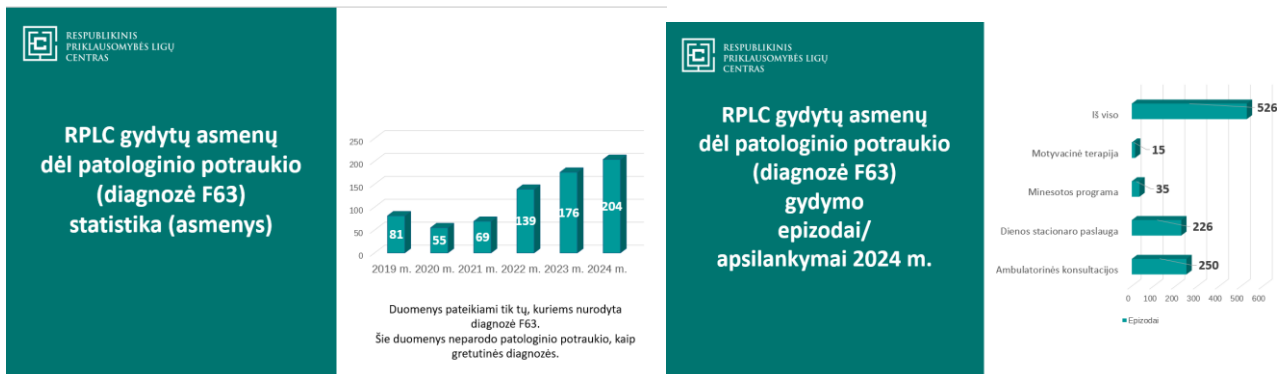
Lošimų priežiūros tarnybos atstovai, dalyvavę Komisijos posėdyje, pristatė kitų, 2016 – 2024 m. atliktų, tyrimų rezultatus, kurie atskleidė, kad loterijose dalyvauja 50 – 70 proc. Lietuvos gyventojų tarp kurių, dažniau yra moterys, namų šeimininkės, pensininkai ir moksleiviai ar studentai. Azartiniuose lošimuose dalyvauja 10 – 19 proc. Lietuvos gyventojų - dažniau vyrai iki 40 metų amžiaus. 24 – 29 proc. Lietuvos gyventojų pažįsta asmenis, kurie dalyvauja azartiniuose lošimuose. Apie 2 proc. lošimų patirtį turinčių respondentų teigia patiriantys įvairių problemų.

2017 m. atlikto tyrimo (Navaitis ir kt.,) analizė atskleidė, kad žemos rizikos lošėjų yra 6,7 proc., vidutinės – 3,7 proc., problemišku lošėju – 2,5 procentų. Taip pat 2023 m. Vilnius Tech mokslininkai nustatė, kad 8,6 proc. turi polinkį į probleminius lošimus (L. Jesevičiūtė-Ufartienė ir kt.).

Nuo 2017 m. gegužės 1 d. asmenys, norintys apriboti savo galimybę lošti, gali Lošimų priežiūros tarnybai pateikti prašymą neleisti lošti ir dalyvauti nuotoliniuose lošimuose. Tokie asmenų prašymai yra registruojami Apribojusiųjų savo galimybę lošti asmenų registre. 2025 m. vasario 28 d. duomenimis, šiame registre nuo programos pradžios gauti 69 573 prašymai neleisti lošti ir dalyvauti nuotoliniuose lošimuose. 2025 m. sausio 31 dienai galiojančių prašymų skaičius siekė 18 282 prašymus. Apribojusiųjų savo galimybę lošti asmenų registre tvarkomi asmens duomenys nėra vieši.

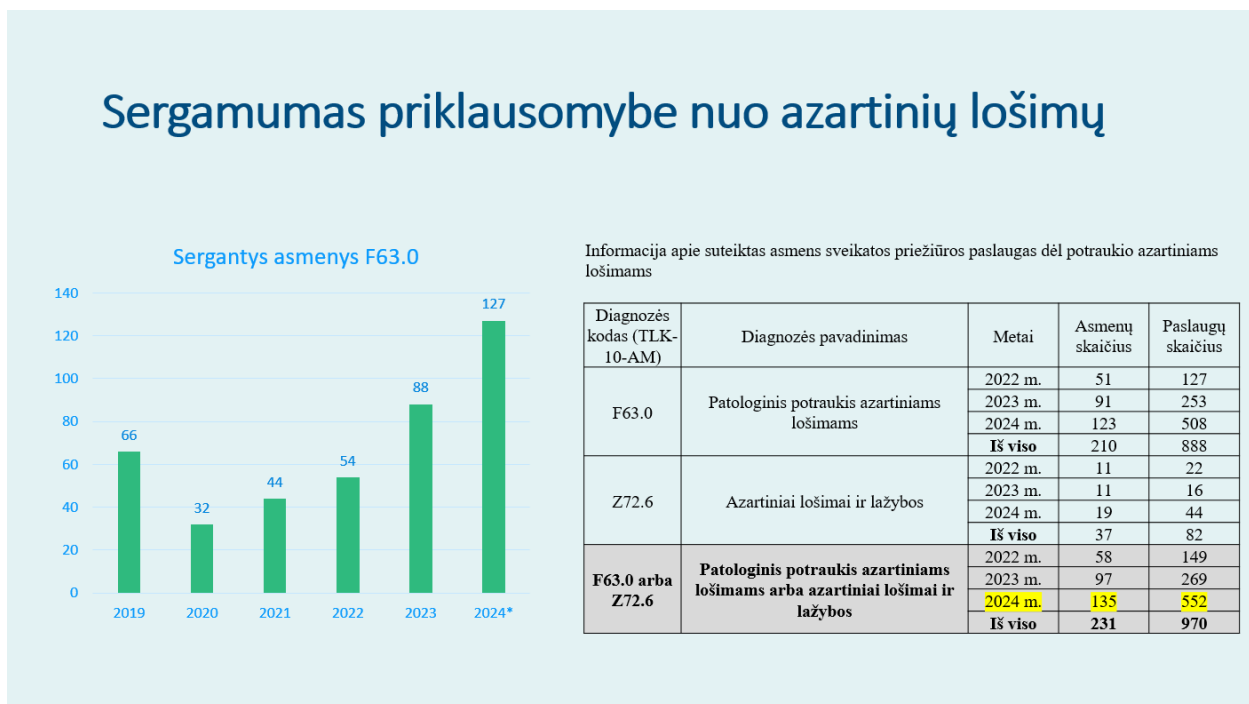
Sveikatos apsaugos ministerijos duomenimis, patologinis potraukis azartiniam lošimams remiantis Tarptautine ligų klasifikacija yra vertinamas kaip psichikos ir elgesio sutrikimas. Tai dažnai pasikartojantys potraukio azartiniam lošimams epizodai, kurie taip užvaldo asmens gyvenimą, kad atsisakoma socialinių, darbinų, materialinių ir šeiminių vertybių bei įsipareigojimų, kompulsyvus t.y.

nenugalimas potraukis lošti, kai ligonis supranta tokių veiksmų beprasmiškumą ar žalą, bet nesugeba atsisakyti įkyrių potraukių lošimams (F63.0 diagnozė). Arba azartinių lošimų ar lažybų nulemtos gyvenimo būdo problemos neapimančios kompulsyvaus ar pataloginio lošimo (Z72.6 diagnozė).

Respublikinio priklausomybės ligų centro duomenys

Sergamumo priklausomybe nuo azartinių lošimų skaičius didėja: pataloginis potraukis azartiniam lošimams arba azartiniai lošimai ir lažybos 2022 m. buvo nustatytas **2022 m. – 58 asmenims, 2023 m. – 97, 2024 m. – 135.**

Sveikatos apsaugos ministerijos duomenys

Priklausomybės ligų gydymo sistemoje atsiranda pokyčių – įvedama „Elgesio priklausomybės“ sąvoka, kuri integruojama į priklausomybės gydymą. Elgesio priklausomybė – pasikartojantis asmens elgesys, kurio pradžios, pabaigos ar intensyvumo kontroliuoti jis negali arba beveik negali, kuris gali kenkti asmens fizinei, psichinei, socialinei, finansinei būklei ar kitų žmonių interesams ir kurio asmuo nepajėgia atsisakyti, nepaisydamas žalingų jo pasekmių.

Pasak Komisijos posėdyje dalyvavusio psichologo prof. dr. Gedimino Navaičio, pataloginiu lošėju tampa asmenys, priskirtini priklausomam asmenybės tipui, kas apima emociškai nebrandžius,

slopinančius jausmus bei siekiančius, kad kiti spręstų jo problemas asmenis bei pasižyminčius aukštu nerimo lygiu ir daugeliu atveju turinčius ir kitas priklausomybes.

Komisijos posėdyje dalyvavęs finansų viceministras Kristupas Vaitiekūnas akcentavo naujausius Azartinių lošimų įstatymo (ALĮ) pakeitimus, kuriais yra siekiama stiprinti lošėjų, ypač probleminių, apsaugą.

Lošimų organizatoriams atsiranda įpareigojimas turėti sertifikuotą nuotolinių lošimų platformą, kurioje būtų fiksuojami visi lošėjo lošimų organizatoriaus veiksmai lošiant. Taip pat bus taikomos ir kitos lošėjų apsaugos priemonės: lošėjų elgesio stebėseną, nesaikingo lošimo atpažinimas, probleminių lošėjų identifikavimas, intervencija probleminio lošėjo atžvilgiu. Tokiu atveju būtų stabdomas lošimas 48 valandoms, t. y. lošėjas būtų neįleidžiamas į lošimo organizavimo vietą ar blokuojama lošėjo nuotolinių lošimų sąskaita.

Pasak K. Vaitiekūno, atsirado prievolė paskirti asmenis, atsakingus už probleminio lošimo nustatymą, kurie nustatyto probleminio lošimo atvejus fiksuotų elektroninės formos registracijos žurnale ar platformoje, jei lošiama nuotoliu būdu. Be to, ne rečiau kaip kartą per metus, lošėjus aptarnaujantiems darbuotojams turi būti organizuojami mokymai atsakingo lošimo organizavimo srityje. Už LR Azartinių lošimų įstatymo pažeidimus ženkliai padidintos baudos, kurios siekia nuo 2 iki 5 proc. nuo lošimų organizatoriaus bendrųjų metinių pajamų už pirminį pažeidimą ir nuo 6 iki 10 proc. už pakartotinį pažeidimą (finansinė išraiška vidurkis siekia apie 1 mln. eurų). Atsakingo lošimo reikalavimai ir baudos įsigalios nuo 2025 m. lapkričio 1 d., o platforma pradės veikti nuo 2026 m. liepos mėn. 1 dienos.

K. Vaitiekūno teigimu, kitas svarbus pokytis lošėjų apsaugos stiprinimo srityje numatomas tuomet, kai bus įvesta vieninga lošėjo kortelė, kurioje būtų apskaitomos visos lošėjo lošimui skiriamos lėšos, o projektas dėl ALĮ pakeitimo turi atsirasti iki 2026 metų.

Dar viena įsigaliosianti reglamentavimo naujovė yra susijusi su amžiumi, t.y. nuo 2025 m. liepos 1 d. nustatytas minimalus lošiančiųjų amžius visuose lošimuose sieks 21 metus. Šiuo metu į lošimo automatų ir bingo salonų, lažybų ir totalizatorių punktus draudžiama įleisti jaunesnius kaip 18 m. asmenis ir leisti jaunesniems kaip 18 m. asmenims dalyvauti nuotoliniuose lošimuose. Lošimus, organizuojamus lošimo namuose (kazino), įskaitant šiuos lošimus, organizuojamus ir nuotoliniu būdu, gali lošti asmenys, kuriems yra sukakę 21 metai. Be to, finansų viceministro teigimu, yra griežtinami reikalavimai lošimų reklamos pateikimo vietai, turiniui, trukmei ir formai, o nuo 2028 m. sausio 1 d. įsigalios draudimas skleisti informaciją apie lošimų organizatorių bei kitokio pobūdžio teikiamą rėmimą.

Apibendrinamas posėdį Seimo Komisijos pirmininkas prof. dr. Saulius Čaplinskas kalbėjo, kad nors ir trūksta naujesnių bei išsamesnių duomenų, tačiau tai, kas šiandien pristatyta Priklausomybių prevencijos komisijai, kelia susirūpinimą ir verčia svarstyti apie sprendimus. Kiekvienas priklausomybe nuo lošimo sergantis žmogus yra svarbus ir vertas pagalbos, tuo labiau, kad ši problema veikia ne tik jį patį, dėl jos kenčia didelis ratas aplinkinių žmonių. Tarpinstitucinis bendradarbiavimas ir dialogas, įtraukiant sveikatos apsaugos, Lošimų priežiūros tarnybos ir švietimo institucijų pastangas yra būtinas, siekiant sumažinti azartinių lošimų pasiekiamumą, patrauklumą ir poveikį sveikatai, ypač kalbant apie nepilnamečius asmenis. Dabar itin aktualu įvertinti geriausias ES šalių praktikas šios srities reguliavime bei siekti pritaikyti jas mūsų šalyje. Priklausomybių prevencijos politikos kontekste skatinti atsakingų viešojo sektoriaus institucijų ir mokslininkų bendradarbiavimą, o praktiniu požiūriu, Valstybinio visuomenės sveikatos stiprinimo fondo finansuojami prevenciniai projektai ir švietimo iniciatyvos galėtų padėti sumažinti lošimų daromą žalą visuomenei. Šių priemonių įgyvendinimas leistų ne tik sumažinti priklausomybės riziką, bet ir prisidėtų prie bendros visuomenės gerovės ir sveikatos stiprinimo“.

2024 m. pabaigoje Lietuvoje veikė 12 azartinius lošimus organizuojančių bendrovių (dar 2 bendrovės turi licencijas, bet šiuo metu veiklos nevykdo), 14 lošimo namų (kazino), 177 lošimo automatų salonai, 83 lažybų punktai, 0 totalizatoriaus punktu (2023 m. buvo 5), 10 bendrovių turėjo leidimus organizuoti nuotolinius lošimus, 3 – didžiąsias loterijas.

- **Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl Mokyklų (išskyrus aukštąsias mokyklas) reagavimo į mokinių psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo, platinimo ir disponavimo psichoaktyviosiomis medžiagomis atvejus bei pagalbos teikimo mokiniams, jų tėvams ar atstovams pagal įstatymą pavyzdinio tvarkos aprašo patvirtinimo“ projekto**

Kovo 26 d. įvyko bendras Seimo Savižudybių ir smurto prevencijos komisijos, Priklausomybių prevencijos komisijos ir Asmenų su negalia teisių komisijos posėdis, kuriame buvo aptarta esama situacija dėl psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo, platinimo ir disponavimo psichoaktyviosiomis medžiagomis mokyklose. Posėdžio metu buvo aptariami ir kylantys iššūkiai dėl parengto Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl mokyklų (išskyrus aukštąsias mokyklas) reagavimo į mokinių psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo, platinimo ir disponavimo psichoaktyviosiomis medžiagomis atvejus bei pagalbos teikimo mokiniams, jų tėvams ar atstovams pagal įstatymą pavyzdinio tvarkos aprašo patvirtinimo“ [projekto](#) (toliau – Projektas) patvirtinimo ir įgyvendinimo.

Seimo kanceliarijos nuotrauka

Pradėdamas bendrą trijų Seimo komisijų posėdį Priklausomybių prevencijos komisijos pirmininkas prof. dr. Saulius Čaplinskas kalbėjo, kad pastaruoju metu Lietuvos mokyklose kylantys iššūkiai dėl moksleivių nelegalaus elektroninių cigarečių ir kitų psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo suvienijo trijų Seimo komisijų jėgas, siekiant reaguoti į narkotikų vartojimo, platinimo ir disponavimo atvejus mokyklose. Esama situacija reikalauja greitų sprendimų, todėl būtina rasti veiksmingą algoritmą ir pagalbos galimybes. Naujusias Europos mokyklose atliktas tyrimas apie alkoholio ir psichoaktyviųjų medžiagų vartojimą atskleidė, kad 55,6 proc. moksleivių elektronines cigaretes galėtų įsigyti lengvai arba labai lengvai, o 51,2 proc. moksleivių bent kartą gyvenime yra jas vartoję. Šiuo metu pasitaikantys apsinuodijimo ir net mirties atvejai tarp paauglių aiškiai rodo, kaip svarbu imtis neatidėliotinių sprendimų dėl mūsų vaikų ir jaunimo gerovės. Padėjojo Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentui, Sveikatos apsaugos ministerijai už lyderystę, parengtą Vyriausybės nutarimo projektą bei tvarkos aprašą, kurie padės nustatyti vienodą reagavimo į narkotikų vartojimo, platinimo ir disponavimo atvejus

mokyklose algoritmą. Tai yra svarbus žingsnis pagalbos teikimui moksleiviams, jų tėvams ir kitiems teisėtiems atstovams.

Posėdžio metu NTAKD pristatė parengtą aprašo projektą. Juo siekiama nustatyti rekomenduojamą vienodą reagavimo į psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo, platinimo ir disponavimo atvejus mokyklose algoritmą ir tolimesnės pagalbos galimybes. Aprašo projektą NTAKD rengė kartu Sveikatos apsaugos ministerija, taip pat aktyviai dalyvavo Vidaus reikalų ministerija.

2023 m. gruodžio mėnesį Vidaus reikalų ministerija inicijavo bandomąjį projektą pasirinktose septyniose Vilniaus m., Alytaus m. ir Klaipėdos r. mokyklose. Projekto metu buvo išbandytos įvairios reagavimo, bendradarbiavimo ir pagalbos priemonės, skirtos efektyvesniam narkotikų vartojimo, platinimo ir disponavimo atvejų mokyklose atpažinimui ir valdymui. Bandomojo projekto rezultatai parodė būtinybę atnaujinti esamą veiksmų planą ir sukurti vieningą, aiškiai apibrėžtą reagavimo algoritmą visoms šalies mokykloms.

Posėdžio metu pasisakę bandomajame projekte dalyvavusių mokyklų direktoriai akcentavo, kad mokyklų bendruomenės palankiai sutiko su projekto nuostatomis, tačiau išsakyti tam tikri aprašo projekto nuostatų įgyvendinimo iššūkiai.

Vienas iš jų – kas bus atsakingas už mokyklos personalo apmokymą dėl mokinio sveikatos ir elgesio pasikeitimo požymių dėl galimo psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo atpažinimo, mokinio sveikatos būklės įvertinimo ir būtinosios medicinos pagalbos reikalingumo.

Dar vienas esminis iššūkis mokykloms šiuo metu ir ateityje, įgyvendinant aprašo nuostatas, – negalėjimas efektyviai užkardyti psichoaktyviųjų medžiagų platinimo mokykloje, kai mokinio, įtariamo disponavimu šiomis medžiagomis, tėvai nesutinka, kad mokyklos personalas tikrintų vaiko daiktus.

Posėdžio metu visų trijų Seimo komisijų nariai vieningai sutarė, jog reikia keisti šiuo metu galiojantį reglamentavimą, suderinti skirtinguose įstatymuose įtvirtintas teisės normas, kad būtų sustiprinta psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencija šalies mokyklose.

Seimo kanceliarijos nuotrauka

Priklausomybių prevencijos komisijos narė Daiva Ulbinatė akcentavo, kad pernai po bandomojo projekto septyniose šalies mokyklose, buvo parengtas Vyriausybės nutarimo projektas, nustatantis bendrą atpažinimo, reagavimo ir pagalbos algoritmą. Bandomasis projektas išgrynino veiksmingų „minkštųjų“ ir „kietųjų“ prevencijos priemonių sąrašą, iš kurio mokyklos pagal savo individualią situaciją galėtų pasirinkti sau tinkamiausias. Tačiau nauja Vyriausybė nusprendė, kad toks teisinis reguliavimas netinkamas, neva užtenka trijų ministrų įsakymo ar tik rekomendacijų.

Neįgaliųjų teisių komisijos pirmininko pavaduotoja Rita Tamašunienė pasiūlė kreiptis į Vyriausybę su raginimu minėtą aprašą tvirtinti Vyriausybės nutarimu, o ne trijų ministrų – sveikatos apsaugos, švietimo, mokslo ir sporto, vidaus reikalų – įsakymu, kaip yra planuojama šiuo metu. Atkreiptas dėmesys, kad turėtų būti labiau suderinti Švietimo įstatymo ir Administracinių nusižengimų kodekso pakeitimo įstatymo projektai, kuriais siekiama sureguliuoti prievolę mokiniui parodyti savo asmeninius daiktus, kad mokyklos administracija ar policijos pareigūnai galėtų įsitikinti, jog juose nėra jokių draudžiamų dalykų. Akcentuota, kad Seimas turėtų parodyti daugiau dėmesio šių teisės aktų projektų svarstymui, suderinti juose numatytas nuostatas.

Seimo Savižudybių ir smurto prevencijos komisija, Priklausomybių prevencijos komisija ir Asmenų su negalia teisių komisija posėdyje išklausiusi informaciją dėl esamos situacijos dėl psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo, platinimo ir disponavimo psichoaktyviosiomis medžiagomis mokyklose, posėdžio metu aptarus kylančius iššūkius dėl parengto Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl mokyklų (išskyrus aukštąsias mokyklas) reagavimo į mokinių psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo, platinimo ir disponavimo psichoaktyviosiomis medžiagomis atvejus bei pagalbos teikimo mokiniams, jų tėvams ar atstovams pagal įstatymą pavyzdinio tvarkos aprašo patvirtinimo“ projekto,

n u t a r è:

1. Siūlyti Vyriausybei Mokyklų (išskyrus aukštąsias mokyklas) reagavimo į mokinių psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo, platinimo ir disponavimo psichoaktyviosiomis medžiagomis atvejus bei pagalbos teikimo mokiniams, jų tėvams ar atstovams pagal įstatymą pavyzdinio tvarkos aprašo projektą tvirtinti Vyriausybės nutarimu, o ne trijų ministrų – sveikatos apsaugos, švietimo, mokslo ir sporto, vidaus reikalų – įsakymu.

2. Siūlyti Vyriausybei tobulinti 1 protokoliniame sprendime nurodyto tvarkos aprašo projektą, peržiūrėti nuostatas, atsižvelgiant į mokyklų, dalyvavusių bandomajame projekte, atstovų pastabas ir siūlymus, įvertinant projekte mokyklos numatytų veiksmų ir priemonių įgyvendinimo realias galimybes mokyklų pasirengimo ir finansavimo klausimais.

3. Siekiant didinti 1 protokoliniame sprendime nurodyto tvarkos aprašo svarbą ir užtikrinti jo taikymą, siūlyti Vyriausybei apsvaistyti pavyzdinio aprašo integravimo į įstatyminio lygmens teisės aktą galimybę, įgalinant savivaldybes ir bendruomenes mažinti vaikų ir jaunimo psichoaktyviųjų medžiagų vartojimą.

4. Siūlyti Vyriausybei peržiūrėti teisės aktus ir inicijuoti jų pakeitimus dėl psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo, platinimo ir disponavimo psichoaktyviosiomis medžiagomis prevencijos didinimo, tarpinstitucinio bendradarbiavimo stiprinimo savivaldybėse, ypatingą dėmesį skiriant mokykloms.

Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija (toliau – Ministerija), susipažinusi su Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijos 2025 m. balandžio 14 d. raštu Nr. S-1740 „Dėl psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo, platinimo ir disponavimo prevencijos mokyklose didinimo“ ir 2025 m. kovo 26 d. įvykusio Lietuvos Respublikos Seimo Priklausomybių prevencijos, Savižudybių ir smurto prevencijos bei Neįgaliųjų teisių komisijų bendro posėdžio protokolu Nr. 143-P-3/142-P-4/144-P-3, kuriame svarstytas Mokyklų (išskyrus aukštąsias mokyklas) reagavimo į mokinių psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo, platinimo ir disponavimo atvejus bei pagalbos teikimo mokiniams, jų tėvams ar atstovams pagal įstatymą pavyzdinio tvarkos aprašo projektas (toliau – Aprašo projektas), pritaria siekti užtikrinti bendrą ir nacionaliniu mastu taikomą tvarką, padedančią mokykloms veiksmingai reaguoti į psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo atvejus bei organizuoti kompleksinę pagalbą.

Ministerija taip pat susipažino su Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos (toliau – SAM) 2025 m. balandžio 24 d. raštu Nr. 10-1333 „Dėl psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo, platinimo ir disponavimo prevencijos mokyklose stiprinimo“ ir Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos

2025 m. kovo 3 d. raštu Nr. 1D-1079 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo projekto“ bei, veikdama pagal savo kompetenciją, teikią vertinimą ir poziciją dėl keliamų klausimų.

Ministerija laikosi nuoseklios pozicijos, kad šiuo metu, nesant atitinkamo teisinio pagrindo, Aprašo projektas turėtų būti taikomas kaip metodinio, praktinio pobūdžio rekomendacija, o ne kaip pavyzdinis tvarkos aprašas. Todėl iki įsigalios teisinis pagrindas, būtina aiškiai nurodyti, jog Aprašo projektas yra rekomendacinio pobūdžio ir neturi privalomojo statuso, ypač jeigu jis bus platinamas mokykloms ar kitoms švietimo įstaigoms. Ši nuoroda yra esminė, kadangi priešingu atveju gali kilti interpretacija, jog kiekviena mokykla privalės rengti atskirą dokumentą pagal pavyzdinį Aprašo projektą. Tai būtų vertintina kaip papildoma administracinė našta mokykloms. Rekomenduojame svarstyti galimybę parengti tokį dokumentą, kuris galėtų būti tiesiogiai taikomas praktikoje, be būtinybės kiekvienai mokyklai kurti atskirą vidaus teisės aktą.

Ministerija pažymi, kad Aprašo projekte šiuo metu taip pat trūksta aiškesnio pagalbos teikimo modelio už mokyklos ribų. Nors pirminio reagavimo į psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo atvejus atsakomybė dažnai tenka mokyklai, būtina pabrėžti, kad mokykla šių problemų neturėtų spręsti viena. Todėl siūloma aiškiai įtraukti nuorodas, kokias funkcijas gali atlikti socialinių paslaugų įstaigos, savivaldybių tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatoriai, vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybų teritoriniai skyriai, policija ar Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas (toliau – NTAKD), pavyzdžiui, teikiant informaciją apie prevencinius kursus, pagalbos teikimo kontaktus ar metodinę medžiagą.

Mokyklos jau dabar aktyviai reaguoja į išskylančius atvejus, tačiau ilgalaikiam ir veiksmingam sprendimui būtinas koordinuotas institucijų bendradarbiavimas. Kuriant tokį teisinį reglamentavimą kaip Aprašo projektas, ypač svarbu akcentuoti ne tik mokyklos atsakomybę, bet ir užtikrinti aiškia, suprantama, įgyvendinamą pagalbos sistemą, kurioje mokykla būtų matoma kaip vienas iš veiklos subjektų, o ne vienintelis. Ministerija taip pat atkreipia dėmesį į SAM siūlymą Aprašo projektą papildyti nuostatomis dėl veiksmų, kuomet nustatoma, kad kiti asmenys (ne mokiniai) mokyklos patalpose ar teritorijoje vartoja ir (ar) yra apsvaigę, platina psichoaktyvias medžiagas ar jomis disponuoja. Todėl būtina užtikrinti, kad mokykla nebūtų palikta viena spręsti šiuos sudėtingus atvejus, efektyvi prevencija ir pagalba gali būti užtikrinama tik tada, kai atsakomybė paskirstoma tarp visų susijusių institucijų, veikiant koordinuotai ir sistemiškai.

Ministerija laiko tikslingu svarstyti Aprašo projekto įtvirtinimą Lietuvos Vyriausybės nutarimu, atsižvelgiant į tai, kad šiuo metu galioja Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. balandžio 2 d. nutarimas Nr. 437 „Dėl Vaikų, vartojančių narkotines, psichotropines, kitas psichiką veikiančias medžiagas, nustatymo organizavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“, kuris būtų pripažintas netekusiu galios įsigaliojus Aprašo projektui. Tokiu būdu būtų užtikrinamas sklandus perėjimas prie atnaujinto reguliavimo ir išlaikomas teisės aktų nuoseklumas.

Pažymėtina, kad Aprašo projektą rengia NTAKD, kuris yra įgaliota institucija dalyvauti formuojant valstybės politiką narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės srityse, o viena iš Lietuvos Respublikos sveikatos sistemos įstatymo 70¹ straipsnio 2 dalyje įvardytų NTAKD funkcijų yra rengti ir koordinuoti prevencines programas nacionaliniu mastu, t. y. neapsiribojant vien tik švietimo sektoriumi. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad, pagal Sveikatos sistemos įstatymo 70¹ straipsnio 1 dalį, NTAKD yra Vyriausybės įstaiga, kurios veiklą strateginiu lygmeniu koordinuoja keturi ministrai, jų bendru įsakymu tvirtinami NTAKD strateginiai veiklos planai. Pažymėtina, kad NTAKD nuostatuose numatyti įgaliojimai direktoriui organizuoti ir plėtoti psichoaktyviųjų medžiagų prevencijos priemones nacionaliniu mastu. Atkreiptinas dėmesys, kad Aprašo projektas rengiamas, siekiant įgyvendinti Nacionalinės darbotvarkės narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės bei prevencijos tikslus, tarp jų ir sveikos bei saugios visuomenės kūrimą, padedant išvengti žalos dėl psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo. Šiuo atveju Aprašo projektas iš esmės skirtas ne vien mokykloms, bet ir visai tarpžinybinei sistemai: socialinėms tarnyboms, policijai, sveikatos sistemai, savivaldybėms, todėl jo prigimtis yra horizontali. Tai nėra tik švietimo vidaus reguliavimo dokumentas, bet ir nacionalinė prevencinė priemonė, kurioje švietimo sektorius yra vienas iš dalyvių, o ne vienintelė atsakinga institucija.

Vertindami ilgalaikę perspektyvą, manome, kad Aprašo projekto privalomojo taikymo teisinis pagrindas turėtų būti įtvirtintas įstatyminiu lygiu, koordinuojant psichoaktyviųjų medžiagų prevencijos

priemonės nacionaliniu mastu horizontaliuoju principu, o tinkamiausias teisinis pagrindas šiuo atveju galėtų būti Sveikatos sistemos įstatymas, kuriame galėtų būti praplėstos NTAKD kompetencijos taikomų prevencinių priemonių srityje. Taip būtų užtikrintas nuoseklus, sistemiškas ir teisiškai pagrįstas NTAKD veiklos plėtojimas, nedubliuojant kitų institucijų atsakomybės sričių.

NTAKD š. m. balandžio 2 d. organizavo susitikimą, kuriame dalyvavo Lietuvos Respublikos Vyriausybės, Sveikatos apsaugos ministerijos, Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos ir Teisingumo ministerijos atstovai. Susitikimo tikslas – apsvaistyti ir priimti sprendimą dėl Mokyklų (išskyrus aukštąsias mokyklas) reagavimo į mokinių psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo, platinimo ir disponavimo psichoaktyviosiomis medžiagomis atvejus bei pagalbos teikimo mokiniams, jų tėvams ar kitiems atstovams pagal įstatymą pavyzdinio tvarkos aprašo (toliau – Aprašas) tvirtinimo, kokio lygmens teisės aktu būtų tikslinga jį tvirtinti – Vyriausybės nutarimu ar Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos, Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ir Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministrų bendru įsakymu arba išleisti jį kaip rekomendacijas, kurias pateiktų NTAKD.

Susitikimo metu Teisingumo ministerija laikėsi pozicijos, kad Aprašas turėtų būti tvirtinamas bendru ministrų įsakymu, nes Aprašas yra rekomendacinis ir būtina mažinti perteklinių teisės aktų skaičių. Švietimo, mokslo ir sporto ministerija pažymėjo, kad šiuo metu nėra teisinio pagrindo Aprašui tvirtinti ministrų įsakymu, kadangi tai nėra numatyta Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme. Norint svarstyti įtvirtinimą teisės aktu, reikalingas įstatyminis pagrindas. Vyriausybės kanceliarijos atstovų siūlymas, kad pirmiausia būtina apsispręsti, ar Aprašas turėtų būti privalomas, ar rekomendacinio pobūdžio. Jeigu būtų nuspręsta, kad Aprašas turi būti privalomas, tai reikštų būtinybę keisti galiojančius teisės aktus – pirmiausia Švietimo įstatymą. Po susitikimo sutarta, kad jei ateityje bus priimtos atitinkamos įstatymų pataisos, atsiras teisinis pagrindas Aprašą tvirtinti Vyriausybės nutarimu.

Taip pat NTAKD š. m. balandžio 15 d. organizavo papildomą susitikimą, kuriame dalyvavo Sveikatos apsaugos ministerijos, Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos ir Vidaus reikalų ministerijos atstovai. Šio susitikimo metu įvertinus, kad dabartiniu metu nėra įstatyminio pagrindo patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo, t.y. joks įstatymas nesuteikia Vyriausybei įgaliojimus patvirtinti tokio tvarkos Aprašo, tačiau, atsižvelgiant į norminio teisės akto – Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo, kuris nustatytų privalomo elgesio taisykles, reaguojant į mokinių psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo, platinimo ir disponavimo atvejus, visoms savivaldybių administracijoms ir (ar) mokykloms, poreikį, buvo sutarta, kad Švietimo, mokslo ir sporto ministerija koordinuos Švietimo įstatymo papildymą.

Atsižvelgiant į tai, kad šiuo metu sprendimų priėmimas ir derinimo procesai dėl Aprašo teisinio pagrindo įtvirtinimo užtrunka, susitikimo metu su suinteresuotomis institucijomis buvo sutarta, kad NTAKD artimiausiu metu išplatins pavyzdinį Aprašą visoms savivaldybėms kaip rekomendacinio pobūdžio dokumentą. Tokiu būdu bus siekiama išbandyti jo taikymą praktikoje bei surinkti vertingų pastabų ir pasiūlymų dėl galimų patobulinimų, kol bus suformuotas teisinis pagrindas Aprašo tvirtinimui.

Seimo kanceliarijos nuotrauka

▪ **Dėl 2024 m. NTAKD vykdytos savivaldybių administracijų apklausos apie psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos ir kontrolės situaciją savivaldybėse**

Kovo 26 d. bendro Seimo Savižudybių ir smurto prevencijos komisijos, Priklausomybių prevencijos komisijos ir Asmenų su negalia teisių komisijos posėdžio metu buvo pristatyti 2024 m. NTAKD vykdytos savivaldybių administracijų apklausos apie psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos ir kontrolės situaciją savivaldybėse rezultatai.

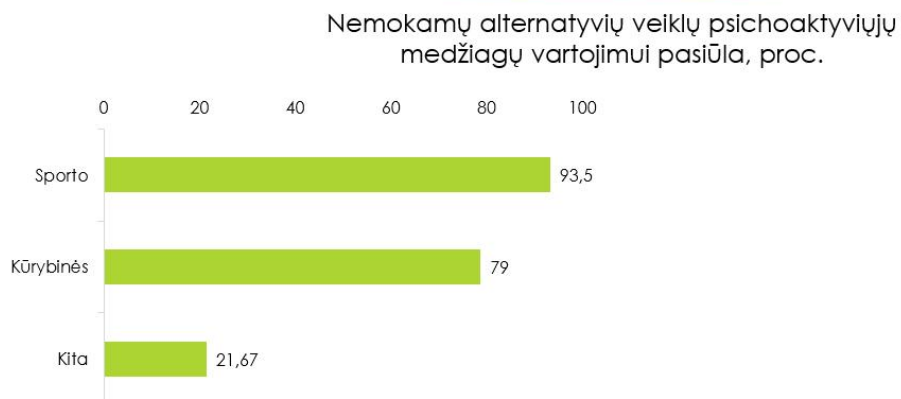
Apklausos rezultatai atskleidė, kad psichoaktyviųjų medžiagų kontrolės ir vartojimo prevencijos klausimus savivaldybėse koordinuoja savivaldybių narkotikų kontrolės komisijos (64 proc.), bendruomenės sveikatos tarybos (50 proc.), savivaldybių gydytojai (67,7 proc.), visuomenės sveikatos biurai (72,6 proc.) ir tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatoriai (62,9 proc.).

Tikslinės ir atrankinės bendruomenės psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos priemonės pažeidžiamoms asmenų grupėms daugiausiai vykdomos mokiniams, turintiems socialinių ir akademinų problemų (71 proc.), jaunimui ne mokyklos aplinkoje, pamokas praleidinėjantiems ar mokyklos nelankantiems mokiniams (69,4 proc.) bei jaunimui socialiai pažeidžiamose bendruomenėse (48,4 proc.). Daugiausiai psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos priemonės buvo vykdomos psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo problemų turinčioms šeimoms (75,8 proc.).

Atsižvelgiant į esamą situaciją NTAKD yra suplanavęs tolimesnius žingsnius ir 2025 m. siekia sukurti savivaldybių prevencijos veiklą stebėsenos sistemą, parengti ir su savivaldybių kontaktiniais asmenimis aptarti pasiūlymus dėl teisės aktų pakeitimų, kurie įtvirtintų už psichoaktyviųjų medžiagų kontrolę ir prevenciją atsakingą struktūrą savivaldybėse.

Šie ir kiti žingsniai taip pat prisidėtų, gerinant situaciją dėl psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo, platinimo ir disponavimo psichoaktyviosiomis medžiagomis mokyklose bei už jos ribų.

Nemokamos alternatyvos PAM vartojimui savivaldybėse

Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamento duomenys

Seimo Savižudybių ir smurto prevencijos komisijos pirmininkė Jekaterina Rojaka apibendrino, kad NTAKD pastangos spręsti psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo, platinimo ir disponavimo šiomis medžiagomis problema yra sveikintinos. Sakė, jog tikisi, kad Vyriausybė ims lyderystės sutelkti visų institucijų pastangas ir patirtį, siekiant kompleksiskai spręsti susidariusią situaciją. Būtina stiprinti tarpinstitucinį bendradarbiavimą, proaktyviai taikyti efektyvias prevencijos priemones, laiku ir tinkamai reaguoti į iškilusius iššūkius, susidūrus su psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo, platinimo ir disponavimo šiomis medžiagomis atvejais tiek mokyklose, tiek už jų ribų. Algoritmo dėl vienodo reagavimo į psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo, platinimo ir disponavimo atvejus mokyklose patvirtinimas bus labai svarbus žingsnis, bet nepakankamas. Ypač svarbu, kad savivaldybių administracijos šios problemos sprendimą laikytų didžiausiu prioritetu – skirtų pakankamai lėšų visuomenės, ypač vaikų ir jaunimo, švietimui ir kitų prevencijos priemonių įgyvendinimui. Taip pat labai svarbu užtikrinti, kad būtų suteikta reikiama pagalba asmenims, turintiems priklausomybę nuo psichoaktyviųjų medžiagų.

- **Dėl psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos: įgyvendinamos ir planuojamos įgyvendinti priemonės. Dėl Devynioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plane numatytų veiksmų priklausomybių prevencijos, psichikos sveikatos stiprinimo, priklausomybės ligų gydymo prieinamumo didinimo srityse. Dėl Nacionalinės darbotvarkės narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės, vartojimo prevencijos ir žalos mažinimo klausimais iki 2035 metų įgyvendinimo 2024–2026 metų plano priemonių**

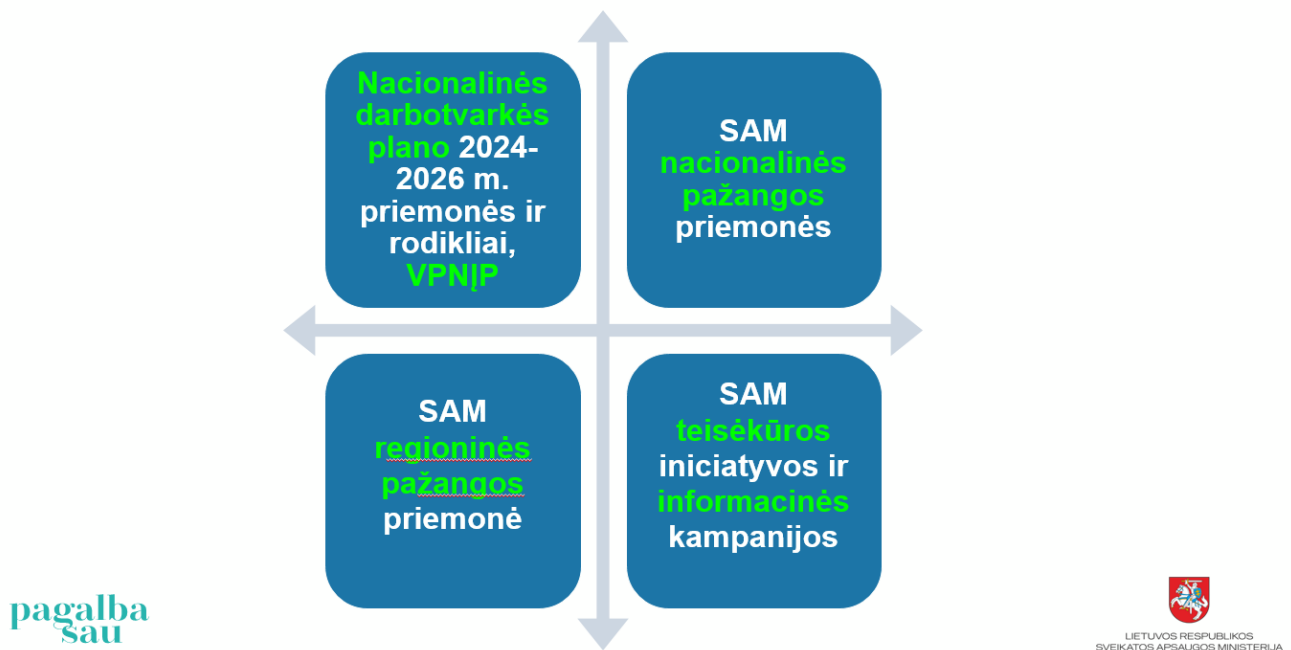
Balandžio 16 d. Komisija rinkosi į posėdį, kuriame kartu su atsakingų ministerijų bei NTAKD atstovais nagrinėjo įgyvendinamas ir planuojamas įgyvendinti psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencines priemones.

Išklausė institucijų atstovų pateiktos informacijos apie tai, kokie yra Devynioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plane (toliau – VPNĮP) numatyti veiksmai priklausomybių prevencijos, psichikos sveikatos stiprinimo, priklausomybės ligų gydymo prieinamumo didinimo srityse bei Nacionalinės darbotvarkės narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės,

vartojimo prevencijos ir žalos mažinimo klausimais iki 2035 metų (Darbotvarkė) įgyvendinimo 2024–2026 metų plane.

Apie įgyvendinamas ir planuojamas įgyvendinti psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencines priemones Komisijos pirmininkas prof. dr. Saulius Čaplinskas kalbėjo, kad mums visiems kartu dirbant psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos srityje reikia dėti pastangas, kad prevencinės priemonės būtų nukreiptos ne į asmens elgesio keitimą, o į aplinkos, kurioje jis mokosi, dirba, gyvena pokyčius. Turime surasti ir pritaikyti geriausias užsienio šalių patirtis, kurios rodo, kad pačios visuomenės keitimasis yra pagrindas ant kurio auginame priklausomybėms atsparią jaunąją kartą. Jaunų žmonių elgesio ir sveikatos problemų paplitimą galima sumažinti, jeigu bendruomenėje laiku bus nustatomi padidėję rizikos veiksniai, pasirenkamos patikrintos ir veiksmingos prevencijos priemonės, paaugliai laiku įtraukiami į ankstyvos intervencijos programas, kurie ir yra skirti rizikos veiksniams sumažinti. Todėl labai svarbus bendras visų institucijų darbas, ieškant būdų efektyviau organizuoti priklausomybių prevenciją, užtikrinti vieningą visų priklausomybių prevencijos, gydymo paslaugų, apimančių psichologinės ir medicininės pagalbos prieinamumą ir koordinavimą.

Sveikatos apsaugos ministerijos atstovė Jelena Talačkienė išskyrė keturias pagrindines kryptis, kuriomis bus dirbama psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos srityje: Nacionalinės darbotvarkės plano 2024-2026 m. priemonės, nacionalinės pažangos priemonės, regioninės pažangos priemonė, teisėkūros iniciatyvos ir informacinės kampanijos.

Sveikatos apsaugos ministerijos duomenys

Nacionalinės darbotvarkės 2024-2026 m. plane yra numatytos 39 priemonės, iš jų 11 priemonių yra skirtos prevencijai. Jas įgyvendins 15 valstybės institucijų, bus įtraukiamos ir savivaldybės. Šių priemonių įgyvendinimui skirta 46,8 mln. Eurų.

SAM plėtros programos nacionalinė pažangos priemonė – psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencija, ankstyvoji intervencija, pagalba ir žalos mažinimas. Šioms priemonėms numatyta 1,4 mln. Valstybės biudžeto lėšų, 3,1 mln. Eur – Europos Sąjungos paramos lėšų.

Pranešėja išskyrė VPNIP 3.5.8. veiksmą, kuriuo savivaldybėse bus didinami psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos kokybė ir veiksmingumas, t.y. 12 savivaldybių bus išbandomas ir įdiegiamas integruotos prevencijos modelis. Vėliau parengti savivaldybių veiksmų planai, rengiami mokymai visoje Lietuvoje. Diegiant šį modelį savivaldybėse vyks metodinis konsultavimas, ši priemonė bus įgyvendinama pasitelkiant ekspertinę pagalbą.

Sveikatos išsaugojimo ir stiprinimo plėtos programos regioninė priemonė nukreipta į kokybiškų visuomenės sveikatos paslaugų prieinamumo regionuose gerinimą. Šios priemonės veiklai „Priklausomybės ligų prevencijos (psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo mažinimo) paslaugų prieinamumo didinimas ir įvairių iniciatyvų tikslinėse grupėse skatinimas“ yra numatytas bendras 22 mln. Eur biudžetas. Šios priemonės tikslinės grupės yra vaikai, paaugliai ir jų aplinkos nariai (šeima, mokykla, bendruomenė), prioritetas teikiamas eksperimentuojantiems ir rizikingai vartojantiems asmenims.

Nuo 2025 m. kovo 20 d. pradėta vykdyti vaikų psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos informacinė-sąmoningumo didinimo kampanija. Sukurta 10 trumpų informacinių videofilmų videofilmų, skirtų tėvams, mokyklų administracijoms ir personalui, mokiniams. Videofilmuose galima rasti naudingos informacijos ir patarimų, padėsiančių kalbėti su vaikais ir spręsti situacijas, susijusias su psichoaktyviosiomis medžiagomis.

Informacinė-sąmoningumo didinimo kampanija, paviešinta 2025-03-20

Sveikatos apsaugos ministerijos duomenys

Pranešėja Aušra Želvienė Komisijai pristatė NTAKD vykdomus darbus psichoaktyviųjų medžiagų prevencijos srityje.

Pasak A. Želvienės, atliepiančios tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinavimo stiprinimo poreikį, bendradarbiavimas bus nukreiptas dviem kryptimis: su savivaldybėmis ir su kitomis valstybės institucijomis, veikiančiomis šioje srityje. Bendradarbiaujant su ministerijomis ir savivaldybėmis, bus plėtojama efektyvi psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos priemonių sistema ir teikiama metodinė pagalba savivaldybėms, siekiant įgalinti jas įgyvendinti įrodymais grįstas psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos priemones.

Pranešėja pristatė, kad įgyvendinant 2022–2030 m. Sveikatos išsaugojimo ir stiprinimo plėtos programos priemones psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos srityje, bus:

- plėtojamos ankstyvosios intervencijos programos,
- sukurtos psichoaktyviųjų medžiagų prevencijos vartojimo ir žalos mažinimo priemonės jaunimo pasilinksminimo vietose, ypač naktinio miesto aplinkoje,
- koordinuojama metimo rūkyti telefoninės linijos veikla,
- įgyvendinimas integruoto pirminės prevencijos modelio kūrimas.

Ankstyvųjų intervencijų projekte dalyvaujančios savivaldybės:

1. Šačkininkų rajono savivaldybė
2. Vilniaus miesto savivaldybė
3. Alytaus miesto savivaldybė
4. Klaipėdos miesto savivaldybė
5. Marijampolės savivaldybė
6. Panevėžio miesto savivaldybė
7. Šiaulių miesto savivaldybė
8. Šilalės rajono savivaldybė
9. Tauragės rajono savivaldybė

Saugaus naktinio gyvenimo projektas

- Tikslas - skatinti verslo subjektus, turinčius licencijas verstis mažmenine alkoholio prekyba, ir jiems dirbančius asmenis, atsakingai teikti paslaugas naktiniuose klubuose, baruose, festivaliuose ir kitose pasilinksminimo vietose, užtikrinti saugią aplinką.

Metimo rūkyti pagalbos telefoninė linija 1819

- Afidaryta 2024-02-06
- Naujos veiklos 2025 m.:
- Vertinimas
- Komunikacija (ribotais ištekiais)
- Tiekėjo konkursas 2026-2027 m.

Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamento duomenys

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija tęsia Psichosocialinės reabilitacijos paslaugų asmenims, priklausomiems nuo psichoaktyvių medžiagų teikimą. Įgyvendinamas naujas projektas „Būk laisvas - nebūk priklausomas!“.

Projektą administruoja Europos Socialinio Fondo Agentūra (ESFA). 2024 metais jame sudalyvavo 322 asmenys, 2023 metais sudalyvavo 553 asmenys, per abu metus – 875 asmenų. Iki projekto pabaigos 2029 m. planuojama skirti 16 mln. Eurų fondo lėšų.

Posėdyje dalyvavusių Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos, Vidaus reikalų ministerijos, Teisingumo ministerijos, Finansų ministerijos, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos atstovai

glaustai pristatė savo vykdomus veiksmus priklausomybių prevencijos, psichikos sveikatos stiprinimo, priklausomybės ligų gydymo prieinamumo didinimo srityse.

Komisijos nariai aktyviai diskutavo ir tarėsi dėl būdų kaip organizuoti priklausomybių prevenciją, efektyviau išnaudoti žmogiškuosius ir finansinius išteklius, užtikrinti vieningą visų priklausomybių prevencijos, gydymo paslaugų, apimančių psichologinės ir medicininės pagalbos prieinamumą ir koordinavimą. Šiuos ir kitus savo siūlymus bei rekomendacijas Komisija teikė apsvartyti Lietuvos Respublikos Vyriausybei.

Komisija, 2025 m. kovo 12 d. ir 2025 m. balandžio 16 d. Komisijos posėdžiuose išklausiusi Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministerijos, Lietuvos Respublikos finansų ministerijos, Lošimų priežiūros tarnybos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos, Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamento, Respublikinio priklausomybės ligų centro, Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijos, Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, Respublikinio priklausomybės ligų centro, Atsakingo lošimų verslo asociacijos, Nacionalinės lošimų ir žaidimų verslo asociacijos, Lietuvos loterijų asociacijos, Lietuvos lošimų verslo asociacijos informacijos dėl priklausomybės nuo azartinių lošimų: situacijos ir iššūkių, dėl tyrimų dėl priklausomybės nuo azartinių lošimų paplitimo Lietuvoje, dėl priklausomybės nuo azartinių lošimų gydymo, dėl psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos: įgyvendinamų ir planuojamų įgyvendinti priemonių, dėl Devynioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plane numatytų veiksmų priklausomybių prevencijos, psichikos sveikatos stiprinimo, priklausomybės ligų gydymo prieinamumo didinimo srityse, dėl Nacionalinės darbotvarkės narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės, vartojimo prevencijos ir žalos mažinimo klausimais iki 2035 metų įgyvendinimo 2024–2026 metų plano priemonių,

vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Seimo statuto 55 straipsniu n u s p r e n d ė:

Pasiūlyti Lietuvos Respublikos Vyriausybei:

1. Ieškoti būdų efektyviau organizuoti priklausomybių prevenciją, siekti efektyviau išnaudoti žmogiškuosius ir finansinius išteklius, užtikrinti vieningą visų priklausomybių prevencijos, gydymo paslaugų, apimančių psichologinės ir medicininės pagalbos prieinamumą ir koordinavimą.
2. Spręsti dėl Lošimų priežiūros tarnybos Lietuvos Respublikos finansų ministerijos (toliau – Tarnyba) funkcijų azartinių lošimų prevencijos srityje. Šiuo metu trys Tarnybos specialistai konsultuoja problemų dėl lošimų turinčius asmenis ir jų artimuosius apie galimus pagalbos būdus, teikia konsultacinę pagalbą užsiregistravusiems Apribojusių savo galimybę lošti asmenų registre (toliau – Registas). Registre užsiregistravusių asmenų skaičius viršija 18 tūkstančių, auga nepilnamečių asmenų įsitraukimas į azartinius lošimus ir kompiuterinius žaidimus, patologinių lošėjų skaičius.
3. Apsvarstyti dėl Registro perdavimo Sveikatos apsaugos ministerijai. Perdavus šio registro duomenų koordinavimą ir kontrolę Sveikatos apsaugos ministerijai, gydymo paslaugų teikimo ir kompleksinių priemonių įgyvendinimas priklausomybių prevencijos programose būtų paprastesnis, efektyvesnis bei valstybei ekonomiškai taupesnis sprendimas.
4. Įvertinti Registro pavaldumo perdavimą Respublikiniam priklausomybės ligų centrui, pavedant centrui tobulinti pagalbos priemones užsiregistravusiems Registre, įtraukiant į jų vykdymą Respublikinio priklausomybės ligų centro filialus.
5. Inicijuoti ir parengti priklausomybės nuo lošimų, internetinių žaidimų prevencijos programas bendro lavinimo mokykloms.

Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija (toliau – Ministerija), susipažinusi su Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijos 2025 m. gegužės 12 d. raštu Nr. S-2193 „Dėl Seimo priklausomybių prevencijos komisijos rekomendacijų ir pasiūlymų priklausomybių prevencijos, psichikos sveikatos stiprinimo ir priklausomybės ligų gydymo prieinamumo gerinimo srityse“ ir 2025 m. balandžio 16 d. įvykusio Lietuvos Respublikos Seimo Priklausomybių prevencijos posėdžio, kuriame svarstytos psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos, priklausomybės nuo azartinių lošimų gydymo ir kitos problemos, protokolo išrašu Nr. 142-S-2, pagal kompetenciją teikė informaciją dėl pateiktų pasiūlymų ir raštu informavo Komisiją apie įgyvendintas bei planuojamas priemones švietimo srityje.

Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo Nr. I-1489 nuostatos sudaro teisinės prielaidas bendrai prevencijos sistemai kurti visose šalies mokyklose, vykdančiose ikimokyklinio, priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio, vidurinio ir pirminio profesinio mokymo programas, (toliau – mokyklos). Siekiant užtikrinti Švietimo įstatymo 43 straipsnio 19 dalies 5 punkto ir 56 straipsnio 2 dalies 1 ir 5 punktų nuostatų įgyvendinimą, Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2024 m. kovo 19 d. įsakymu Nr. V-317 „Dėl Prevencinių programų kriterijų ir atitikties jiems vertinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ buvo patvirtintas Prevencinių programų kriterijų ir atitikties jiems vertinimo tvarkos aprašas, kuriuo vadovaujantis vertinamos kitų institucijų ar organizacijų teikiamos prevencinės programos. Nuo 2024 m. rugsėjo 1 d. visose mokyklose įgyvendinamos prevencinės programos turi būti įvertintos pagal minėtą prevencinių programų kriterijų ir atitikties jiems vertinimo tvarką. Siekiame paskatinti įvairias suinteresuotas institucijas teikti prevencines programas, apimančias žalingo internetinio turinio, lošimų, priklausomybės klausimus, ir taip sudaryti sąlygas joms atsirasti mokyklose.

Nuo 2023 m. rugsėjo 1 d. kartu su atnaujintu ugdymo turiniu startavo privaloma Gyvenimo įgūdžių bendroji programa, kurios pagrindą sudaro socialinis ir emocinis ugdymas, apimantis tokias temines sritis kaip patyčių ir smurto prevencija, savižudybių prevencija, lytiškumo ugdymas, sveikatos ugdymas, pirmoji pagalba, žmogaus sauga ir pan. Šių teminių sričių kontekste, yra aptariamasi ir priklausomybės nuo azartinių lošimų. Pavyzdžiui, jau nuo 3–4 kl. su mokiniais aptariami žalingi įpročiai, aptariamas jų poveikis sveikatai ir kaip jiems atsispirti. 5–6 kl. mokiniai tyrinėja ir mokosi atpažinti, kad domėjimasis kuo nors gali peraugti į priklausomybę (pvz., skaitmeniniai žaidimai, priklausomumas nuo interneto ar socialinių tinklų ir lošimai), kokios šios priklausomybės galimos pasekmės įsitraukusiam asmeniui, artimiesiems ir visai bendruomenei. 7–8 kl. mokosi atpažinti situacijas, kai dėl priklausomybių reikalinga pagalba, aiškinasi, į ką kreiptis pagalbos. 9–10 kl. analizuoja sergančiųjų priklausomybės ligomis atvejus ir mokosi atpažinti bei įvardyti ligų atsiradimo priežastis, požymius ir pasekmes, analizuoja priklausomybės ligų gydymo ypatumus ir kokios yra sukurtos paslaugos bendruomenėje sergantiems priklausomybės ligomis asmenims.

Taip pat „Gyvenimo įgūdžių ugdymo bendrosios programos įgyvendinimo 5–10 (II gimnazijos) klasėms rekomendacijose“ pateikiama ir keletas skaitmeninių priemonių mokytojui, susijusių su priklausomybėmis nuo lošimo, pavyzdžiui:

- „Pagalba sau“ – tai nacionalinė psichikos sveikatos svetainė, kurioje pateikta informacija apie priklausomybes: <https://pagalbasau.lt/priklausomybes/>.
- „Azartinių lošimų prevencija“ – tai metodinė priemonė, skirta bendrojo ugdymo mokyklų klasių vadovams, švietimo pagalbos specialistams ir mokytojams: <https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2022/06/Azartiniu-losimu-prevencija-viesinimui.pdf>.
- „Priklausomybė nuo azartinių lošimų. Atmintinė tėvams“: https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2021/05/Atmintine-tevams_-_Priklausomybe-nuo-azartiniu-losimu.pdf.
- Taip pat švietimo portale *emokykla.lt* pateikiama metodinė medžiaga aptariant priklausomybių problematiką: <https://emokykla.lt/skaitmenines-mokymo-priemones/priemone/313>.

Ministerija pastebi, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2025 m. kovo 12 d. nutarimu Nr. 151 „Dėl Devynioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plano patvirtinimo“ yra nusimačiusi prioritetą „Lygias galimybes suteikiančio (įtraukiojo) ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo užtikrinimas“, kurio vienas iš veiksnių yra stiprinti mokyklos bendruomenes visose valstybinėse ir savivaldybių mokyklose, įgyvendinant socialines ir emocines kompetencijas ugdančias programas. Ministerija siekia sudaryti prielaidas šiam veiksmui įgyvendinti mokyklose ir šiuo metu svarsto galimus įgyvendinimo būdus.

Taip pat Ministerija nuosekliai kviečia mokyklas naudotis viešai prieinama naudinga informacija, kuri gali padėti mokykloms įgyvendinant tikslines prevencines programas, kurią galima rasti Ministerijos puslapyje: <https://smsm.lrv.lt/lt/veiklos-sritys-1/smm-svietimas/prevencija-mokyklose/>.

Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija (toliau – Ministerija) išnagrino Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijos 2025 m. gegužės 12 d. raštą Nr. S-2193 „Dėl Seimo Priklausomybių prevencijos komisijos rekomendacijų ir pasiūlymų priklausomybių prevencijos,

psichikos sveikatos stiprinimo ir priklausomybės ligų gydymo prieinamumo gerinimo srityse“ ir juo pateiktą 2025 m. balandžio 16 d. Lietuvos Respublikos Seimo Priklausomybių prevencijos komisijos (toliau – Komisija) posėdžio, kuriame svarstyti priklausomybių prevencijos, psichikos sveikatos stiprinimo ir priklausomybės ligų gydymo prieinamumo gerinimo klausimai, protokolą Nr. 142-S-2 ir aptarė Komisijos pasiūlymus su Lietuvos Respublikos finansų ministerijos, Lošimų priežiūros tarnybos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos, Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijos, Respublikinio priklausomybės ligų centro atstovais. Ministerija pagal kompetenciją pateikė informaciją dėl Komisijos pateiktų pasiūlymų ir informavo Komisiją apie Ministerijos įgyvendinamas ir planuojamas priemones.

- ***Ieškoti būdų efektyviau organizuoti priklausomybių prevenciją, siekti efektyviau išnaudoti žmogiškuosius ir finansinius išteklius, užtikrinti vieningą visų priklausomybių prevencijos, gydymo paslaugų, apimančių psichologinės ir medicininės pagalbos prieinamumą ir koordinavimą***

Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtinto Nacionalinės darbotvarkės narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės, vartojimo prevencijos ir žalos mažinimo klausimais iki 2035 metų (toliau – Nacionalinė darbotvarkė) įgyvendinimo 2024–2026 metų plane³ (toliau – Nacionalinės darbotvarkės planas) numatyta 11 priemonių, skirtų psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijai, siekiant 1.1 uždavinio – nuosekliai ir kokybiškai įgyvendinti bei prireikus sukurti kylančius naujus iššūkius atliepiančias psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos programas ir (ar) priemones, taikomas visų amžiaus tarpsnių grupėms, užtikrinant šių priemonių koordinavimą ir tvarų finansavimą ir 1.2 uždavinio – sukurti teises, finansines ir organizacines prielaidas įgyvendinti ir vertinti kokybišką ir veiksmingą prevenciją bei atlikti jos stebėseną.

Nacionalinės darbotvarkės plane priklausomybės ligų gydymui numatyta 11 priemonių, siekiant 2.1 uždavinio – išplėtoti veiksmingą, tikslinių grupių poreikius atliepiančią, priklausomybės ligų gydymo, reabilitacijos ir integracijos sistemą, taikant kokybiškus, aprobuotus ir ekonomiškai veiksmingus gydymo metodus, taip pat prieinamas psichologinės socialinės reabilitacijos ir reintegracijos paslaugas, mažinant diskriminavimą ir stigmatizavimą bei užtikrinant tvarų finansavimą ir 2.2 uždavinio – tobulinti priklausomybės ligų gydymo ir susijusių socialinių paslaugų prieinamumo, stebėsenos, specialistų kvalifikacijos tobulinimo sistemas.

Papildomai, priklausomybių prevencijai Ministerija numatė priemones (prevencinius projektus, mokslinius tyrimus ir socialines kampanijas), finansuotinas per Valstybinį visuomenės sveikatos stiprinimo fondą. Siekiant didinti visuomenės informuotumą ir sąmoningumą, mažinti stigmą ir paskatinti laiku kreiptis pagalbos numatytos 2 socialinės kampanijos – „Psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos socialinė kampanija“ ir „Azartinių lošimų ir perteklinio skaitmeninių technologijų naudojimo prevencijos socialinė kampanija“ (kurių numatytas biudžetas, atitinkamai, 260 000 eur ir 800 000 eur).

Sveikatos apsaugos ministrui 2025 m. vasario 24 d. patvirtinus įsakymą Nr. V-144 „Dėl Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2002 m. gegužės 3 d. įsakymo Nr. 204 „Dėl Priklausomybės ligų gydymo ir reabilitacijos standartų patvirtinimo“ pakeitimo, numatyti sisteminiai pokyčiai, skirti didinti priklausomybės ligų diagnostavimo ir gydymo paslaugų prieinamumą, užtikrinti kompleksinę, tęstinę pagalbą priklausomiems asmenims, stiprinti skrinimą, siekiant kuo anksčiau nustatyti būkles, kuomet asmeniui galėtų būti siūloma jam reikalinga pagalba.

Sveikatos apsaugos ministro įsakymo Nr. 204 pakeitimu reglamentuoti šie pagrindiniai sveikatos priežiūros paslaugų organizavimo ir teikimo aspektai:

- 1) Elgesio priklausomybių diagnostika ir gydymas integruojamas į bendrą priklausomybės ligų gydymo sistemą, elgesio priklausomybių gydymą į bendrą priklausomybės ligų gydymo sistemą;
- 2) Psichikos sveikatos centrų (toliau – PSC) pareiga teikti paslaugas priklausomybės ligomis sergantiems asmenims, įskaitant ambulatorinį abstinencijos gydymą, medikamentinį ir nemedikamentinį gydymą bei reabilitaciją, taip pat – palaikomąjį gydymą ir atkryčio prevenciją. Nustatoma, kad asmeniui gydymas tik antrinio lygio paslaugose vykdomas tik išimtiniais atvejais (pagrindinės paslaugos yra

³ <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/a39854800e9511efbcbfb318996800a8>

teikiamos pirminiame lygyje). PSC paslaugas priklausomybės ligomis sergantiems asmenims pradės teikti laipsniškai pagal tam tikras priklausomybės ligų grupes, o visoms grupėms – nuo 2027 metų;

3) Pagalbos planavimas ir organizavimas vadovaujantis kompleksiniu paciento būklės vertinimu pagal Priklausomybės sunkumo indeksą bei gydymo ir tęstinės pagalbos planu;

4) Stacionarinio abstinencijos būklės gydymo indikacijos ir kontraindikacijos bei stacionarinio abstinencijos būklės gydymo tvarka, įskaitant psichosocialinių paslaugų teikimą pacientui ir (ar) jo artimiesiems;

5) Šeimos gydytojo ir jo komandos funkcijos ir vaidmuo, įskaitant vaidmenį įtariant tam tikras priklausomybės ligas, kai sveikatos būklė indikuoja apie psichoaktyviųjų medžiagų vartojimą;

6) Skubiosios medicinos pagalbos skyrių funkcijos ir pareigos, kai skubiąją medicinos pagalbą gauna asmuo, turintis priklausomybės ligų požymių, siekiant greitojo įvertinimo ir nukreipimo tolesnei pagalbai.

Tikimasi, kad Nacionalinės darbotvarkės plano, Valstybinio visuomenės sveikatos stiprinimo fondo priemonių įgyvendinimas ir Sveikatos apsaugos ministro įsakymo Nr. 204 pakeitimu reglamentuoti pokyčiai leist sustiprinti priklausomybių prevencijos ir priežiūros sistemą, padidinti paslaugų įvairovę, prieinamumą ir kokybę.

- ***Spresti dėl Lošimų priežiūros tarnybos Lietuvos Respublikos finansų ministerijos (toliau – Tarnyba) funkcijų azartinių lošimų prevencijos srityje. Šiuo metu trys Tarnybos specialistai konsultuoja problemų dėl lošimų turinčius asmenis ir jų artimuosius apie galimus pagalbos būdus, teikia konsultacinę pagalbą užsiregistravusiems Apribojusių savo galimybę lošti asmenų registre (toliau – Registas). Registre užsiregistravusių asmenų skaičius viršija 18 tūkstančių, auga nepilnamečių asmenų įsitraukimas į azartinius lošimus ir kompiuterinius žaidimus, patologinių lošėjų skaičius***

Kaip informavo Lietuvos Respublikos finansų ministerija (toliau – Finansų ministerija) 2025 m. gegužės 16 d. raštu Nr. 6K-25/2620 „Dėl Seimo Priklausomybių prevencijos komisijos rekomendacijų ir pasiūlymų priklausomybių prevencijos, psichikos sveikatos stiprinimo ir priklausomybės ligų gydymo prieinamumo gerinimo srityse“, 2024 m. lapkričio 7 d. Lietuvos Respublikos Seimui priėmus Lietuvos Respublikos azartinių lošimų įstatymą Nr. XV–3080, Lošimų priežiūros tarnybai buvo priskirtos vykdyti probleminio lošimo prevencijos funkcijos – rengti probleminio lošimo prevencijos programas, jas koordinuoti ir kontroliuoti jų įgyvendinimą, įgyvendinti probleminio lošimo prevencijos programoje nurodytas jos kompetencijai priskirtas probleminio lošimo prevencijos priemones. Lošimų priežiūros tarnyba 2025 m. birželio 3 d. organizuoto tarpinstitucinio susitikimo, skirto Komisijos rekomendacijoms aptarti ir aktualiai informacijai apsikeisti, metu informavo, kad planuoja artimiausiu metu inicijuoti probleminio lošimo prevencijos programos/plano parengimą, pasitelkiant įvairias valstybės institucijas ir organizacijas.

Lošimų priežiūros tarnyba teikia informacinę pagalbą Registre užsiregistravusiems asmenims ar jų artimiesiems, t. y. informuoja, kur šie asmenys gali kreiptis ir kokią pagalbą gauti dėl psichikos sveikatos stiprinimo, lošimų priklausomybės prevencijos, ankstyvosios intervencijos paslaugų ar gydymo dėl patologinio potraukio lošti. Lošimų priežiūros tarnyba taip pat organizuoja lošėjų artimųjų savitarpio paramos grupes, kurių metu su lošimo priklausomybe susidūrusių asmenų artimieji gali dalintis savo išgyvenimais, patirtimi, jausmais, kasdieniais iššūkiais ir sulaukti palaikymo. Taigi, Lošimų priežiūros tarnyba teikia reikalingą pirminę pagalbą ir informuoja apie specializuotos pagalbos galimybes.

- ***Apsvarstyti dėl Registro perdavimo Sveikatos apsaugos ministerijai. Perdavus šio registro duomenų koordinavimą ir kontrolę Sveikatos apsaugos ministerijai, gydymo paslaugų teikimo ir kompleksinių priemonių įgyvendinimas priklausomybių prevencijos programose būtų paprastesnis, efektyvesnis bei valstybei ekonomiškai taupesnis sprendimas. Įvertinti Registro pavaldumo perdavimą Respublikiniam priklausomybės ligų centrui, pavedant centrui tobulinti pagalbos priemones užsiregistravusiems Registre, įtraukiant į jų vykdymą Respublikinio priklausomybės ligų centro filialus***

Registro perdavimo tikslingumo klausimas buvo aptartas per 2025 m. birželio 3 d. vykusį tarpinstitucinį susitikimą, kurio metu paaiškėjo vieninga Finansų ministerijos, Lošimų priežiūros tarnybos, Ministerijos ir Respublikinio priklausomybės ligų centro nuomonė, kad Registro perdavimas iš Lošimų priežiūros tarybos Respublikinio priklausomybės ligų centrui nebūtų tikslingas dėl žemiau pateiktų argumentų.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu patvirtintais Registro nuostatais⁴, Registro objektas yra asmenys, pateikę prašymus neleisti lošti ir dalyvauti nuotoliniuose lošimuose, o pagrindinis duomenų gavėjas ir naudotojas – lošimų organizatoriai, kuriems Lietuvos Respublikos azartinių lošimų įstatymu nustatyta prievolė užtikrinti, kad prašymus neleisti lošti pateikę asmenys negalėtų patekti į lošimo organizavimo vietas ar dalyvauti nuotoliniuose lošimuose. Registro esminė funkcija susijusi su Azartinių lošimų įstatyme nustatytų ribojimų įgyvendinimu ir lošimų organizavimo priežiūra ir kontrole, kurią įgyvendina Lošimų priežiūros tarnyba⁵. Taigi, Registas yra Lošimų priežiūros tarnybos vykdomos priežiūros ir kontrolės funkcijų įrankis. Svarbu pažymėti, kad Registre savanoriškai registruojasi asmenys, turintys polinkį į priklausomybę ir, kuriems savo valios ir pastangų nepakanka kontroliuoti savo veiksmų lošiant. Tačiau Registre besiregistruojantys asmenys nebūtinai yra probleminiai ar patologiniai lošėjai, nors asmens prašymas apriboti jo galimybę lošti vertintinas kaip reikšmingas rizikos veiksnys lošimų priklausomybei formuotis. Tuo tarpu, Respublikinis priklausomybės ligų centras yra asmens sveikatos priežiūros įstaiga, kurios pagrindinė funkcija yra gydyti priklausomybės sutrikimus. Registro tvarkymas yra administracinė priežiūros funkcija, neturinti tiesioginio ryšio su gydymu. Be to, Registro perdavimo tvarkymas Respublikiniam priklausomybės ligų centrui gali sukelti klaidingą visuomenės ar pačių asmenų supratimą, kad gydymo įstaiga siekia „priverstinai gydyti“, „registruoti“ ar „kontroliuoti“ lošimo problemas turinčius asmenis. Tai kvestionuotina asmens duomenų apsaugos aspektu ir gali padidinti stigmą, susijusią su priklausomybėmis, atgrasyti asmenis nuo gydymo ar pagalbos kreipimosi. Pacientų pasitikėjimas Respublikiniu priklausomybės ligų centru yra esminis sėkmingam priklausomų asmenų gydymui. Jei Respublikiniu priklausomybės ligų centru pradėtų vykdyti Registro tvarkymo funkciją, kuri yra daugiau kontrolės ir priežiūros pobūdžio, tai gali sumažinti pasitikėjimą gydymo įstaiga bei paveikti jos gebėjimą pritraukti ir išlaikyti pacientus.

Per 2025 m. birželio 3 d. vykusį tarpinstitucinį susitikimą buvo aptartos Registro panaudojimo galimybės siekiant paskatinti Registre užsiregistravusius asmenis kreiptis pagalbos. Kaip vienas iš galimų sprendimų buvo paminėta galimybė Registre užsiregistravusiems asmenims reguliariai siųsti automatinius el. pranešimus apie pagalbos galimybes, nurodant nemokamai teikiamų paslaugų sąrašą ir pagalbą teikiančių įstaigų/organizacijų kontaktus. Siekiant glaudesnio bendradarbiavimo ir geresnio informacijos viešinimo, sutarta, kad susitikime dalyvavusios institucijos ir įstaigos tarpusavyje nuolat keisis aktualia informacija apie pagalbą teikiančias įstaigas ir organizacijas bei skelbs ją savo interneto svetainėse.

- ***Inicijuoti ir parengti priklausomybės nuo lošimų, internetinių žaidimų prevencijos programas bendro lavinimo mokykloms***

(pagal kompetenciją Komisijai ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijai atsakė Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija 2025 m. gegužės 28 d. raštu SR-1870 „Dėl Seimo Priklausomybių prevencijos komisijos rekomendacijų ir pasiūlymų priklausomybių prevencijos, psichikos sveikatos stiprinimo ir priklausomybės ligų gydymo prieinamumo gerinimo srityse“, žr. *aukščiau*).

⁴ [55 Dėl žinybinio Apribojusių savo galimybę lošti asmenų registro įsteigimo, jo nuostatų patvirtinimo... \(Irs.lt\)](#)

⁵ <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.271DDC972A7F/asr>

- **Dėl priklausomybės ligų gydymo Respublikinio priklausomybės ligų centro filialuose. Vaikams ir paaugliams teikiamos paslaugos. Lankymasis Respublikinio priklausomybės ligų centro Panevėžio filiale. Psichoaktyviųjų medžiagų prevencija ir psichikos sveikatos stiprinimas**

Komisija gegužės 23 d. vyko į Respublikinio priklausomybės ligų centro (toliau – RPLC) Panevėžio filialą, kuriame svarstė klausimus dėl priklausomybės ligų gydymo Respublikinio priklausomybės ligų centro filialuose bei šiuose vaikams ir paaugliams teikiamų paslaugų. Išvažiavimo posėdžio metu komisijos nariai aptarė savivaldybių vaidmenį sprendžiant psichoaktyviųjų medžiagų prevencijos ir psichikos sveikatos stiprinimo klausimus.

Respublikinio priklausomybės ligų centro nuotrauka

Apie priklausomybės ligų gydymą komisijos pirmininkas prof. Dr. Saulius Čaplinskas kalbėjo, kad mokslu grįsta, kokybiška pagalba priklausomybės ligų gydyme turi būti prieinama visur ir visiems. Vaikų ir paauglių psichiatrijos poreikis turi būti atliepiamas ruošiant šiuos specialistus mūsų šalies universitetuose. Taip pat labai svarbu peržiūrėti ilgalaikius priklausomybės ligų gydymo tikslus, stiprinti asmens psichikos sveikatos priežiūros paslaugų priklausomybės ligomis sergantiems asmenims tęstinumą ir kokybę. Strateginiame dokumente „Nacionalinė darbotvarkė narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės, vartojimo prevencijos ir žalos mažinimo klausimais iki 2035 metų“ įvardintas tikslas, kad skirtingiems visuomenės narių poreikiams būtų užtikrinamos tikslingai finansuojamos, nacionalinius ir tarptautinius kokybės standartus atitinkančios paslaugos, o kartu – peržiūrimos ir koreguojamos gydymo ir žalos mažinimo paslaugos, atsižvelgiant į esamus poreikius. Pasidžiaugė, kad stigmatizavimo šioje srityje mažėja, o tai prisideda prie greitesnio problemos sprendimo ir asmenų gijimo.

RPLC filialai veikia 5 didžiuosiuose Lietuvos miestuose: Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose ir Panevėžyje. RPLC užtikrina sveikatos priežiūros paslaugas II priklausomybių psichiatrijos lygyje ir metodinį vadovavimą žemo slenksčio paslaugų kabinetų darbuotojams bei kitiems priklausomybių srityje dirbantiems specialistams.

RPLC 2030: be kaltės, be eilės, be gėdos

#pagalbaYRA:

Mokslu grįsta pagalba greitai prieinama visur ir visiems

#sveiktiORAI:

Pacientai sveiksta, nes juos gydo motyvuoti ir įsitraukę darbuotojai

#stigmaiNE:

Visuomenė profesionaliai informuota ir edukuota – priklausomybė ne gėda, o liga

Respublikinio priklausomybės ligų centro duomenys

RPLC 2024 m. teikė šias ambulatorines paslaugas: 22294 gydymo epizodai, iš jų – 1020 nepilnamečių, 2638 asmenys gydėsi neatskleidžiant asmens tapatybės, 328 asmenys į RPLC nukreipti probacijos tarnybos/teismo, 261 asmuo buvo nukreiptas Vaiko teisių apsaugos institucijų, 753 asmenys RPLC gydėsi opioidiniais vaistinėmis preparatais (metadonu) ir 103 buprenorfinu-naloksonu.

2024 m. RPLC stacionariniuose skyriuose bendras gydytų pacientų skaičius – 4827: alkoholinės ir narkotinės abstinencijos skyriuje – 3040, Minesotos programoje – 583, stacionarinėje psichosocialinėje reabilitacijoje – 1112, nepilnamečių psichosocialinėje reabilitacijoje – 92.

Tęsiančių gydymą po abstinencijos 2024 m. išaugo iki 52 proc. (2017 m. – 14 proc.), motyvacinės terapijos pacientų skaičius 2024 m. išaugo iki 1112 pacientų (2017 m. – 207).

Ambulatorinės paslaugos (2024 m.)

22294 gydymo epizodai, iš jų 1020 nepilnamečių
2638 asmenys gydėsi neatskleidžiant asmens tapatybės
328 asmenys nukreipti probacijos tarnybos/teismo
261 asmuo nukreiptas Vaiko teisių apsaugos institucijų
753 asmenys gydėsi opioidiniais vaistinėmis preparatais (metadonu) ir 103 buprenorfinu-naloksonu

2024 m. RPLC stacionariniuose skyriuose gydytų pacientų

Alkoholinės ir narkotinės abstinencijos sk.	3040
Minesotos pr.	583
Stacionarinė psichosocialinė reabilitacija	1112
Nepilnamečių psichosocialinė reabilitacija	92
Iš viso stacionare:	4827

Respublikinio priklausomybės ligų centro duomenys

Respublikinio priklausomybės ligų centro direktorė Aušra Širvinskienė pasakojo, kad yra patvirtinta mokymų programa, skirta darbui su priklausomybės ligomis sergančių asmenų artimaisiais (CRAFT metodas), metodinė medžiaga, susijusi su vaikų ir paauglių dienos stacionaru nacionaliniu mastu, atnaujintos esamos priklausomybės ligų metodikos.

RPLC, koordinuodamas ir teikdamas metodinę pagalbą, koordinuodamas finansinę paramą žemo slenksčio paslaugų kabinetams, taip pat vykdo metodinę veiklą ir bendradarbiauja su kitomis socialinėmis ir gydymo įstaigomis, Kalėjimų tarnyba prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos ir kitomis institucijomis.

Žemo slenksčio kabinetų tikslas – užkirsti kelią ŽIV ir kitoms infekcinėms ligoms plisti. Kabinetuose teikiamos šios mobilios ir (ar) stacionarios žemo slenksčio paslaugos: adatų ir švirškštų keitimas, dezinfekcijos priemonių dalijimas, prezervatyvų dalijimas, konsultavimas ir informavimas, tarpininkavimas, asmens higienos paslaugos, tvarsliaivos dalijimas, žaizdų perrišimas, atrankinių greitųjų ŽIV tyrimų atlikimas ir kitos paslaugos. Iš viso žemo slenksčio kabinetuose užfiksuoti 79826 apsilankymai, atlikta 5756 ŽIV testų, išdalinta 1842 naloksono rinkinių.

Diskusijoje, kurioje dalyvavo Sveikatos apsaugos ministerijos, Respublikinio priklausomybės ligų centro Panevėžio filialo, Panevėžio miesto ir Panevėžio rajono savivaldybių atstovai, aptarti iššūkiai, su kuriais susiduriama priklausomybės ligų gydymo srityje. Išsakytas esminis vaikų ir paauglių psichiatrų trūkumas, dabartinių psichiatrų pasiruošimo ir žinių stygius dirbant su priklausomybės ligomis sergančiais asmenimis. Pažymėta, kad šiuo metu RPLC stažuojasi 92 studentai ir 41 gydytojas rezidentas.

Remiantis gerąja praktika, ateityje numatyta parengti 5 multidimencinės šeimos terapijos komandas, kurios veiktų visuose RPLC filialuose ir dirbtų su nepilnamečiais asmenimis bei jų tėvais.

Išvažiuojamajame posėdyje kartu su NTAKD, Panevėžio miesto ir Panevėžio rajono savivaldybių visuomenės sveikatos biurų specialistėmis taip pat aptartas savivaldybių vaidmuo sprendžiant psichoaktyviųjų medžiagų prevencijos ir psichikos sveikatos gerinimo klausimus.

NTAKD atstovė pritatė, kad yra sukurtas NTAKD ir savivaldybių administracijų deleguotų atstovų tinklas, skirtas glaudesniai tarpusavio bendradarbiavimui. Šiame tinkle su savivaldybėmis yra dalinamasi svarbia ir aktualia informacija, tad savivaldybės, kaip pagrindinės prevencijos vykdytojos, praktiškai įgyvendina prevencines priemones, pritaikytas pagal vietos poreikius ir iššūkius, vyksta gyvi tinklo narių susitikimai.

Taip pat kalbėta ir apie tai, kad sukurtas mokyklų (išskyrus aukštąsias mokyklas) reagavimo į mokinių psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo, platinimo ir disponavimo psichoaktyviosiomis medžiagomis atvejus bei pagalbos teikimo mokiniams, jų tėvams ar kitiems atstovams pagal įstatymą tvarkos aprašas. Šis jau pateiktas savivaldybėms, pastarosios yra kviečiamos tvarkos aprašą išbandyti ir pritaikyti savo teritorijoje esančiose mokyklose. Pažymėtina, kad savivaldybės gali pritaikyti ir keisti aprašo nuostatas pagal vietos poreikius ir dalintis patirtimi bei pasiūlymais dėl jo tobulinimo. Akcentuota, kad aprašas bus tobulinamas, remiantis savivaldybių grįžtamuju ryšiu, kol bus sukurtas teisinis pagrindas galutinei tvarkai įtvirtinti.

Kaip viena iš pagalbos priemonių 12–18 m. jaunuoliams, eksperimentuojantiems ar nereguliariai vartojantiems alkoholį ir / ar narkotikus, buvo įvardytas Ankstyvosios intervencijos programos vykdymas savivaldybėse. Komisija išgirdo, kad Panevėžio miestas pravedė 6 užsiėmimus, o iš viso mokymuose dalyvavo 50 jaunuolių.

Šios programos tikslas – motyvuoti jaunuolius, jau pabandžiusius psichoaktyvias medžiagas, atsisakyti šių medžiagų vartojimo tol, kol dar nėra susiformavusi priklausomybė. Programos vykdymą organizuoja savivaldybės teritorijoje veikiantis visuomenės sveikatos biuras.

Savivaldybėse taip pat vykdomas plėtos programos projektų įgyvendinimas – ankstyvosios intervencijos ir saugaus naktinio gyvenimo modelio diegimas. Projektą įgyvendinantys partneriai – savivaldybių visuomenės sveikatos biurai. Numatytos 2 projekto poveiklės: trijų ankstyvųjų intervencijų programų parengimas bei pritaikymas naudoti Lietuvoje ir programos, skirtos psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijai pasilinksminimo vietose, parengimas ir pritaikymas.

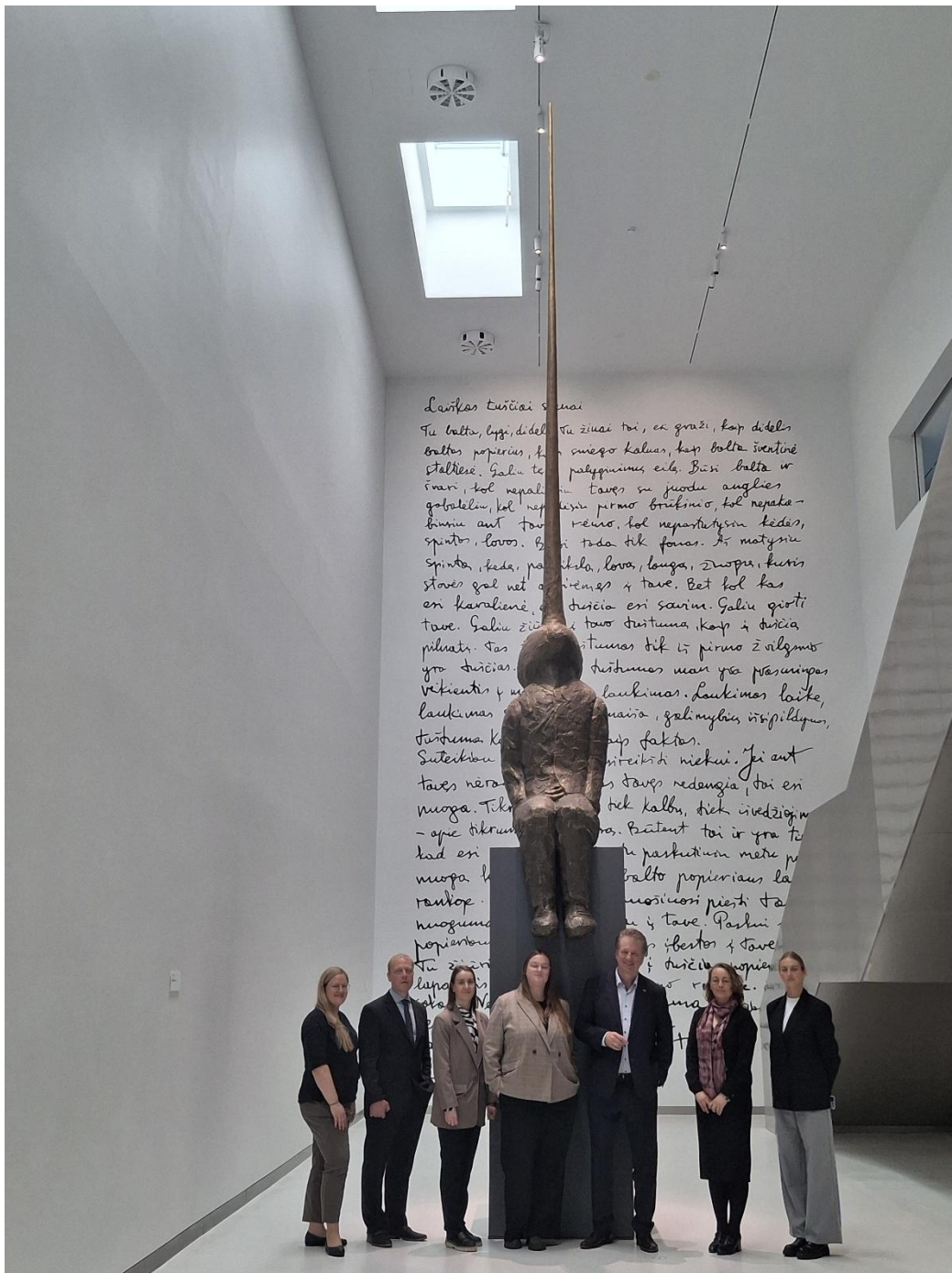
NTAKD organizuoja specialistų kompetencijų tobulinimo mokymų ciklą visose savivaldybėse skirdamas 10 mokymų ciklą, kurie bus įgyvendinami 10-ye Lietuvos apskrčių. Mokymų metu nagrinėjamos šios temos: psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos strategijos, bendruomenės įsitraukimo svarba, tėvų vaidmuo prevencijoje, gerosios praktikos ir naujausių prevencijos priemonių pristatymas, naujos psichoaktyviosios medžiagos – tendencijos, grėsmės ir prevencijos rekomendacijos.

Komisijos nariai galiausiai apsilankė Stasio Eidrigevičiaus menų centre – Panevėžio miesto savivaldybės biudžetinėje įstaigoje. Šiame menų centre veikia nuolatinė S. Eidrigevičiaus ekspozicija, organizuojamos parodos, vykdomos edukacijos ir renginiai, įtraukiantys ne tik Panevėžio miesto, rajono gyventojus, bet pritraukiantys gausų būrį kitų didmiesčių lankytojų.

Pagrindinis centro tikslas – padidinti miesto bendruomenės įtrauktį į kultūros kūrimą ir naudojimąsi kultūros produktais bei paslaugomis. Vykdomos bendros iniciatyvos su socialinėmis, švietimo, etnografinėmis, sveikatos ir meno organizacijomis. „Stasys Museum“ iš viso jau pravesta 693 edukacijų, kuriose iš viso sudalyvavo 13005 dalyviai. Netrukus čia pradės veikti „Vaikų miško paviljonas“ – iš pradžių sumanytas ir pristatytas kaip Lietuvos paviljonas 18-ojoje Venecijos architektūros bienalėje 2023 m., jis tęs savo gyvavimą Panevėžyje, suteikdamas erdvę muziejaus edukacinėms programoms.

Ši instaliacija – struktūra, siūlanti įvairias galimybes žaisti, bendrauti ir diskutuoti. Ji veikia kaip žaidimų ir mokymosi priemonė, skatinanti ir pripažįstanti unikalų vaikų požiūrį į mišką, jų gebėjimą jį stebėti, interpretuoti ir su juo sąveikauti, taip pabrėžiant vaikų svarbą formuojant miško ateitį. Paviljonas pastatytas iš Kuršių nerijos miškų medienos, kuri įprastai naudojama biokurui ar popieriaus gamybai. Žaidimų erdvė sukonstruota iš įvairaus storio pagal užsakymą pjaustytų medienos elementų – nuo plonų kaip popierius iki storų juodalksnio, kalnapušės, baltažiedės robinijos, beržo, kaštono, klevo ir pušies lentų.

Komisijos nariai pasidžiaugė Panevėžio mieste sukurta erdve, kuri kaip prevencinė priemonė prisideda prie aplinkos, kurioje asmuo gyvena, mokosi, dirba ir kuria, keitimo.

Seimo kanceliarijos nuotrauka

- **Dėl Lietuvos visuomeninio transliuotojo kanaluose bei kitose visuomenės informacijos sklaidos priemonėse skleidžiamos socialinės ir šviečiamosios informacijos, nekomercinės reklamos priklausomybių prevencijos tema**

Komisija birželio 18 d. kartu su Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos (toliau – LRT) vadovybe bei institucijų atstovais aiškino, kokios yra galimybės Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos (LRT) programose (televizija, radijas, portalas) bei kitose visuomenės informacijos sklaidos priemonėse gauti socialinėms kampanijoms neatlygintinai skiriamą reklamos kiekį, kurioms kampanijoms yra suteikiami prioritetai. Domėjosi, ar skleidžiama socialinė, šviečiamoji informacija, nekomercinė reklama

priklausomybių prevencijos tema yra paveiki, atitinka prevencinių programų turinį, kokie yra numatyti lėšų šaltiniai socialinėms informacinėms kampanijoms.

Seimo kanceliarijos nuotrauka (aut. Olga Posaškova)

Partnersyčių skyriaus vadovas Orestas Kostiukas informavo Komisiją, kad LRT skleidžiamos kultūrinės, socialinės ir šviečiamosios informacijos kiekis auga. LRT transliuoja 6-7 socialinės informacijos kampanijas per mėnesį (2024 m. – 77 kampanijos). 2024 m. televizijoje ištransliuota 144 val. (~24 min per dieną) socialinės, kultūrinės ir šviečiamosios informacijos, 25 proc. iš jų buvo skirta socialinei informacijai. 2024 m. LRT neatlygintinai ištransliavo informacijos už 2 mln. 350 tūkst. Eur. LRT stengiasi atliepti vis didėjančių poreikių socialinės-kultūrinės informacijos viešinimui.

Pagal Tarybos patvirtintas rekomendacijas, LRT priima visas kampanijas, kuriose skelbiama aktuali, būtina socialinė-prevencinė informacija, reguliuojamas priklausomybes skatinančių įmonių atsiradimas tarp projektų rėmėjų.

LRT neleidžia savo eteryje transliuoti renginių rėmėjų – lažybų ir greitųjų kreditų bendrovių. Socialiai pažeidžiamoms grupėms (beglobiai ar emocines problemas išgyvenantys vaikai, neįgalieji, tautinės mažumos) skirtos kampanijos, dažniausiai naudojasi tik LRT skirtu eteriu, kitos turi papildomų lėšų komunikacijai, tad nusiperka daugiau eterio.

Šiais metais LRT ėmėsi iniciatyvos aktualizuoti emocinės sveikatos problemą visuomenėje su kampanija „Trūksta žodžių“.

2023-2025 m. LRT transliuotos priklausomybių prevencijos kampanijos:

- Lošimų priežiūros tarnybos kampanijos „Nebenoriuolšti.lt“/„Lošėjų apsauga“ (ištransliuotas eterio kiekis: 180 klipų TV, 180 klipų radijuje, 457 000 parodymų portale). Tikslas: visuomenės švietimas, išpėjant pažeidžiamas jos grupes apie galimą lošimų žalą bei informuojant apie esamus pagalbos būdus

1. „NEBENORIULOŠTI.LT“

2. LOŠĖJŲ APSAUGA

LRT

LOŠIMŲ PRIEŽIŪROS TARNYBA PRIE LR FINANSŲ MINISTERIJOS

- Tikslas: visuomenės švietimas, įspėjant pažeidžiamas jos grupes apie galimą lošimų žalą bei informuojant apie esamus pagalbos būdus.
- Laikotarpis: 2025 m. – gegužė/gruodis, 2024 m. – balandis/gruodis, 2023 m. – kovas/gruodis
- Ištransliuotas eterio kiekis: 180 klipų TV, 180 klipų radijuje, 457 000 parodymų portale

Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos duomenys

- Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamento užsakymu 2024-2025 m. transliuota skatinimo mesti rūkyti kampanija – metimo rūkyti pagalbos telefonu linija 1819 (ištransliuotas eterio kiekis: 60 kartų TV, 60 kartų radijuje, 160 000 parodymų portale)

METIMO RŪKYTI PAGALBOS TELEFONU LINIJA 1819

NARKOTIKŲ, TABAKO IR ALKOHOLIO KONTROLĖS DEPARTAMENTAS

LRT

- Tikslas: informacijos skleidimas apie galimybę mesti rūkyti ir suteikiamą pagalbą paskambinus pagalbos linija tel. 1819
- Laikotarpis: 2025 m. – kovas, 2024 m. – spalio
- Ištransliuotas eterio kiekis: 60 kartų TV, 60 kartų radijuje, 160 000 parodymų portale

Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos duomenys

- Vilniaus miesto savivaldybės visuomenės sveikatos biuro psichoaktyviųjų medžiagų prevencijos kampanija, skirta didinti psichoaktyviųjų medžiagų prevenciją jaunuolių tarpe, informuoti tėvus, didinti tėvų ir jaunuolių sąmoningumą (ištransliuotas eterio kiekis: 30 kartų TV, 30 kartų radijuje, 80 000 parodymų portale)

PSICHOAKTYVIŲ MEDŽIAGŲ PREVENCIJOS KAMPANIJA
VILNIAUS MIESTO SAVIVALDYBĖS VISUOMENĖS SVEIKATOS
BIURAS

LRT

- Tikslas: didinti psichoaktyvių medžiagų prevenciją jaunuolių tarpe, informuoti tėvus, didinti tėvų ir jaunuolių sąmoningumą.
- Laikotarpis: Planuojama 2025 m. – liepa
- Ištransliuotas eterio kiekis: 30 kartų TV, 30 kartų radijuje, 80 000 parodymų portale

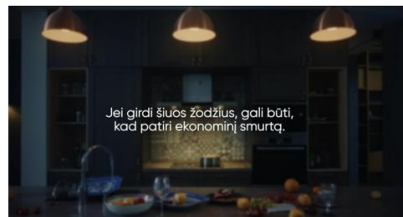
Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos duomenys

- Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos kampanija „Atpažink smurtą“, kuria siekiama gerinti smurto atpažįstamumą ir skatinti nepakantumą bet kokios rūšies smurtui (ištransliuotas eterio kiekis: 30 kartų TV, 30 kartų radijuje, 30 parodymų portale)

ATPAŽINK SMURTĄ

LRT

LIETUVOS RESPUBLIKOS SOCIALINĖS APSAUGOS IR DARBO
MINISTERIJA

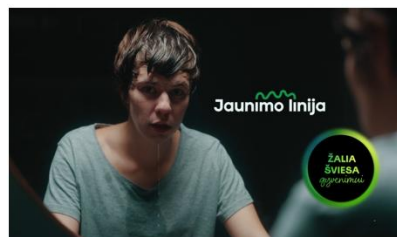
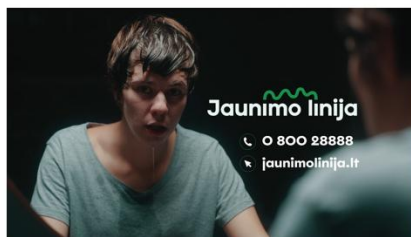
- Tikslas: siekiama gerinti smurto atpažįstamumą ir skatinti nepakantumą bet kokios rūšies smurtui
- Laikotarpis: 2023 m. – spalį
- Ištransliuotas eterio kiekis: 30 kartų TV, 30 kartų radijuje, 30 parodymų portale

Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos duomenys

- Aktyviai komunikuojama informacija apie emocinės pagalbos suteikimą, kas aktualu ir žmonėms kenčiantiems nuo savo ar artimųjų priklausomybių (3 Jaunimo linijos kampanijos per 2024-25 m., ištransliuotas eterio kiekis: 90 kartų TV, 70 kartų radijuje, 160 000 parodymų portale). Tikslas: priminti jauniems žmonėms, kad patiriant emocinius sunkumus, jie visuomet gali kreiptis nemokamos pagalbos bei priminti paauglių tėvams ir globėjams, kad gali paskatinti jaunas žmones kreiptis pagalbos į Jaunimo liniją

1. „VISADA TURIU SU KUO PASIKALBĖTI“
2. „ŽALIA ŠVIESA GYVENIMUI“
3. EMOCINĖ PAGALBA JAUNIMUI
 JAUNIMO LINIJA

LRT

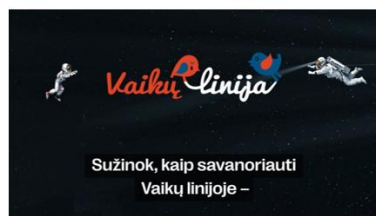
- Tikslas: priminti jauniems žmonėms, kad patiriant emocinius sunkumus, jie visuomet gali kreiptis nemokamos pagalbos bei priminti paauglių tėvams ir globėjams, kad gali paskatinti jaunas žmones kreiptis pagalbos į Jaunimo liniją.
- Laikotarpis: 2025 m. – kovas, 2024 m. – gegužė/spalis
- Ištransliuotas eterio kiekis: 90 kartų TV, 70 kartų radijuje, 160 000 parodymų portale

Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos duomenys

- Labai jautriai vaikų auditorijai skirta emocinio palaikymo linija „Vaikų linija“. Tikslas: siekiama didinti žinomumą ir daugiau kalbėti apie emocinę paramą vaikams ir kaip auga jos poreikis, užtikrinti emocinės paramos vaikams tęstinumą (ištransliuotas eterio kiekis: 120 kartų TV, 120 kartų radijuje, 240 000 parodymų portale)

1. „PRASMINGAS DARBAS“
2. „SUNKIOS MINTYS“
3. „VIDINĖ ŠVIESA“
 VAIKŲ LINIJA

LRT

- Tikslas: siekiama didinti žinomumą ir daugiau kalbėti apie emocinę paramą vaikams ir kaip auga jos poreikis, užtikrinti emocinės paramos vaikams tęstinumą
- Laikotarpis: 2025 m. – balandis, 2024 m. – gegužė/spalis, 2023 m. – sausis/vasaris
- Ištransliuotas eterio kiekis: 120 kartų TV, 120 kartų radijuje, 240 000 parodymų portale

Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos duomenys

- Psichologinė pagalba vyrams, kurie labiausiai kenčia nuo priklausomybių. Tikslas: teikti kompleksines konsultacines paslaugas, skirtas vyrams, esantiems sudėtingoje psichologinėje situacijoje, t. y. dėl ekonominių, socialinių ar asmeninių sunkumų išgyvenantiems emocines ir/ar psichologines krizes, įskaitant savižudybės, smurto, priklausomybių riziką, užtikrinant pagalbos prieinamumą visoje Lietuvoje

KOMPLEKSINĖ PAGALBA VYRAMS LIETUVOJE EMOCINĖS PAGALBOS IR KONSULTACIJŲ CENTRAS

LRT

- Tikslas: teikti kompleksines konsultacines paslaugas, skirtas vyrams, esantiems sudėtingoje psichologinėje situacijoje, t. y. dėl ekonominių, socialinių ar asmeninių sunkumų išgyvenantiems emocines ir/ar psichologines krizes, įskaitant savižudybės, smurto, priklausomybių riziką, užtikrinant pagalbos prieinamumą visoje Lietuvoje
- Laikotarpis: 2024 m. – birželis
- Ištransliuotas eterio kiekis: 30 kartų TV, 30 kartų radijuje

Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos duomenys

- Pagalbos vyrams linija „Nelik vienas“. Tikslas: kviešti vyrus kreiptis pagalbos pasitelkiant viešinimo renginius, informavimo priemones, teikti kompleksinę pagalbą besikreipiantiems, inicijuoti tęstinės pagalbos užtikrinimą

PAGALBOS VYRAMS LINIJA „NELIK VIENAS“ KLAIPĖDOS APSKRITIES PAGALBOS VYRAMS CENTRAS

LRT

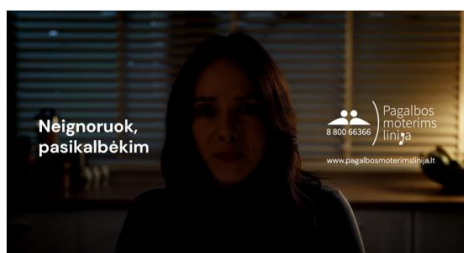
- Tikslas: kviešti vyrus kreiptis pagalbos pasitelkiant viešinimo renginius, informavimo priemones, teikti kompleksinę pagalbą besikreipiantiems, inicijuoti tęstinės pagalbos užtikrinimą
- Laikotarpis: 2023 m. sausis
- Ištransliuotas eterio kiekis: 30 kartų TV, 30 kartų radijuje, 80 000 parodymų portale

Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos duomenys

- Pagalbos moterims linija. Tikslas: didinti „Pagalbos linija moterims“ žinomumą, kas įgalins daugiau žmonių gauti nemokamą, anoniminę emocinę pagalbą

PAGALBOS MOTERIMS LINIJA
KAUNO MOTERŲ LINIJA

LRT

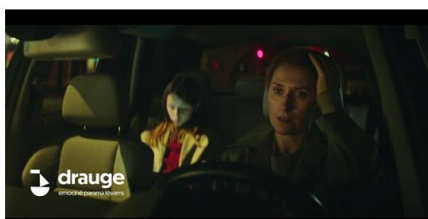
- Tikslas: didinti „Pagalbos linija moterims“ žinomumą, kas įgalins daugiau žmonių gauti nemokamą, anoniminę emocinę pagalbą
- Laikotarpis: 2024 m. – vasaris, 2023 m. - kovas
- Ištransliuotas eterio kiekis: 60 kartų TV, 160 000 parodymų portale

Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos duomenys

- Emocinės paramos tėvams programa „Drauge“. Tikslas: paskatinti tėvus, auginančius nepilnamečius vaikus, kreiptis emocinės pagalbos išgyvenant sudėtingą gyvenimo laikotarpį

EMOCINĖS PARAMOS TĖVAMS PROGRAMA
SAVANORIAI VAIKAMS, VŠĮ

LRT

- Tikslas: paskatinti tėvus, auginančius nepilnamečius vaikus, kreiptis emocinės pagalbos išgyvenant sudėtingą gyvenimo laikotarpį
- Laikotarpis: 2023 m. sausis
- Ištransliuotas eterio kiekis: 30 kartų TV, 30 kartų radijuje, 80 000 parodymų portale

Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos duomenys

- Pagalbos telefono linija „Vilties linija“. Tikslas: nenutrūkstamai teikti visus metus emocinę paramą Lietuvoje gyvenantiems suaugusiesiems, išgyvenantiems emocines krizes, įskaitant savižudybės, smurto ir priklausomybių rizikas, padidinant „Vilties linijos“ pasiekiamumą trumpuoju 116123 numeriu ir kitos.

PAGALBOS TELEFONAS „VILTIES LINIJA“
TELŠIŲ KRIZIŲ CENTRAS

LRT

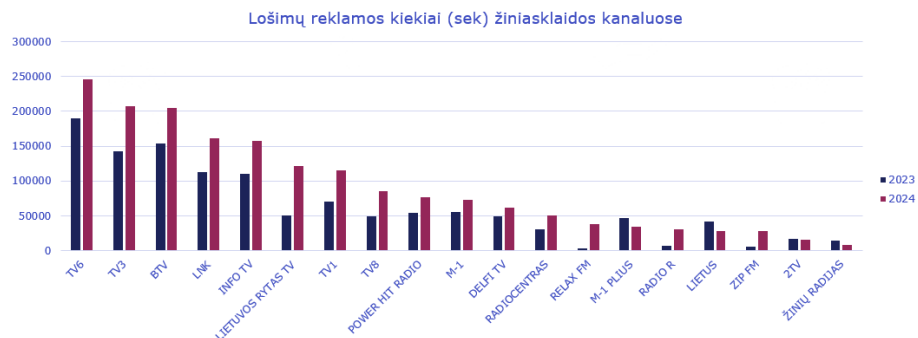
- Tikslas: nenutrūkstamai teikti visus metus emocinę paramą Lietuvoje gyvenantiems suaugusiems, išgyvenantiems emocines krizes, įskaitant savižudybės, smurto ir priklausomybių rizikas, padidinant „Vilties linijos“ pasiekiamumą trumpuoju 116123 numeriu
- Laikotarpis: 2023 m. – gruodis
- Ištransliuotas eterio kiekis: 30 kartų radijuje

Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos duomenys

Pranešėjas atkreipė Komisijos dėmesį, kad jokia socialinė reklama negali atsverti komerciniuose kanaluose skleidžiamos priklausomybes skatinančios informacijos. Vien azartinių lošimų reklamos buvo beveik 3,5 kartų daugiau nei visos LRT ištransliuojamos kultūrinės-socialinės informacijos. 2024 m. komerciniuose kanaluose ištransliuota 230.000 arba 486 val. azartinių lošimų reklamos klipų, t. y. 43 proc. daugiau nei 2023 m.

**LOŠIMŲ REKLAMOS KIEKIAI
KOMERCINIUOSE KANALUOSE AUGA**

LRT

2024 m. komerciniuose kanaluose ištransliuota 230.000 arba 486 val. azartinių lošimų reklamos klipų - 43% daugiau nei 2023 m.

Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos duomenys

Sveikatos apsaugos ministerijos (toliau – SAM) Psichikos sveikatos skyriaus patarėja Jelena Talačkienė pristatė SAM organizuojamas socialines-informacines kampanijas aktualiomis sveikatos temomis, įskaitant ir psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos temą.

Mokslų daktarė Vaida Liutkutė
FOTO: ASMENINIS ARCHYVAS, „DELFI“ KOLIAŽAS

Multimedija > Rinkis gyvenimą
2024.11.04 06:10

JAV dirbanti mokslų daktarė Vaida Liutkutė atvairai apie elektronines cigaretes rūkančių ateitį: jūs – bandomieji triušiai

Elektroninės cigaretės nėra nekaltas vaikų žaidimas: kokią žalą jos daro?

Raimonda Mikalciūtė-Urbonė
GYVENIMAS žurnalistė

Elektroninės cigaretės ypač populiarios tarp jaunimo /

Sveikatos apsaugos ministerijos duomenys

Institucijos iniciatyva transliuoti ir per socialinės žiniasklaidos kanalus viešinti vaizdo klipai apie elektroninių cigarečių žalą, jaunuolių atsparumą jas vartojant bei paskatinimą pasirinkti sveiką laisvalaikį (krepšinį), reklamuojant Nacionalinę metimo rūkyti pagalbos liniją. SAM užsakymu Higienos institutas parengė ir per 2025 m. gegužės mėn. savivaldybėms išplatino 300 000 skrajučių ir 2000 plakatų, skirtų viešinti pirminės asmens sveikatos priežiūros įstaigose ir savivaldybių visuomenės sveikatos biuruose teikiamas metimo rūkyti pagalbos paslaugas bei Nacionalinę metimo rūkyti pagalbos telefoninę liniją.

SVARSTAI MESTI RŪKYTI?

BENT 3 PRIEŽASTYS MESTI RŪKYTI:

- 1. PAGERĖJA FIZINĖ SVEIKATA:**
 - reikšmingai sumažėja rizika susirgti vėžiu, širdies-kraujagyslių ligomis, patirti insultą
 - pažėgja gyvenimo trukmę (vidutiniškai 10 metų)
 - ilgiau išliekate sveiki – be ligų, neįgalumo (vidutiniškai 20 metų)
 - pagėrėja išvaizda, kvapo ir skonio pojūčiai
 - pagėrėja imuninės, lytinės, reprodukcinės funkcijos
- 2. PAGERĖJA EMOCINĖ SVEIKATA:**
 - mažėja nuotaikos svyravimai ir stresas
 - atsiranda didesnis pasitikėjimas savimi
 - pagėrėja gyvenimo kokybė Jums ir aplinkiniams
- 3. TAUPOMI PINIGAI:**
 - atsisakę 20 cigarečių per dieną, sutaupysite apie 125 EUR/mėn. arba 1500 EUR/metus

METIMO RŪKYTI PAGALBA = PSICHOLOGINĖ PAGALBA (grupinės ir individualios konsultacijos) + MEDIKAMENTINĖ PAGALBA

KREIPKIS JAU DABAR!

REGISTRUOKIS PIRMAI KONSULTACIJAI

Klaipėdos miesto savivaldybės visuomenės sveikatos biuras
Klaipėdos ir Neringos savivaldybių gyventojams
+370 640 93348
siga@sveikatosbiuras.lt

METIMO RŪKYTI PAGALBOS PASLAUGOS TEIKIAMOS:

NACIONALINĖ METIMO RŪKYTI PAGALBOS LINIJA

Tel. 1819
nerukysiu.lt

VISUOMENĖS SVEIKATOS BIURUOSE
Nemokama psichologinė pagalba

PSICHIKOS SVEIKATOS CENTRUOSE
Nemokama psichologinė pagalba (iki 6 konsultacijų), esant poreikiui skiriami medikamentai

RESPUBLIKINIO PRIKLAUSOMYBĖS LIGŲ CENTRO FILIALUOSE
Nemokama psichologinė pagalba (iki 6 konsultacijų), esant poreikiui skiriami medikamentai

- Vilniaus filialas** Gerosios Vilties g. 3, tel. +370 5 213 7808
- Kauno filialas** Giedraičių g. 8, tel. +370 373 33 255
- Klaipėdos filialas** Tolkos pr. 46, tel. +370 464 15 025
- Siaulių filialas** Daubos g. 3, tel. +370 414 35 644
- Panevėžio filialas** Tinklų g. 6, tel. +370 455 82 673

Metimo rūkyti pagalbos paslaugų ir Linijos viešinimui

**300 000 skrajučių
2000 plakatų
60 savivaldybių**

asmens sveikatos priežiūros įstaigoms ir savivaldybių visuomenės sveikatos biurams

Sveikatos apsaugos ministerijos duomenys

SAM užsakymu Respublikinis priklausomybės ligų centras parengė ir 2025 m. kovo – gegužės mėn. pavišino 10 informacinių videofilmų, skirtų tėvams, mokykloms, siekiant stiprinti tėvų vaidmenį ir informuotumą vaikų psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos tema. Animuotų 10 informacinių videofilmų tikslas – suteikti tėvams naudingos informacijos ir patarimų, padėsiančių kalbėti su vaikais ir spręsti situacijas, susijusias su psichoaktyviosiomis medžiagomis, taip pat kur galima gauti pagalbos tiek tėvams, tiek vaikams. Patarėjos nuomone, būtų tikslinga bendradarbiauti su LRT dėl šių informacinių videofilmų viešinimo.

Videofilmai:

- [Kodėl vaikai pradeda vartoti psichoaktyviasias medžiagas?](#)

2. [Rizikos ir apsauginiai veiksniai, susiję su psichoaktyviųjų medžiagų vartojimu](#)
3. [Kada, kur ir kaip pradėti pokalbį su vaiku?](#)
4. [Kaip išmokyti vaiką pasakyti "Ne"?](#)
5. [Kaip atpažinti, kad vaikas vartoja psichoaktyviasias medžiagas?](#)
6. [Patarimai: kaip kalbėti, jeigu vaikas vartoja psichoaktyviasias medžiagas?](#)
7. [Pagalbos būdai vaikui](#)
8. [Pagalbos būdai tėvams](#)
9. [Nepatogūs vaikų klausimai: kaip atsakyti?](#)
10. [Reagavimas laiku: visada būtina padėti kitam](#)

Kartu su informaciniais videofilmais yra parengta lydimoji medžiaga „Naudojimo mokyklose patarimai“ (informacija buvo išplatinta per savivaldybių švietimo skyrius, TAMO dienynus ir kt. mokyklų naudojamus kanalus).

Parengtas ir platinimui skirtas vienlapis su visa informacija vienoje vietoje: https://www.rplc.lt/wp-content/uploads/2025/03/RPLC-te_vams-vienlapis-v7.0.pdf

Valstybinio visuomenės sveikatos stiprinimo fondo (toliau – VVSSF) pirmininkė Gražina Belian informavo Komisiją, kad iš Visuomenės sveikatos stiprinimo fondo 2024 m. socialinėms informacinėms kampanijoms buvo skirta 52 proc. visų 2024 m. fondo lėšų. Fondo lėšomis finansuotos dvi socialinės kampanijos (iš viso 14 projektų):

- tęstinė socialinė informacinė viešinimo kampanija „Rinkis gyvenimą“, vykdyta pasitelkiant nacionalines, regionines, kabelines televizijas, internetinius portalus, lauko reklamą, nacionalinę bei regioninę spaudą, nacionaliniu mastu transliuojančias ir regionines radijo stotis, specializuotą žiniasklaidą sveikatos ir mokslo temoms, viešąjį transportą.
- Psichikos sveikatos puoselėjimo komunikacijos kampanija – psichikos sveikatos sunkumų ir sutrikimų turinčių asmenų atskirties ir stigmos mažinimo bei visuomenės psichikos sveikatos raštingumo didinimo kampanija „Žvelk giliau“;
- savižudybių prevencijos kampanija „Tu esi“;
- depresijos po gimdymo prevencijos ir nėščiųjų, gimdyvių bei neseniai pagimdžiusių moterų psichikos sveikatos puoselėjimo kampanija – vykdyta pasitelkiant socialinius tinklus, internetinių portalų turinio projektus, lauko stendus ir ekranus reklamai, televizijos transliuotojus, regioninę / nacionalinę spaudą, viešąjį transportą.

Komisijai pristatyta, kad 2025 m. iš VVSSF socialinėms kampanijoms priklausomybių prevencijos srityje numatyta skirti 260 000 Eur lėšų: iš jų 2025 m. – 130 000 Eur, 2026 m. – 130 000 Eur. Numatyta „Psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos socialinė kampanija“, siekianti mažinti psichoaktyviųjų medžiagų vartojimą, orientuota į vaikų ir jaunuolių (12–29 m.) tikslinę grupę bei jų tėvus (globėjus). „Azartinių lošimų ir perteklinio skaitmeninių technologijų naudojimo prevencijos socialinė kampanija“. Šios kampanijos 3 projektams iš viso bus skirta 800 000 Eur, iš jų 2025 m. – 400 000 Eur, 2026 m. – 400 000 Eur.

SOCIALINĖS INFORMACINĖS KAMPANIJOS

Priemonė „Psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos socialinė kampanija“

Finansuojamų projektų skaičius	1
Maksimali projekto įgyvendinimo trukmė	18 mėn.
Maksimali lėšų suma projektui	260 000 Eur, iš jų 2025 m. – 130 000 Eur, 2026 m. – 130 000 Eur
Projekto tikslas	Pagrindinis tikslas – mažinti psichoaktyviųjų medžiagų vartojimą. Tiksłai: 1. Informuoti visuomenę apie su psichoaktyviųjų medžiagų vartojimu susijusias sveikatos, socialines ir kitas rizikas. 2. Skatinti alternatyvius psichoaktyviųjų medžiagų vartojimui elgsenos modelius (sveikos gyvensenos, užimtumo, orientuotus į priežasčių šalinimą ir kt.) ir socialines normas. 3. Informuoti visuomenę apie rizikos ir apsauginius veiksnius, lemiančius asmens psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo įpročius ir elgseną.
Tikslinė(s) grupė(s)	Pagrindinė tikslinė grupė – vaikai ir jaunuoliai (12–29 m.) bei jų tėvai (globėjai)

SOCIALINĖS INFORMACINĖS KAMPANIJOS

Priemonė „Azartinių lošimų ir perteklinio skaitmeninių technologijų naudojimo prevencijos socialinė kampanija“

Finansuojamų projektų skaičius	3 projektai: 1. Televizija (konsorciumas) – 1 projektas 2. Internetinė žiniasklaida (konsorciumas) – 1 projektas 3. Radijas (konsorciumas) – 1 projektas
Maksimali projekto įgyvendinimo trukmė	18 mėn.
Maksimali lėšų suma projektui	3 projektams iš viso 800 000 Eur, iš jų 2025 m. – 400 000 Eur, 2026 m. – 400 000 Eur: 1. Televizija (konsorciumas) – 400 000 Eur, iš jų 2025 m. – 200 000 Eur, 2026 m. – 200 000 Eur; 2. Internetinė žiniasklaida (konsorciumas) – 320 000 Eur, iš jų 2025 m. – 160 000 Eur, 2026 m. – 160 000 Eur; 3. Radijas (konsorciumas) – 80 000 Eur, iš jų 2025 m. – 40 000 Eur, 2026 m. – 40 000 Eur

Sveikatos apsaugos ministerijos duomenys

Apibendrinamas posėdį Komisijos pirmininkas prof. Dr. Saulius Čaplinskas pasidžiaugė ir padėjo Lietuvos nacionaliniam radijui ir televizijai, kuri 2024 m. neatlygintinai skyrė net 144 valandas eterio kultūrinei, socialinei ir šviečiamajai informacijai, tai sudaro apie 2,35 mln. eurų vertės rinkoje. Šis indėlis yra labai konkretus atsakas į visuomenės informavimo ir švietimo poreikius, ypač kai žinome, kad tuo pačiu laikotarpiu komerciniuose kanaluose azartinių lošimų reklamos buvo net 3,5 karto daugiau. Tai rodo, kaip svarbu stiprinti viešųjų kampanijų vaidmenį ir užtikrinti, kad socialinės kampanijos būtų ne tik matomos, bet ir veiksmingos. Būtina, kad jos būtų nukreiptos į aiškias rizikos grupes – jaunuolius, žmones, patiriančius nerimą ar skurdą, turinčius polinkį į kelias priklausomybes. Taip pat svarbu, kad šios kampanijos būtų suderintos su ilgalaikėmis valstybinėmis prevencijos programomis, paremtos mokslu, emociniu poveikiu ir nuolat vertinamos pagal tikslumą. Valstybinio visuomenės sveikatos stiprinimo fonde 2025–2026 m. numatyta 260 000 Eurų priklausomybių prevencijos kampanijoms. Bent dalį šių lėšų būtina skirti poveikio matavimui, tik taip galime užtikrinti, kad kiekvienas viešosioms kampanijoms skirtas euras kurs tikrą, ilgalaikį elgsenos pokytį ir prisidės prie sveikesnės, sąmoningesnės visuomenės kūrimo. Taip pat kasmet atsakyti į klausimą – ar mažėja priklausomybių paplitimas, ar trumpėja besikreipiančiųjų eilės į pagalbos linijas, ar kampanijos pasiekia savo tikslinę auditoriją.

Seimo kanceliarijos nuotrauka (aut. Olga Posaškova)

▪ **Dėl Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamento 2024 m. veiklos ataskaitos.**

Komisija, pradėdama rudens sesijos darbus, rugsėjo 24 d. išklaušė Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamento (toliau – NTAKD) 2024 m. veiklos [ataskaitos](#) pristatymą bei pažangą, įgyvendinant Nacionalinę darbotvarkę narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės, vartojimo prevencijos ir žalos mažinimo klausimais iki 2035 metų.

Komisijai pristatyti NTAKD pasiekimai ir iššūkiai. Išklaušę ataskaitos pristatymo, Komisijos nariai akcentavo, kad Departamento kontrolės funkcijos turi būti aiškiai apibrėžtos, todėl posėdyje daug dėmesio skirta jų išgryninimui. Komisijos nariai kėlė klausimus dėl atsakomybės už narkotikų paplitimo kontrolę ir lyderystės, vykdant psichoaktyviųjų medžiagų stebėseną. Nors NTAKD 2024 m. įgyvendino savivaldybių tinklo kūrimą, atliko daugiau nei 1500 subjektų analizę ir įvertino 95 naujas medžiagas, Komisijos pirmininkas prof. Dr. Saulius Čaplinskas pažymėjo, kad nuotolinė kontrolė šioje srityje yra nepakankama, o vietoje atliktų patikrinimų statistika – neaiški, todėl yra būtina stiprinti psichoaktyviųjų medžiagų kontrolę.

Departamento direktorės dr. Ritos Sketerskienės pristatyme akcentuota, kad NTAKD 2024 m. aktyviai stiprino ryšius su savivaldybėmis, sukurtas savivaldybių atstovų tinklas, atlikta savivaldybių apklausa. Parengtos ir paskelbtos naujos rekomendacijos savivaldybėms dėl licencijų išdavimo ir priežiūros funkcijų įgyvendinimo, parengtas ir savivaldybėms perduotas reagavimo į psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo atvejus mokyklose tvarkos aprašas.

Departamente 2024 m. dirbo 31 darbuotojas, šiuo metu – 34, tačiau iš viso reikalingi 42 etatai. Įgyvendinta ūkio subjektų veiklos stebėseną, išduotos 26 rūšių licencijos, atlikta daugiau nei 1500 subjektų analizė. Įvertintos 95 naujos psichoaktyvios medžiagos, 99 proc. jų pateko į kontrolės priemonių taikymą. Lietuva perrinkta į JT narkotinių medžiagų komisiją, aktyviai dalyvaujama ES darbo grupėse. Pradėtas pasirengimas įgyvendinti pluoštinių kanapių įstatymo nuostatas, įsigaliosiančias nuo lapkričio 1 d.

2025 m. pagrindiniais veiklos prioritetais išlieka darbas su savivalda dėl psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos, bus siekiama reagavimo į psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo, disponavimo ir (ar) platinimo atvejus bei pagalbos teikimo mokiniams, jų atstovams pagal įstatymą mokyklose pavyzdinės tvarkos įteisinimo. Rengiami Tabako kontrolės įstatymo pakeitimo projektai dėl valstybės rinkliavos įteisinimo ir ūkio subjektų veiklos priežiūros institucijų atsakomybių nustatymo. Numatyti narkotinių ir psichotropinių medžiagų ir jų prekursorių teisėtos apyvartos kontrolės informacinės sistemos vystymas ir plėtra. Priežiūros srityje – nuotolinė prekyba elektroninėmis cigaretėmis ir reklama, internetinės erdvės stebėseną ir svetainių blokavimas.

- **Dėl Nacionalinės darbotvarkės narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės, vartojimo prevencijos ir žalos mažinimo klausimais iki 2035 metų įgyvendinimo 2024-2026 metų plano 2024 m. ataskaitos**

Komisija, vykdydama parlamentinę kontrolę, rugsėjo 24 d. išklausė Nacionalinės darbotvarkės narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės, vartojimo prevencijos ir žalos mažinimo klausimais iki 2035 metų įgyvendinimo 2024-2026 metų plano ataskaitą.

Darbotvarkės įgyvendinimo 2024–2026 metų planas yra patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu, 2024-2026 m. plano įgyvendinime dalyvauja 47 institucijos. NTAKD koordinuoja Darbotvarkės įgyvendinimą ir vykdo stebėseną.

Nacionalinės darbotvarkės įgyvendinimas (II)

Rengiami ir Vyriausybės tvirtinami Nacionalinės darbotvarkės atitinkamų laikotarpių Planai:

Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamento duomenys

NTAKD direktorė dr. Rita Sketerskienė Komisijos nariams pristatydama planą, priminė, kad Nacionalinė darbotvarkės strateginis tikslas: sukurti sveikesnę ir saugesnę visuomenę, kurioje kiekvienam žmogui siekiama padėti išvengti alkoholio, tabako ir narkotikų daromos žalos ar ją sumažinti, taip pat sudaromos galimybės rūpintis savo, šeimos ar bendruomenės narių sveikata, socialine ir ekonomine gerove.

Apžvelgiant Darbotvarkės 2024-2026 metų plano 2024 m. rezultatus, Komisijai pristatyta, kad iš 42 suplanuotų priemonių, 9 yra įgyvendintos, 13 pradėtos vykdyti. Ankstyvosios intervencijos programos baigė 1 146 jaunuoliai, 15 savivaldybių pradėjo teikti išplėstines metimo rūkyti pagalbos paslaugas, 110 nuteistųjų dalyvavo ilgalaikės rehabilitacijos programose, 88 proc. Lošimų priežiūros

tarnybos (LPT) priežiūroje esančių priklausomų asmenų gavo kompleksines paslaugas, 100 procentu reikalavimų neatitinkančių tabako gaminių pašalinta iš ES registravimo portalo EU-CEG.

Išskirti šeši pagrindiniai tikslai, kuriuos tikimasi įgyvendinti iki 2026 m.

1 TIKSLAS: Prevencija ir paklausos mažinimas

- 12 savivaldybių įgyvendins integruotos prevencijos modelį
- 3 300 jaunuolių baigs ankstyvosios intervencijos programas
- 20 savivaldybių taikys saugaus naktinio gyvenimo modelį
- 40 savivaldybių veiks koordinavimo struktūros
- Parengtos rekomendacijos dėl nepilnamečių narkotikų vartojimo prevencijos
- 5 proc. mokyklų įdiegs tikslines prevencines programas
- 166 vaikai dalyvaus šeimos terapijos programose

2 TIKSLAS: Gydymas, rehabilitacija ir reintegracija

- Patvirtinti nauji priklausomybių gydymo standartai
- Įsteigti 5 nauji rehabilitacijos skyriai regionuose
- Suteikta 8 160 nemokamų konsultacijų metimo rūkyti linijoje
- 10 000 asmenų gaus paslaugas psichikos sveikatos centruose
- 45 proc. rehabilitaciją baigusiu pradės mokytis ar dirbti
- 130 nuteistųjų dalyvaus ilgalaikėse rehabilitacijos programose
- 85 proc. priklausomų asmenų LPT gaus kompleksines paslaugas

3 TIKSLAS: Pasiūlos mažinimas

- 5 proc. sumažės teisės aktų pažeidimų dėl socialinio dialogo su verslu
- Įtvirtintas tabako pakaitalų teisinis reguliavimas
- 30 proc. patikrinimų bus skirti didelės rizikos subjektams
- 15 proc. padidės identifikuotų el. cigarečių be kvapiųjų medžiagų dalis
- 100 proc. neatitinkančių gaminių pašalinti iš ES portalo EU-CEG
- Nelegali tabako rinka sumažės nuo 19,2 proc. iki 14 proc.

4 TIKSLAS: Nusikalstamumo prevencija

- 77 proc. nusikaltimų dėl narkotikų platinimo bus iširta
- Patikrinta 18 proc. subjektų, vykdančių teisėtą veiklą su narkotikais
- 92 proc. naujų medžiagų bus pritaikytos rinkos ribojimo priemonės

5 TIKSLAS: Neteisėtos prekybos kontrolė

- Įvykdyti 397 sulaikymai, 5 proc. padidėjimas siuntų kontrolėje
- Visi nauji muitinės pareigūnai bus apmokyti
- Visa ES išorės siena bus stebima moderniomis technologijomis
- Inicijuoti 3 bendradarbiavimo susitarimai su siuntų tarnybomis

6 TIKSLAS: Žalos mažinimas ir baudžiamosios politikos humanizavimas

- 78 proc. vartotojų gaus paslaugas žemo slenksčio kabinetuose
- 30 proc. opioidų vartotojų gaus pakaitinio gydymo paslaugas
- 95 proc. savivaldybių bus atliktas ESPAD tyrimas mokyklose
- 1 100 asmenų bus paskirta nauja baudžiamojo poveikio priemonė (dalyvavimas alkoholizmo ir narkomanijos prevencijos, ankstyvosios intervencijos, resocializacijos ar kitose programose bei kursuose)
- Atlikta sisteminė narkotinių medžiagų masės reglamentavimo peržiūra

- **Dėl Islandijos prevencijos modelio „Planet Youth“ pritaikymo ir įgyvendinimo Vilniaus m. savivaldybėje. Dėl Vilniaus m. savivaldybės vaikų ir jaunimo psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo bei platinimo prevencijos strategijos**

Komisija, vykdydama parlamentinę kontrolę, spalio 8 d. susirinko į posėdį išklaudyti institucijų ir išsiaiškinti, kaip sistemiškai yra sprendžiami prevencinės veiklos trūkumai, ar tvarus yra finansavimo

modelis. Ar nėra stokojama holistinio požiūrio, prevencinių veiklų vykdymo nuoseklumo, mokslo įrodymais grindžiamo planavimo ir veiksmingumo vertinimo.

Klausimo aktualumas neblėsta viešojoje erdvėje stebint nerimą keliančią informaciją apie nepilnamečių elektroninių cigarečių rūkymą, mokinių asmeninių mobiliųjų telefonų ir kitų informacinių technologijų įrenginių naudojimą mokyklose ir su tuo susijusias pasekmes.

Pradėdamas posėdį Komisijos pirmininkas prof. Dr. Saulius Čaplinskas kalbėjo, kad strategiškai sprendžiant visas su psichoaktyviųjų medžiagų vartojimu ir kontrole susijusias problemas viena svarbiausių yra paklausos mažinimo sritis, apimanti prevencijos, ankstyvosios intervencijos ir kitas priemones. Priemonėmis turi būti siekiama išvengti psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo ar pavėlinti jo pradžią tarp jaunimo, motyvuoti psichoaktyvias medžiagas vartojančius asmenis keisti savo elgesį. Sprendžiant su psichoaktyviųjų medžiagų vartojimu susijusias problemas nebūtina kalbėti apie pačias psichoaktyvias medžiagas. Labai svarbu yra kurti sveiką aplinką jauno žmogaus vystymuisi, stiprinti jo atsparumą, dėmesį skirti socialinei aplinkai, ypatingai – šeimai, tėvams, mokyklai, laisvalaikiui ir bendraamžiams.

Posėdžio metu Vilniaus miesto savivaldybės atstovės pasidalino gerąją praktika – „Planet Youth“ modelio diegimu ir įgyvendinimu Vilniuje. Taip pat Komisijai buvo pristatyta Vilniaus miesto savivaldybės tarybos patvirtinta „Vaikų ir jaunimo psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo bei platinimo prevencijos 2024–2028 m. strategija“, kurios įgyvendinimui penkerių metų laikotarpiui yra numatyta apie 78 mln. savivaldybės, valstybės biudžeto ir Europos Sąjungos lėšų.

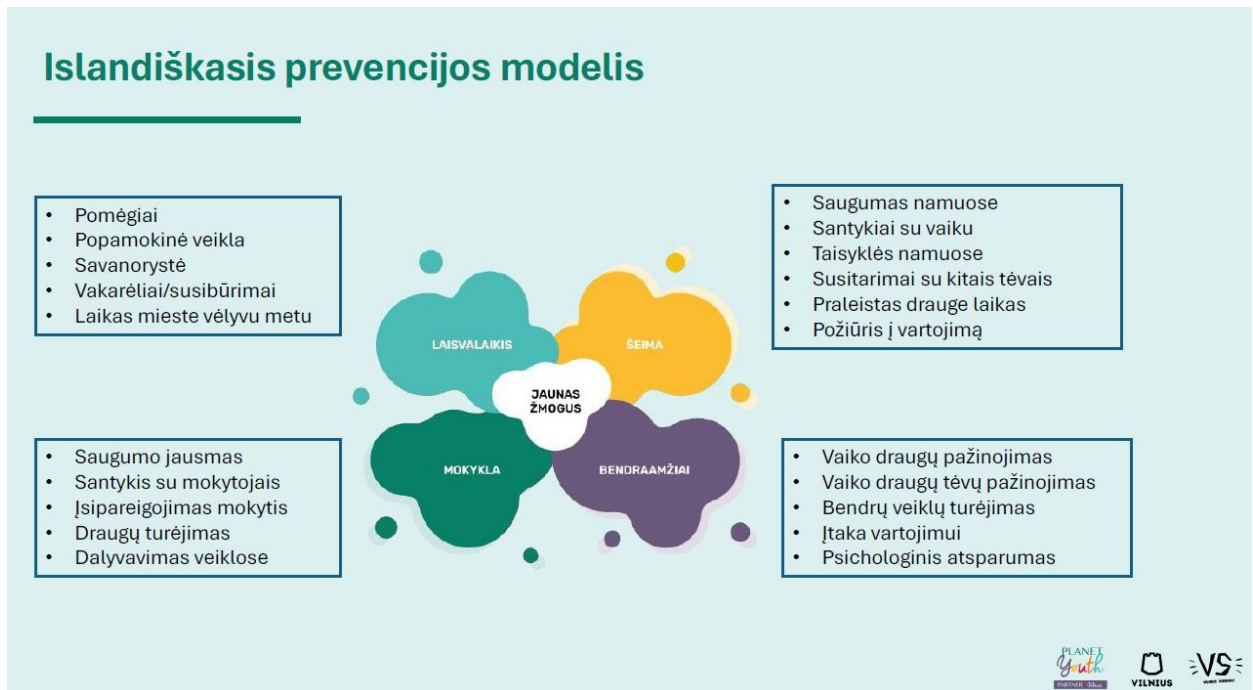
„Planet Youth“ – tarptautinė pirminės psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos organizacija Islandijoje, kurios veikla paremta islandiškuoju prevencijos modeliu. Modelis vadovaujasi principu, jog individas priima sprendimus, veikiamas socialinės aplinkos veiksnių, o ne izoliuotai nuo jų.

Seimo kanceliarijos nuotauka (aut. Ūla Liškevičiūtė)

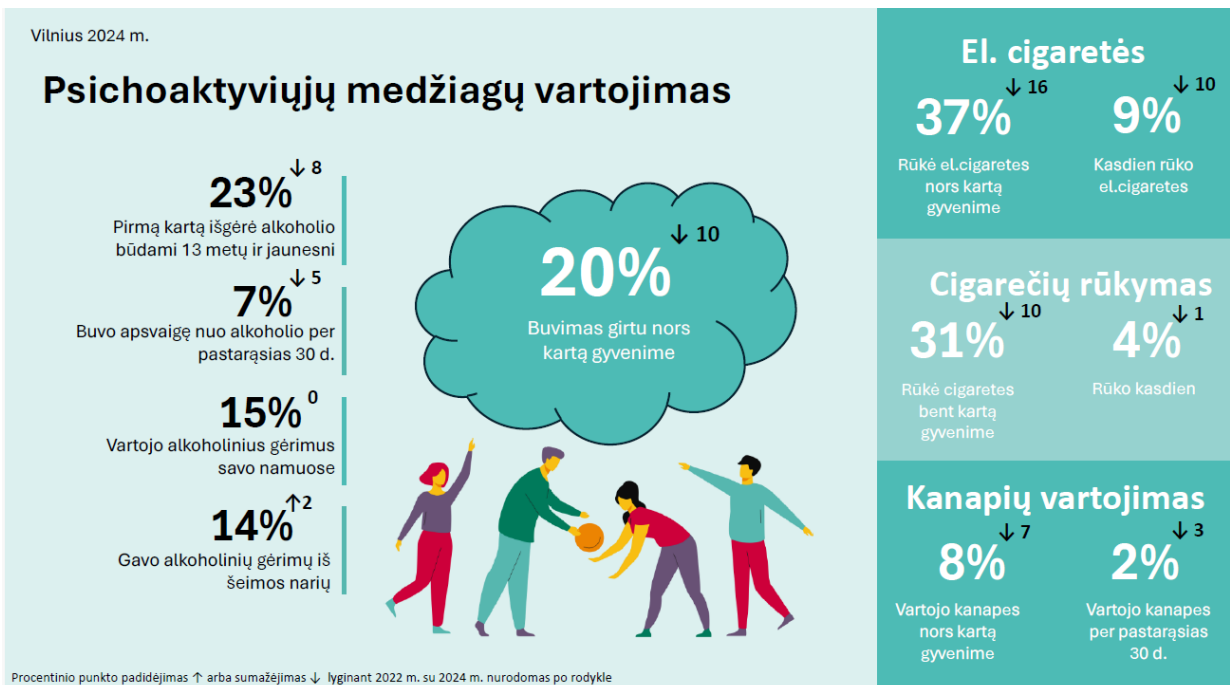
Tai yra Vilniui adaptuotas iš Islandijos perimtas modelis, kuriuo yra siekiama, pasitelkiant šeimas, bendruomenes ir ugdymo įstaigas didinti tėvų žinojimą apie psichoaktyviųjų medžiagų prevenciją

šeimoje, pagerinti paauglių gerovę mokyklose ir padidinti mokyklų galimybes gerinti mokinių sveikatą, didinti mokinių sąmoningumą psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo klausimais, užtikrinti, kad seniūnijoje būtų erdvė, kurioje paaugliai saugiai ir sveikai gali leisti laisvalaikį ir kt.

Vilniaus miesto savivaldybės duomenys

Svarbu pažymėti, kad esminė modelio taikymo dalis – kas dvejus metus vykstantis tyrimas, kurio metu apklausiami Vilniaus miesto mokyklų 10 klasių mokiniai.

Vilniaus miesto savivaldybės duomenys

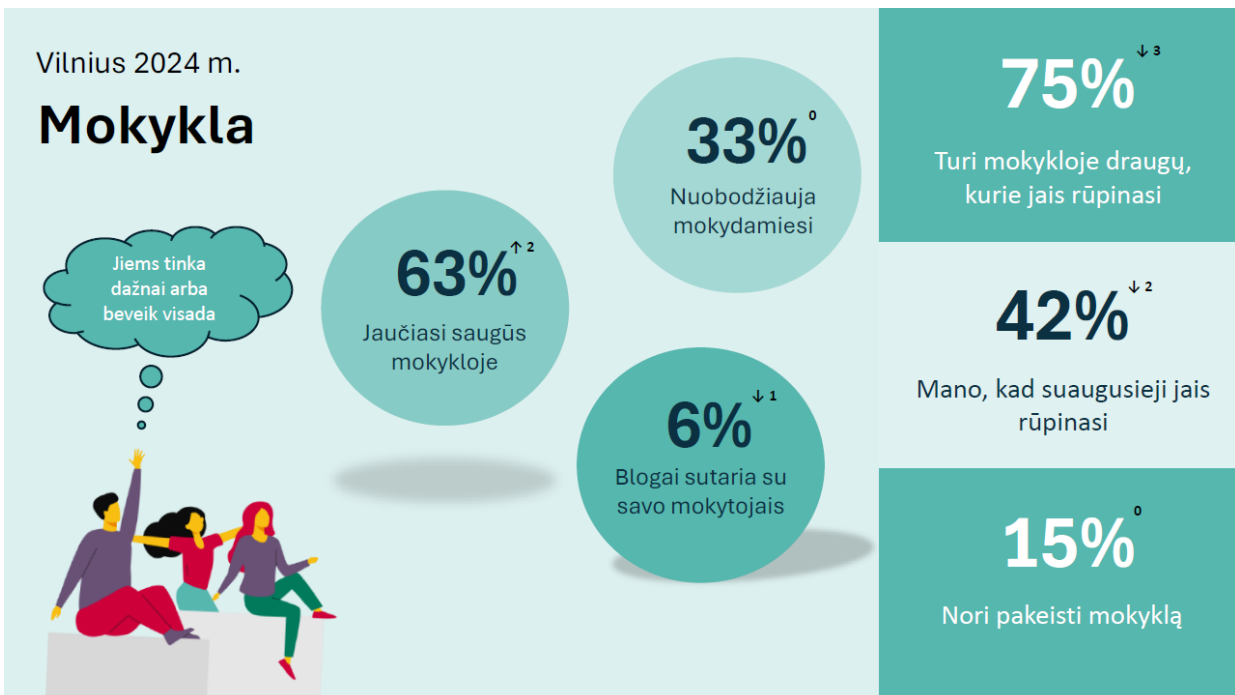
Tyrimas suteikia žinių apie jaunų žmonių psichikos ir fizinę gerovę, leidžia įvertinti psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo paplitimą, nustatyti rizikos ir apsauginius veiksnius. Po tyrimo yra planuojamos ir įgyvendinamos prevencinės veiklos, kuriomis siekiama jaunimą nukreipti nuo

psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo, pagrindinį dėmesį skiriant keturioms aplinkoms – šeimai, mokyklai, bendraamžiams ir laisvalaikiui.

Vilniaus miesto savivaldybės duomenys

2024 m. Vilniaus mieste atlikto tyrimo rezultatai atskleidė, kad elektroninių cigarečių rūkymas tarp 10 klasės moksleivių mažėja, tačiau nerimą kelia išaukęs alkoholinių gėrimų įsigijimo iš šeimos narių procentinis skaičius. Tik 48 proc. paauglių atsakė, kad savaitgaliais dažnai arba visada leidžia laiką su tėvais. 33 proc. mokinių nuobodžiauja mokydami ir tik 42 procentai mano, kad suaugusieji mokykloje jais rūpinasi, apskritai saugūs mokykloje jaučiasi 63 proc. 10 klasės moksleivių.

Vilniaus miesto savivaldybės duomenys

Daug naudingos informacijos galima rasti svetainėje www.planetyouth.lt, taip pat nurodytų leidinių tėvams bei mokytojams elektronines versijas.

Vilniaus miesto savivaldybės duomenys

Vilniaus miesto savivaldybė viena iš nedaugelio Lietuvos savivaldybių, kuri yra pasitvirtinusi vaikų ir jaunimo psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo bei platinimo prevencijos 2024–2028 m. strategiją ir jos įgyvendinimo veiksmų planus.

Įgyvendinant strategiją, 2024 m. pradėtas koordinuoti pagalbos ir paslaugų tinklas, nuosekliai vykdoma jos sklaida paslaugosjaunimui.lt.

Organizuojami mokymai mokyklų vadovams ir jų įgaliotiems asmenims algoritmo įgyvendinimo temomis, psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos ir intervencijos temomis švietimo ir sveikatos specialistams, psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos ir intervencijos temomis jaunimo, socialiniams darbuotojams, vykdoma socialinė kampanija Vilniaus mieste, atnaujinamos sporto salės ir aikštynai.

Paskaitos, dirbtuvės, komunikacijos kampanija tėvams

Vilniaus miesto savivaldybės duomenys

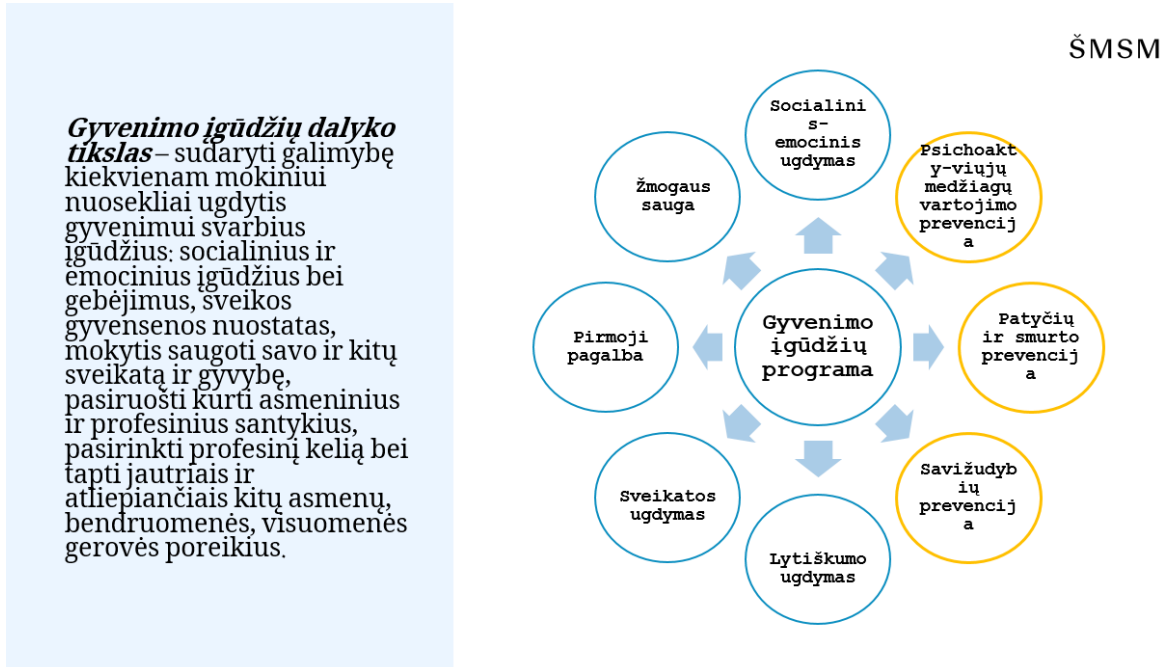
2025 m. gegužės 20 d. 13 Vilniaus miesto mokyklų tapo pirmosiomis „Planet Youth“ akademijos dalyvėmis. „Planet Youth“ akademijos tikslas – metodiškai padėti mokykloms vadovaujantis jų individualiais duomenimis planuoti ir vykdyti veiklas, skirtas gerinti mokinių gerovę ir mažinti psichoaktyviųjų medžiagų vartojimą, stiprinant mokyklos bendruomenės, tėvų vaidmenį bei visų tarpusavio santykius. Planuojama, kad per ketverius metus akademijos veikloje sudalyvaus 75 mokyklos.

Komisija turėjo galimybę išklausti ir kitų Lietuvos savivaldybių, visuomenės sveikatos biurų atstovų pasidalijimus apie jų savivaldybėse vykdomas psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencines veiklas. Komisija išgirdo, kad veiklos kai kuriose savivaldybėse pradedamos, tačiau nuogaustaujama dėl žmogiškųjų išteklių ir finansavimo trūkumo.

Apibendrinamas galimybes savivaldybėms dalyvauti psichoaktyviųjų medžiagų prevencinėse veiklose Komisijos pirmininkas prof. Dr. Saulius Čaplinskas komentavo, kad Vilniaus miesto savivaldybės geroji praktika atskleidžia, kad labai svarbu savivaldybėms išsivertinti savo poreikius, nuspręsti, kurie įrankiai būtų joms tinkamiausi, išsikelti ilgalaikius tikslus ir nuosekliai juos vykdyti, tam skirti finansavimą. Vienas iš įrankių, kurį turi visos savivaldybės yra ankstyvosios intervencijos programa, skirta jau eksperimentuojantiems su psichoaktyviosiomis medžiagomis paaugliams. Tačiau dar ne visos savivaldybės šį įrankį yra įdarbinusios. Valstybė formuoja ir kitas pagrindines kryptis, kuriomis dirbama psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos srityje. Išskirtinas Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plane numatytas veiksmas, kuriuo 12 savivaldybių bus išbandomas ir įdiegiamas integruotos prevencijos modelis, parengti savivaldybių veiksmų planai, rengiami mokymai visoje Lietuvoje. Sveikatos išsaugojimo ir stiprinimo plėtros programos regioninė priemonė nukreipta į kokybiškų visuomenės sveikatos paslaugų prieinamumo regionuose gerinimą. Šios priemonės veiklai „Priklausomybės ligų prevencijos paslaugų prieinamumo didinimas ir įvairių iniciatyvų tikslinėse grupėse skatinimas“ yra numatytas bendras 22 mln. Eur biudžetas. Šios priemonės tikslinės grupės yra vaikai, paaugliai ir jų aplinkos nariai, t. y. šeima, mokykla, bendruomenė, prioritetas teikiamas eksperimentuojantiems ir rizikingai vartojantiems asmenims. Nacionalinės darbotvarkės 2024-2026 m. plane numatyta 11 priemonių skirtų prevencijai. Jas įgyvendins 15 valstybės institucijų, bus įtraukiamos ir savivaldybės. Šių priemonių įgyvendinimui skirta 46,8 mln. Eurų.

- Dėl „Gyvenimo įgūdžių programos“ pradinio ir pagrindinio ugdymo dalių, skirtų bendrosiose programose numatytoms kompetencijoms ugdyti, pristatymo

Komisija, spalio 8 d. posėdyje išklausė Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos kuruojamos „Gyvenimo įgūdžių programa“ pristatymo, sužinojo kaip programa prisideda prie psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos.

Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos duomenys

Programa padeda kiekvienam mokiniui nuosekliai ugdytis gyvenimui svarbius socialinius ir emocinius įgūdžius bei gebėjimus, sveikos gyvensenos nuostatas, moko saugoti savo ir kitų sveikatą bei gyvybę, pasiruošti kurti asmeninius ir profesinius santykius, pasirinkti profesinį kelią bei tapti jautriais ir atliepiančiais kitų asmenų, bendruomenės, visuomenės gerovės poreikius asmenimis.

2023 m. rugsėjo 1 d. pradėta įgyvendinti „Gyvenimo įgūdžių programa“, vykdoma pradinėse klasėse, pagrindiniame ugdyme, I-II gimnazijos klasėse.

Seimo kanceliarijos nuotrauka (aut. Ūla Liškevičiūtė)

Mokiniai pradinėse klasėse bei pagrindiniame ugdyme gyvenimo įgūdžių pamokose mokosi atpažinti ir atsispirti vidiniam bei išoriniam spaudimui vartoti psichoaktyvias medžiagas, aiškinasi, kas yra priklausomybė, kodėl tai vadinama liga ir kaip jos išvengti.

Tyrinėja ir mokosi atpažinti bei analizuoti išorinius ir vidinius veiksnius, skatinančius vartoti psichoaktyvias medžiagas, mokosi prašyti pagalbos, jeigu jaučia, kad patiria neigiamą spaudimą vartoti psichoaktyvias medžiagas.

Tyrinėja ir mokosi atpažinti, kad domėjimasis kuo nors gali peraugti į priklausomybę, kokios šios priklausomybės galimos pasekmės išitraukusiam asmeniui, artimiesiems ir visai bendruomenei.

Aiškinasi psichoaktyviųjų medžiagų pavojų savo ir bendraamžių gyvenimui bei mokosi išitraukimo į vartojimą atsparumui reikalingų įgūdžių (pvz., atpažinti neigiamą spaudimą, tvirtabūdiškos reakcijos į pasiūlymą, išitraukimas į socialiai priimtina veiklą ir kt.).

Mokosi atpažinti situacijas, kai draugams ar pažįstamiems dėl psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo reikalinga pagalba, ir mokosi ją suteikti, analizuoja, kokios bendruomenės paslaugos, organizacijos, tarnybos gali suteikti informaciją ar pagalbą sprendžiant psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo problemą ir atsakyti į rūpimus klausimus.

I-II gimnazijos klasėse moksleiviai jau įvardija psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo mitus ir faktus bei reflektuoja, kaip šios žinios gali padėti apsispręsti vartoti šias medžiagas ar ne, mokosi padėti kitiems ugdytis atsparumą psichoaktyviųjų medžiagų vartojimui.

Mokosi atpažinti požymius ir veikti atsiradus įtarimams pakliuvus į pavojingą situaciją, kai bandoma įtraukti į nusikalstamą veiklą.

Analizuoja sergančiųjų priklausomybės ligomis atvejus ir mokosi atpažinti bei įvardyti ligų atsiradimo priežastis, požymius ir pasekmes, analizuoja priklausomybės ligų gydymo ypatumus bei kokios yra sukurtos paslaugos bendruomenėje sergantiems priklausomybės ligomis asmenims.

Mokytojai, norintys vesti gyvenimo įgūdžių pamokas mokykloje, iki 2026 m. rugsėjo turi pabaigti vieną iš dviejų universitetų siūlomų nacionalinių pedagoginių darbuotojų kvalifikacijos tobulinimo programų (NKTP). Iki 2026 m. rugsėjo planuojama, kad VDU bus baigę 810, o VU – 90, iš viso šias dvi NKTP bus išklaušę ir pabaigę 900 mokytojų.

Bus vykdoma gyvenimo įgūdžių programos įgyvendinimo stebėseną. Bendrųjų programų peržiūrai ir atnaujinimui koordinuoti Nacionalinės švietimo agentūros direktoriaus įsakymu bus sudaromos Mokomųjų dalykų tarybos.

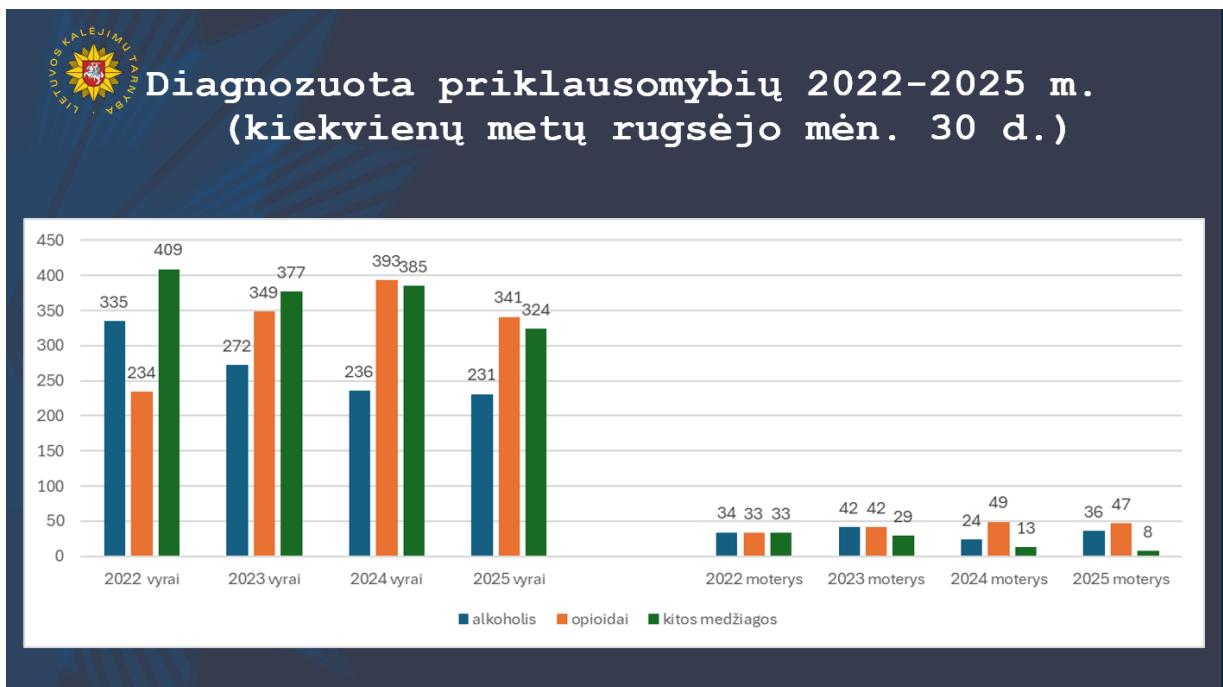
▪ **Dėl priklausomybės ligoms ir su jomis susijusioms sritims numatytų programų ir priemonių Lietuvos kalėjimuose**

Komisija, vykdydama parlamentinę kontrolę, spalio 22 d. svarstė priklausomybės ligoms ir su jomis susijusioms sritims numatytų programų ir priemonių įgyvendinimo Lietuvos kalėjimuose klausimą.

Klausimo svarstymas tapo dar aktualesniu po Europos Komiteto prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ir baudimą (CPT) 2024 m. vasario 12-22 d. vizito Lietuvos kalėjimuose atlikto patikrinimo ir pateiktų rekomendacijų, taip pat susijusių ir su priklausomybės ligų prevencijos ir gydymo kalėjimuose aspektais, sąrašo.

Posėdžio metu Lietuvos kalėjimų tarnybos vyriausioji gydytoja **Nijolė Goštautaitė Midttun** apžvelgė pagalbos sergantiems priklausomybės ligomis Lietuvos kalėjimuose esamą situaciją.

Psichosocialinės rehabilitacijos programa vykdoma Vilniaus, Pravieniškių 2-ame, Marijampolės kalėjimuose, o nuteistasis gali būti perkeliamas į „Rehabilitacijos centrą“, kai atitinka visas nustatytas sąlygas: nuteistajam diagnozuota priklausomybė nuo psichoaktyvių medžiagų ir jis raštu išreiškė norą dalyvauti programoje, nuteistajam iki laisvės atėmimo baismės atlikimo pabaigos liko ne mažiau kaip 9 (devyni) mėnesiai. Pirmenybė teikiama nuteistiesiems, kuriems iki laisvės atėmimo baismės atlikimo pabaigos ar galimo lygtinio paleidimo taikymo liko nuo 1 (vienerių) iki 2 (dvejų) metų, nuteistasis yra baigęs įvadinį programos etapą (priklausomybių konsultanto vertinamąją konsultaciją arba įžanginę programą), Psichosocialinės rehabilitacijos programos būryje yra laisvų vietų. Dėl riboto vietų skaičiaus į programą negalintys patekti nuteistieji užrašomi į eilę ir priimami eilės tvarka, pirmenybę teikiant nuteistiesiems, kuriems likusi neatliktos laisvės atėmimo baismės dalis yra trumpesnė.

Lietuvos kalėjimų tarnybos duomenys

Ilgalaikė psichosocialinės reabilitacijos programa

Kalėjimas / teorinis vietų skaičius	2023	2024	2025 (I pusmetis)
Vilniaus kalėjimas /12	15	17	11
Marijampolės kalėjimas /20	22	20	14
Pravieniškių kalėjimas /25	25	25	13
Panevėžio kalėjimas /10	10	30	15
Alytaus kalėjimas /15	10	18	-

Lietuvos kalėjimų tarnybos duomenys

N. Goštautaitė Midttun nurodė aspektus, kuriais siekiama gerinti esamą situaciją Lietuvos kalėjimuose: „Saugus laiškas“, naujų psichoaktyviųjų medžiagų registravimas, tarptautinis bendradarbiavimas, kinologijos plėtra, sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumo gerinimas (Geresnė bendra sveikatos būklė – geresnė psichikos sveikata), psichikos sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumo gerinimas, priklausomybių gydymo ir pagalbos integracija sveikatos priežiūros padaliniuose ir paslaugose, bendradarbiavimas su nevyriausybinėmis organizacijomis, personalo kvalifikacijos tobulinimas.

Ir pristatė išliekančius iššūkius: narkotikų priklausomybės prevencijai ir gydymui nepalanki kalėjimų infrastruktūra, kvalifikuoto personalo trūkumas ir kaita, teisinių motyvacijos gydytis stiprinimo priemonių stoka, testavimo sunkumai, integracijos tarp pasiūlos ir paklausos mažinimo priemonių kalėjimuose sunkumai, tikslinio finansavimo tyrimams, analizei, programų rengimui stoka.

Apibendrinamas situaciją dėl pagalbos sergantiems priklausomybės ligomis ir su jomis susijusioms sritims numatytų programų ir priemonių įgyvendinimo Lietuvos kalėjimų sistemoje Komisijos pirmininkas Prof. Dr. Saulius Čaplinskas komentavo, kas kalėjimų sistemos pokyčiai neįvyks per naktį, turime pasekmes ilgą laiką nespęstų problemų. Turime veikti su tuo, ką turime šiandien, ieškoti skubesnių sprendimų. Ypatingai svarbus bendradarbiavimas su institucijomis, tokiomis kaip Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas, Respublikinis priklausomybės ligų centras, nevyriausybinėmis organizacijomis, kurios taip pat gali prisidėti mažinant priklausomybių mastą kalėjimuose. Kalėjimų modernizavimo proceso greitinimas, perteklinis jėgos nenaudojimas, išplėtos priklausomybės ligų reabilitacijos paslaugų prieinamumo galimybės, nevartojančių kalinių apsaugojimas, papildomų žalos mažinimo priemonių diegimas, užimtumo didinimas, šios ir kitos Komiteto rekomendacijoje išvardintos priemonės privalo būti įgyvendinamos, norint judėti link efektyvesnės ir humaniškesnės sistemos.

- **Dėl Europos komiteto prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ir baudimą 2024 m. ataskaitos pristatymo. Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės ataskaitos dėl priemonių, kurių buvo imtasi ar kurių numatoma imtis, siekiant įgyvendinti Europos Komiteto prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ir baudimą 2024 m. vasario 12-22 d. vizito Lietuvoje ataskaitoje nurodytas rekomendacijas**

Komisija, spalio 22 d. posėdyje, svastydama priklausomybės ligoms ir su jomis susijusioms sritims numatytų programų ir priemonių įgyvendinimo Lietuvos kalėjimuose klausimą, išklaušė Europos komiteto prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ir baudimą 2024 m. ataskaitos pristatymo ir susipažino su Lietuvos Respublikos Vyriausybės ataskaita dėl priemonių, kurių buvo imtasi ar kurių numatoma imtis, siekiant įgyvendinti Europos Komiteto prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ir baudimą 2024 m. vasario 12-22 d. vizito Lietuvoje ataskaitoje nurodytas rekomendacijas.

Europos Komitetas prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ir baudimą jau ne pirmą kartą ragina Lietuvos valdžios institucijas imtis visų įmanomų priemonių, kad būtų ženkliai pagreitintas laisvės atėmimo vietų modernizavimo procesas ir ypač jų pertvarkymas į kamerų tipo patalpas.

Iki šiol kalėjimai įkurti bendrabutinio tipo pastatuose, trūksta specialių sektorių didžiausią smurto riziką patiriantiems nuteistiesiems, stringa naujo 400 vietų Šiaulių kalėjimo statybos ir kitų kalėjimų pastatų rekonstrukcijos į kamerinio tipo patalpas.

Šiuo metu tik 5 kalėjimuose užtikrinamos erdvės ilgalaikiai nuteistųjų gydymo nuo priklausomybės ligų programai vykdyti reabilitacijos centruose. Būtina plėsti atviro tipo kalėjimų (pusiaukelės namų) tinklą.

Planuojama, kad, įgyvendinus jau suplanuotus projektus, modernizuotos kamerinio tipo kalinimo vietos 2027 m. iš viso sudarys daugiau kaip 2/3 visų kalinimo vietų.

Kitoje Komiteto rekomendacijoje nurodyta Lietuvos valdžios institucijoms imtis veiksmingų priemonių užtikrinant, kad kalėjimų vadovybė personalui aiškiai pasakytų, jog perteklinis jėgos naudojimas, žodinė prievarta ir grasinimai, taip pat kitų formų nepagarbus ar provokuojantis elgesys su kaliniiais yra nepriimtini ir bus vertinami proporcingai pagal nusikaltimo sunkumą.

Siekiant sumažinti narkotinių medžiagų patekimą į kalėjimą per kalinių gaunamą korespondenciją, 2023 m. Vilniaus kalėjime buvo vykdomas pilotinis projektas „Saugus laiškas“.

Didžiausią riziką keliantiems kaliniams buvo įteikiamos tik jų vardu gautų laiškų (atvirukų, fotonuotraukų) kopijos arba jos įrašomos į kalinio turimą informacijos laikmeną. Vadovaujantis Komiteto rekomendacijomis, nuspręsta šią praktiką pilna apimtimi pradėti taikyti visuose kalėjimuose. Ši tvarka netaikoma tik tada, jei kalinys gauna laišką iš valstybės ar savivaldybių institucijų, advokatų, taip pat kaliniams, kurie atlieka bausmę atviro tipo kalėjimuose.

Komitetas atkreipė Lietuvos valdžios institucijų dėmesį, kad nebūtų taikomi pertekliniai ir nepagrįsti kriterijai (pavyzdžiui, reikalavimai dėl kalbos ar neaiškios išimties psichikos sveikatos sutrikimų turintiems asmenims), kuriais nuteistiesiems apribojamas priklausomybės ligų reabilitacijos paslaugų prieinamumas.

Šiuo metu yra patvirtinta visiems kalėjimams taikoma bendra tvarka, kurioje nustatyti kriterijai, kuriuos turi atitikti bausmę atliekantis asmuo, kad galėtų gauti ilgalaikės priklausomybės ligų reabilitacijos paslaugas (būti perkeltas į reabilitacijos centrą). Nuteistajam turi būti diagnozuota priklausomybė nuo psichoaktyvių medžiagų vartojimo, nuteistasis privalo pats norėti dalyvauti ilgalaikėje priklausomybių psichosocialinės reabilitacijos programoje, nuteistasis yra baigęs įžanginę programą (ši programa trunka nuo 2 iki 4 savaičių, ir jos grupinius užsiėmimus visuose kalėjimuose veda priklausomybių konsultantai).

Ši tvarka sudaro galimybes užtikrinti, kad baigę ilgalaikės reabilitacijos ir poreabilitacinę programą nuteistieji galės išeiti į laisvę jau negrįždami į didelio atkryčio riziką skatinančią kalėjimo aplinką.

Visiems nuteistiesiems, pageidaujantiems gydytis priklausomybės ligas iki jų patekimo į ilgalaikės reabilitacijos programą, sudarytos galimybės gauti gydytojo psichiatro, socialinio darbuotojo, priklausomybių konsultantų konsultacijas, lankytis anoniminių alkoholikų/anoniminių narkomanų susirinkimuose, jiems taip pat taikomas simptominis ir pakaitinis medikamentinis gydymas, gydomos gretutinės somatinės ir psichikos ligos. Be to, šie nuteistieji nukreipiami dalyvauti resocializacijos programose, kurių metu, greta kitų socialinių įgūdžių ugdymo, dirbama ir su priklausomybės elgesio valdymu.

Taip pat valstybės biudžeto ir pasinaudojant 2021-2028 m. laikotarpio Europos Ekonominės Erdvės ir Norvegijos finansinių mechanizmų skiriamomis lėšomis planuojama toliau plėsti infrastruktūrą, reikalingą kokybiškam priklausomybės ligų gydymui užtikrinti.

Be to, siekiant labiau skatinti nuteistuosius apsispęsti gydytis priklausomybes pagal ilgalaikės reabilitacijos programą, jų dalyvavimo šioje programoje laikas prilygintas nuteistųjų darbinei veiklai. Darbine veikla šie nuteistieji gali užsiimti, tik jei patys to pageidauja.

Komitetas rekomenduoja dėti daugiau pastangų stiprinant bendradarbiavimą su Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentu ir Respublikiniu priklausomybės ligų centru, ypatingai – standartizuojant priklausomybės ligų reabilitacijos programas, toliau plečiant vaistinių preparatų pasirinkimą taikant pakaitinį gydymą opioidų antagonistais ir, svarbiausia, įdarbinant reikiamą skaičių įvairaus profilio personalo.

Komitetas taip pat ragina Lietuvos valdžios institucijas padaryti daugiau, kad tie kaliniai, kurie (dar) nevartoja narkotikų, būtų apsaugoti nuo aplinkos, kurioje gausu nelegalių narkotikų ir kurioje kiti kaliniai skatina juos vartoti, poveikio. Konkrečiai, rekomenduojama šiuos kalinius laikyti švaresniuose nuo narkotikų kalėjimo sektoriuose ir nustatyti aiškius kalinių patekimo į tokius sektorius kriterijus.

Komitetas rekomenduoja Lietuvos valdžios institucijoms visuose kalėjimuose įdiegti papildomas žalos mažinimo priemones (adatų ir švirksčių keitimo programą, intervencijas, skirtas skatinti saugesnę švirksčiamųjų narkotikų vartojimo elgseną, mažinti rizikingą lytinį elgesį ir kt.). Kaliniai turi būti plačiai informuojami, šviečiami ir konsultuojami apie žalos mažinimo priemones, įskaitant perdozavimo riziką. Visą informaciją, apie tokių žalos mažinimo priemonių prieinamumą, iš karto po atvykimo į kalėjimą, kaliniams turėtų suteikti sveikatos priežiūros personalas, jei reikia, naudojant jiems suprantamas tokios informacijos pateikimo formas.

- **Dėl Seimo kontrolierių vykdomos nacionalinės kankinimų prevencijos laisvės apribojimo vietose pagal Jungtinių Tautų konvencijos prieš kankinimą ir kitoki žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą 2024 m. ataskaitos. Dėl Seimo kontrolierių vykdomos žmogaus teisių padėties laisvės apribojimo vietose stebėsenos**

Spalio 22 d. Komisijos posėdyje dalyvavusi ir pranešimą skaičiusi Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaigos atstovė išsakė pastabos dėl žmogaus teisių padėties laisvės apribojimo vietose patvirtino, kad vykdant bausmės atlikimo vietų stebėseną, pagrindiniai veiksniai, lemiantys priklausomybių mastą kalėjimuose yra šie:

- **Žmogiškųjų išteklių trūkumas:** 2024 m. kalėjimuose buvo neužimta 22 proc. pareigybių. Ypač trūksta resocializacijos specialistų, psichologų, medikų, pareigūnų.
- **Netinkamos materialinės kalinimo sąlygos:** atnaujintos kalėjimų infrastruktūros dalis 2024 m. sudarė 56 proc., naujo kalėjimo statybų procesas užsitęsė.
- **Kriminalinės subkultūros paplitimas:** dominuoja smurtas, bauginimas, pažeidžiami nuteistieji patiria rizikas.
- **Nepakankamas užimtumas ir resocializacija:** tik 50,26 proc. visų nuteistųjų 2024 m. užsiėmė darbine veikla, individualia veikla ar darbu pagal darbo sutartis.

Su Seimo kontrolieriaus įstaiga plačiau aptarta situacija žmogaus teisių padėtis po atlikto patikrinimo Panevėžio kalėjime.

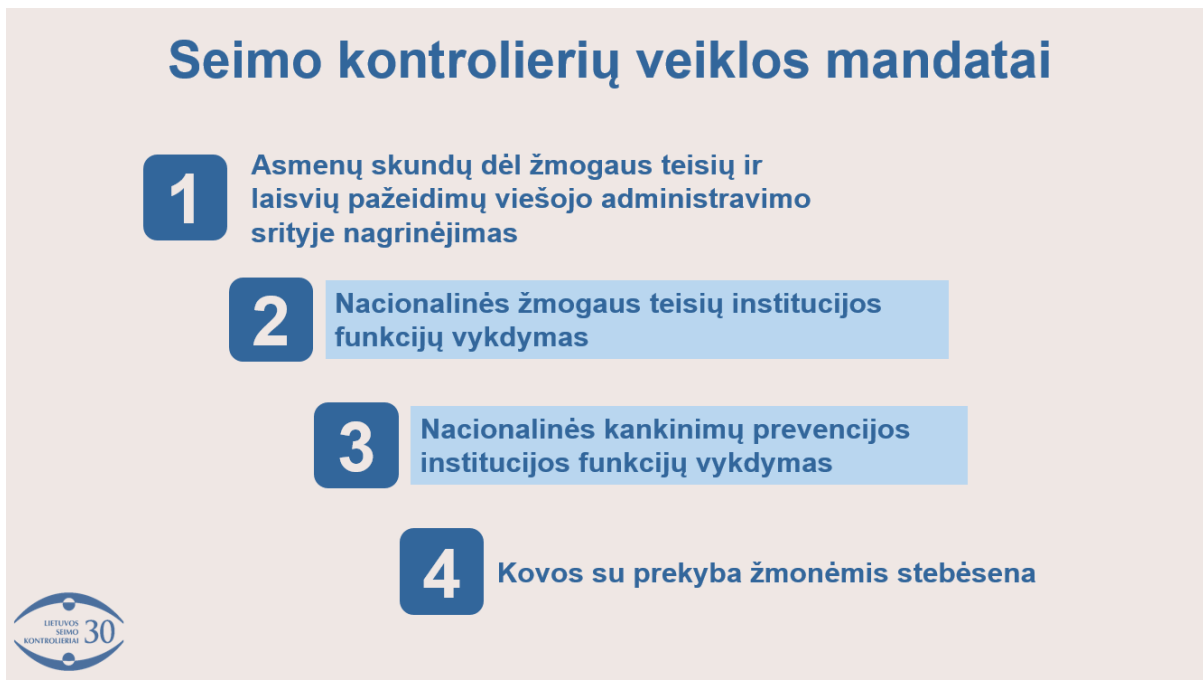
Panevėžio kalėjime 2023 m. priklausomybė nuo psichoaktyvių medžiagų buvo nustatyta 82 nuteistosios. Kalėjime nebuvo Reabilitacijos centro, skirto nuteistosios, motyvuotoms gydytis

priklausomybę nuo alkoholio ar kitų psichoaktyviųjų medžiagų. Dėl žmogiškųjų išteklių stokos nebuvo vykdoma priklausomų nuo psichiką veikiančių medžiagų asmenų reabilitacijos programa. Nuteistosioms iš esmės nebuvo sudarytos galimybės gydytis priklausomybę kitais būdais ir priemonėmis nei farmakoterapija metadonu.

Patikrinimo metu nustatyta, kad yra dedamos aktyvios administracijos pastangos užtikrinti nuteistųjų resocializaciją ir užimtumo veiklas, sudarytos galimybės nuteistosioms vesti užimtumo veiklas, nuteistosios yra motyvuojamos siekti išsilavinimo, atsižvelgiant į nuteistųjų poreikius.

Tačiau nustatyti ir šie iššūkius keliantys trūkumai:

- Resocializacijos skyriaus specialistų trūkumas veikė užimtumo veiklų organizavimą ir vykdymą.
- Nepakankamas psichologo paslaugų prieinamumas dėl kvalifikuotų psichologų trūkumo.
- Nepakankamas šeimos gydytojo paslaugų prieinamumas lėmė savižalos atvejus.
- Pastato infrastruktūros nepritaikymas asmenims su judėjimo negalia.
- Privatumo neužtikrinančios sąlygos bendraujant su išoriniu pasauliu.
- Skambučiai į nemokamos ir anoniminės emocinės paramos linijas įskaičiuojami į bendrą nuteistosioms leistiną skambučių laiko limitą.

Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaigos duomenys

- **Dėl numatytų prioritetų priklausomybių prevencijos ir pasekmių šalinimo programoms ir priemonėms, finansuojamoms iš 2026–2028 m. valstybės biudžeto ir kitų finansavimo šaltinių**

Komisija vertindama tai, kad Seimui buvo pateiktas ir svarstomas Lietuvos Respublikos 2026–2028 metų biudžeto patvirtinimo projektas, lapkričio 12 d. posėdyje vykdė parlamentinę kontrolę ir aiškinosi apie numatytus prioritetus priklausomybių prevencijos ir pasekmių šalinimo programoms ir priemonėms, finansuojamoms valstybės biudžeto ir kitų šaltinių lėšomis.

Posėdyje Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamento (toliau – Departamentas), Sveikatos apsaugos, Švietimo, mokslo ir sporto, Socialinės apsaugos ir darbo bei Vidaus reikalų ministerijų atstovai pristatė planuojamus biudžeto asignavimus ir lėšų paskirstymą priklausomybių prevencijos bei pasekmių mažinimo programoms.

Priemonės yra skirtos stiprinti gyventojų psichikos sveikatą, plėtoti psichoaktyviųjų medžiagų ir kitų priklausomybę sukeliančių veiksnių kontrolę, užtikrinti vartojimo prevenciją bei teikti prieinamas ir kokybiškas sveikatos priežiūros paslaugas asmenims, sergantiems priklausomybės ligomis.

Komisijos posėdyje dalyvavusi Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamento vadovė dr. Rita Sketerskienė, išsakė, jog Departamentas yra nusimatęs tris veiklos prioritetus: psichoaktyvių medžiagų vartojimo mažinimo politikos įgyvendinimą, prevencijos koordinavimą ir ūkio subjektų veiklos priežiūrą, akcentavo bendradarbiavimą su savivaldybėmis, prevencinių priemonių katalogo kūrimą ir ankstyvosios intervencijos programų plėtrą. Departamentui skirta apie 140 tūkst. Eurų metams, iš jų 20 tūkst. Eurų – darbui su savivaldybėmis.

Komisijos pirmininkas bei kiti Komisijos nariai išklaušė NTAKD pristatymo, išplėtojo ilgą ir aštrią diskusiją, ne pirmą kartą pabrėždami, jog vertinat Departamento veiklą, daugiausia klausimų kyla dėl kontrolės ir priežiūros funkcijų vykdymo. Komisijos nariai kritikavo Departamentą dėl galimo atsitraukimo nuo tiesioginės kontrolės.

Komisijos nariai kėlė klausimą, ar Departamento vykdomos funkcijos, siekiant įgyvendinti tikslą – dalyvauti formuojant valstybės politiką narkotikų, tabako ir alkoholio vartojimo prevencijos ir kontrolės srityse, siekiant alkoholio, tabako ir narkotikų daromos žalos visuomenei sumažinimo arba jos išvengimo, yra vykdomos pilna apimtimi, nestokojama kompetencijos.

Komisijos nariai pabrėžė, kad anksčiau efektyviai veikusi institucija prarado pagreitį. Priežiūros funkcijoms vis dažniau pasitelkiama kitų institucijų pagalba – Policijos, Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos, Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos ir kitų. Tokia praktika, jų nuomone, riboja galimybes kontroliuoti esamą situaciją ir kelia klausimą, ar Departamentas apskritai išlieka reikalingas.

Nors NTAKD raštu yra informavęs Komisiją, kad Tabako ir alkoholio kontrolės skyrius 2024 m. patikrino 84 ūkio subjektų (12 proc. nuo 706 ūkio subjektų) atitiktį Alkoholio kontrolės įstatymo ir Tabako kontrolės įstatymo reikalavimams. Tačiau visi planiniai patikrinimai buvo atliekami nuotoliniu būdu t. y. ūkio subjektams pateiktos užpildyti atitikties deklaracijos ir klausimynai nevykstant į fizinę ūkio subjekto veiklos vietą. Taip pat buvo atlikta 30 neplaninių ūkio subjektų patikrinimų. NTAKD savarankiškai bei bendradarbiaudamas su teisėsaugos ir priežiūrą atliekančiomis institucijomis 2024 m. surašė 60 įstatymų pažeidimų protokolų dėl ekonominių sankcijų taikymo ūkio subjektams (52 – pagal Alkoholio kontrolės įstatymo pažeidimus, 8 – pagal Tabako kontrolės įstatymo pažeidimus). Komisijos nariai kritikavo rezultatų stoką ir nuotoliniu būdu atliekamus patikrinimus bei funkcijų perdavimą kitoms priežiūros institucijoms.

Diskusijoje paliestas ir darbuotojų kaitos klausimas bei vidinės organizacijos problemos. Komisijos pirmininkas prof. dr. Saulius Čaplinskas posėdžio metu sakė, kad Departamentas atstovauja tarptautinėse organizacijose, rengia tarptautinių sutarčių ir tarptautinių tarpžinybinių susitarimų projektus, vykdo tarptautines sutartis ir tarptautinius susitarimus Departamento koordinuojamose srityse. Per didelę darbuotojų kaita silpnina institucijos autoritetą. Be patyrusių ir kvalifikuotų specialistų sunku užtikrinti kokybišką atstovavimą tarptautiniuose formatuose. Šiuo metu ypač svarbu, kad Departamentas būtų tinkamai pasiruošęs vykdyti su pirmininkavimu Europos Sąjungos Tarybai 2027 m. susijusias funkcijas.

Seimo kanceliarijos nuotrauka (aut. Ūla Liškevičiūtė)

Direktorė pripažino, kad Departamente darbuotojų kaita išlieka didelė. Viena iš pagrindinių priežasčių – neaiškios atsakomybės ribos. Ji patikino, jog šiuo metu atliekama analizė, siekiant šias ribas aiškiai apibrėžti ir sustiprinti organizacijos veiklos efektyvumą.

Komisijos nariai domėjosi naujų psichoaktyviųjų medžiagų paplitimu. Direktorė patvirtino, kad naujos medžiagos jau aptiktos Lietuvoje, o gavus informaciją iš ankstyvo perspėjimo sistemos, į jas buvo sureaguota – medžiagos įtrauktos į sąrašus, taikoma baudžiamoji atsakomybė. Komisijos nariai pabrėžė, kad Departamentas turėtų akyliau stebėti rinką ir operatyviai reaguoti į atsirandančias naujas psichoaktyvias medžiagas.

Prof. dr. Saulius Čaplinskas toliau kalbėjo, kad Komisija jau ne pirmą kartą kelia klausimą, kuri institucija turėtų užtikrinti tarpinstitucinį koordinavimą, formuojant valstybės politiką psichoaktyviųjų medžiagų pasiūlos ir paklausos mažinimo srityse. Komisijos nuomone, šioje srityje stokojama NTAKD lyderystės. Departamentas, būdamas Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstaiga, veikianti sveikatos apsaugos ministrui pavestojė visuomenės sveikatos priežiūros srityje, įskaitant alkoholio, narkotikų ir tabako kontrolę, privalėtų jungti ir vienyti institucijas bendram tikslui – priklausomybių prevencijai ir pasekmių šalinimui. Tačiau šiuo metu tokios lyderystės trūksta.

Baigiantis diskusijai, Seimo nariai akcentavo ir kitas esmines neišspręstas problemas, dėl stebėsenos ataskaitų rengimo terminų, biudžeto lėšų panaudojimo efektyvumo ir organizacijos psichologinio klimato. Direktorė informavo, kad Departamentas dalyvauja Vidaus reikalų ministerijos inicijuotuose darbuotojų įsitraukimo tyrimuose ir siekia gerinti vidinę kultūrą.

Departamentas 2025 m. lapkričio 24 d., atsakydamas į 2025 m. lapkričio 12 d. vykusiam Priklausomybių prevencijos komisijos posėdyje iškeltus klausimus apie Departamento vykdomą narkotinių ir psichotropinių medžiagų ir jų pirmtakų (prekursorių) kontrolę, raštu Komisijai pateikė informaciją apie vykdomas funkcijas narkotinių ir psichotropinių medžiagų bei jų prekursorių kontrolės srityje.

Departamentas informavo Komisiją, kad narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių) teisėtos apyvartos kontrolė, stebėseną, veiklos koordinavimas yra tik viena iš kelių Departamento vykdomų funkcijų (<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.82575/asr>).

Šioje srityje yra vykdoma subjektų veiklos priežiūra, kuri apima ūkio subjektų planinius ir neplaninius patikrinimus, konsultavimą, metodinės pagalbos teikimą ir pažeidimų prevenciją.

Taip pat, kad Departamentas yra vienintelė institucija, vykdanči narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių) teisėtos apyvartos kontrolę bei subjektų veiklos priežiūrą, visoje Lietuvos teritorijoje, todėl subjektų veiklos priežiūros organizavimas ir funkcijos efektyvus vykdymas reikalauja nuoseklaus planavimo. Departamento turimais duomenimis, veiklą su narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakais (prekursoriais) (toliau – prekursoriai) 2024 metais vykdė 745 Lietuvoje įsisteigusios įmonės, kurios tiekia į rinką ir naudoja prekursorius savo veikloje, net 240 iš jų yra Vilniaus apskrityje, Kauno apskr. – 261, Panevėžio apskr. – 136, Klaipėdos apskr. – 60, Šiaulių apskr. – 51, Alytaus apskr. – 17, Telsių apskr. – 33, Tauragės apskr. – 21, Utenos apskr. – 24, Marijampolės apskr. – 13.

Atsakydamas į klausimą, kokia apimtimi atliekami ūkio subjektų veiklos patikrinimai, informavo, kad 2024 metais buvo atlikti 124 ūkio subjektų patikrinimai, kurie savo apyvarčioje turi prekursorius, iš jų 56 patikrinimas atliktas pritaikant ūkio subjektų veiklos vietos ir dokumentų atitikties nustatyties reikalavimams narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių) kontrolės srityje deklaraciją (toliau – atitikties deklaracija). Tai sudaro 18 proc. visų subjektų, kurie tiekė į rinką prekursorius. 2025 metais šioje srityje buvo atlikti 164 patikrinimai, iš jų 63 buvo atlikti, pildant atitikties deklaraciją (<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/1748a182023c11e9a017f05dde6559c6/asr>).

Papildomai informavo, kad nei vienas iš ūkio subjektų per 2024-2025 m. laikotarpį nebuvo tikrinamas dėl gauto skundo, nes skundų dėl jų veiklos Departamentas nebuvo gavęs. Visi įmonių veikos patikrinimai buvo atliekami pagal metinį Departamento direktoriaus pasirašytą planinių patikrinimų planą.

Nuo 2018 metų įgyvendindamas Narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių) kontrolės įstatymo (toliau – Įstatymas) nuostatas Departamentas nuolat vykdo ūkio subjektų veikloje naudojamų prekursorių apyvartos stebėseną, renka ir analizuoja duomenis. (<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.82575/asr>). Šiai funkcijai vykdyti Departamentas yra sukūręs ir naudoja Narkotikų ir jų prekursorių teisėtos apyvartos kontrolės informacinę sistemą (PTAKIS). Šie duomenys yra svarbūs siekiant įvertinti subjektų vykdomų sandorių legalumą, įvertinti naudojamų prekursorių poreikį įmonės veiklai vykdyti bei vystyti, bei sumažinti diversijų tikimybę, kai cheminės medžiagos iš teisėtos apyvartos patenka į neteisėtą, o taip pat kryptingai planuojant patikrinimus bei nusistatant veiklos prioritetus. Departamento specialistai atlieka šių duomenų analizę bei teikia susistemintą ir išanalizuotą informaciją apie prekursorių apyvartą atsakingoms Europos Sąjungos, Jungtinių tautų bei Lietuvos institucijoms (pvz., Europos Sąjungos prekursorių kontrolės duomenų informacinė sistema CIRCA BC).

Nuosekliai ir tikslingai vykdant prekursorių kontrolę, siekiama sumažinti diversijų tikimybę, kad medžiagos iš teisėtos veiklos negalėtų patekti į neteisėtą, bei kad teisėtoje veikloje naudojami prekursoriai būtų naudojami tik tais tikslais ir tik tais kiekiais, kurie reikalingi ūkio subjekto veiklos vystymui ir vykdymui.

Departamente yra sudaryta ir veikia Tarpinstitucinė prekursorių kontrolės koordinavimo komisija (<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/9a0506908a0d11eab005936df725feed/asr>), kurios pagrindinis tikslas yra teikti siūlymus rizikos profilių formavimui Muitinės sistemų servise (MSS), taip efektyviau vykdoma eksporto ir importo kontrolė, rengti projektus į oficialų sąrašą neįtrauktų medžiagų sąrašo pildymui, teikti siūlymus į sąrašo prekursorių dideliems ir labai dideliems kiekiais, rengti teisės aktų projektus efektyvesnei kontrolei užtikrinti ir kt.

Prekursorių kontrolę reguliuojantys ES reglamentai (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/ALL/?uri=CELEX:32004R0273>, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/lt/TXT/?uri=CELEX:32005R0111>) įpareigoja valstybes nares imtis priemonių į oficialų sąrašą neįtrauktų medžiagų stebėsenai ir kontrolei vykdyti. Departamento iniciatyva yra nustatytos ir Įstatymu įtvirtintos būtinos priemonės kontrolei vykdyti: patvirtintas į oficialų sąrašą neįtrauktų medžiagų sąrašas (<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/c1b9e5c0442011eb8d9fe110e148c770/asr>), vykdoma jų apyvartos stebėseną ir ūkio subjektų veikloje naudojami šių medžiagų kiekiai, įdiegta išankstinių

pranešimų apie importą/įvežimą į Lietuvos teritoriją posistemė (tai prevencinė priemonė įtartiniais sandoriams nustatyti arba net jiems užkardyti).

Pagrindiniu rezultatu laikoma tai, kad Departamentas, vykdydamas aukščiau išvardintas priemones, užtikrina efektyvią prekursorių ir į oficialų sąrašą neįtrauktų medžiagų teisėtos apyvartos kontrolę, ko pasekoje, vadovaujantis 2025 metų Lietuvos kriminalinės policijos biuro pateikiama Narkotinių ir psichotropinių medžiagų neteisėtos apyvartos apžvalga, Lietuvoje jau eilę metų nėra fiksuojamas nelegalių laboratorijų skaičiaus augimas.

Departamentas atsakydamas į klausimą apie naujų psichoaktyviųjų medžiagų (angl. new psychoactive substances, toliau – NPS) rinkos stebėseną ir priemones, kurios yra vykdomos, informavo, kad Departamente yra vykdoma Ankstyvojo perspėjimo sistemos (Early Warning System, toliau – EWS) tinklo veikla, kurio tikslas – kuo skubiau identifikuoti naujas rinkoje atsirandančias psichoaktyvias medžiagas, įvertinti jų plitimą, vartojimą ir nustatyti joms pasiūlos mažinimo priemones, rinkos ribojimo priemones. Departamentas teisės aktais nustatyta tvarka (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1322>) Europos Sąjungos narkotikų agentūrai (toliau – EUDA) nuolat teikia informaciją, apie Lietuvoje pirmą kartą nustatytas NPS (2023 m. 22 pranešimai apie nustatytą naują medžiagą, 2024 m. – 21, 2025 m. – 12), apie apsinuodijimo ar mirties atvejus bei visus NPS sulaikymus. Tokia valstybių narių teikiama informacija sudaro pagrindą EUDA susidaryti bendrą NPS plitimo mastą ES, įvertinti riziką bei inicijuoti teisės aktų keitimo poreikį tarptautinei kontrolei vykdyti bei pasiūlai mažinti.

Departamentas, kaip atsakinga institucija, atstovauja Europos Sąjungos EWS tinklą Lietuvoje (<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.5905/asr>). 2024 metais buvo įteisintas aktyviai veikiantis Nacionalinis EWS tinklas (<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/d2c313c08f6a11efa605b9842742bf37>), į kurią yra įtrauktos 20 įstaigų ir institucijų, patvirtintos Nacionalinio EWS tinklo keitimosi informacija atsakomybės ir pareigos. Šios iniciatyvos rezultatas: atsakingas NPS rizikos įvertinimas (2024 metais – surinkta informacija ir įvertinta keliama rizika 95 NPS, 2025 metais – 50 NPS, bei pateikti siūlymai LR Sveikatos apsaugos ministerijai dėl rinkos ribojimo priemonių taikymo), greitas reagavimas į grėsmes, visuomenės informavimas apie pavojus.

Departamente yra įkurta ir veikia Tarpžinybinė psichoaktyvų efektą sukeliančių medžiagų rizikos vertinimo komisija (<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.399558/asr>), kuri veikia pagal patvirtintą reglamentą (NPS analizė, vertinimas, sprendimai dėl medžiagų kontrolės, siūlymai dėl rekomendacinių NPS kiekių). Dėl greito reagavimo bei Departamento organizuojamo NPS rizikos vertinimo, skubiai pasiūlytų ir pritaikytų rinkos ribojimo priemonių NPS, kontrolės priemonės dažniausiai pritaikomos 98 proc. NPS, kurioms būna atliktas rizikos vertinimas (2-3 kartai per metus). Tai efektyvi NPS pasiūlos mažinimo priemonė neleidžianti naujoms medžiagoms išplisti Lietuvos rinkoje.

Atsakydami į klausimą dėl NPS nustatymo galimybių bei diagnostikos Lietuvos valstybinėse laboratorijose, informavo, kad Departamentas glaudžiai bendradarbiauja su visomis tokio turinio tyrimus atliekančiomis valstybinėmis laboratorijomis, o jų atstovai dalyvauja Nacionalinio ankstyvojo perspėjimo tinklo veikloje, tokiu būdu gauna visą būtiną informaciją apie NPS rinkos tendencijas, naujai pasirodžiusias rinkoje medžiagas, bei su tuo susijusią informaciją. Valstybinės laboratorijos turėdamos šią informaciją ir NPS tyrimų poreikį, kurį ir diktuoja vartojimo tendencijos, pačios planuojasi tyrimų plėtrą ir būtinų priemonių įsigijimą jiems vykdyti. Šiuo metu Departamentas renka informaciją ir netrukus galės atsakingoms institucijoms pateikti apibendrintą analizę apie tai, kokios valstybinės laboratorijos Lietuvoje ir kokias narkotines ir psichotropines medžiagas gali nustatyti.

Departamentas atkreipė Komisijos dėmesį, kad tai tik dalis informacijos apie vykdomą veiklą narkotinių ir psichotropinių medžiagų bei jų prekursorių kontrolės srityje. Daugiau informacijos galima rasti kasmetiniame Departamento leidinyje „Psichoaktyvios medžiagos: tendencijos ir pokyčiai 2024 m.“ (<https://ntakd.lrv.lt/lt/administracine-informacija/metiniai-pranesimai/>).

Sveikatos apsaugos, Švietimo, mokslo ir sporto, Socialinės apsaugos ir darbo bei Vidaus reikalų ministerijų planuojami biudžeto asignavimai ir lėšų paskirstymas priklausomybių prevencijos bei pasekmių mažinimo programoms

Sveikatos apsaugos ministerija psichikos sveikatos stiprinimui ir prevencijai 2026-2028 m. numato daugiau nei 6,5 mln. Eurų.

Bus atnaujintos psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo ankstyvosios intervencijos programos, plėtojama Nacionalinė metimo rūkyti telefoninė linija, taikomos psichoaktyviųjų medžiagų prevencijos ir žalos mažinimo priemonės jaunimo pasilinksminimo vietose. Šios priemonės vykdytojas – NTAKD.

Visuomenės sveikatos biuruose teikiamoms paslaugoms 2026-2028 m., kasmet numatyta po 5,64 tūkst. Eurų priklausomybių prevencijai ir intervencijai: ankstyvosios intervencijos programai, priklausomybės konsultantų paslaugoms, psichologinės gerovės paslaugoms (pirmenybė teikiama norintiems mesti rūkyti).

Dėl augančio vaikų ir jaunimo psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo ryškėja poreikis skirti daugiau dėmesio savivaldybėms. Analizuojant priklausomybių prevencijos ir intervencijos veiklas matyti, kad trūksta integruotos, nuoseklios prevencijos, paremtos išsamiu problemos supratimu bendruomenės lygmeniu, nukreiptos į užimtumo didinimą, ryšių stiprinimą, neformalių veiklų plėtrą, susitarimus dėl taisyklių, kt.

Komisijai pristatyti 2025 m. vykdytos psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos koordinavimo apklausos savivaldybėms rezultatai, parodė, kad 60 proc. savivaldybių prevenciją laiko prioritetu, tačiau koordinavimas yra fragmentiškas, trūksta aiškių gairių iš nacionalinio lygmens ir efektyvumo vertinimo.

Todėl papildomai yra numatyta skirti 1,77 mln. Eurų savivaldybių prevencijos kokybės didinimui. NTAKD nukreiptas vykdymas psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo integruotos prevencijos modelio išbandymui ir įdiegimui Lietuvoje: analizei, modelio adaptavimui, išbandymui 12 savivaldybių, gerųjų praktikų „banko“ parengimui ir viešinimui, savivaldybių veiksmų planų parengimui ir įgyvendinimui, mokymams visoje Lietuvoje, NTAKD metodiniam konsultavimui, diegiant šį modelį savivaldybėse.

Priemonė Nr. 11-002-02-11-01 „Gerinti sveikatos priežiūros paslaugų kokybę ir prieinamumą“ Poveiklė: Integruotų psichikos sveikatos paslaugų bei modelių išbandymas ir diegimas Vidurio ir vakarų Lietuvos regione			
Psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos kokybės ir veiksmingumo didinimas savivaldybėse	1,77 mln.	NTAKD	2026-2028 m.
<p>Sprendžiama problema: augantis vaikų ir jaunimo psichoaktyviųjų medžiagų vartojimas. Trūksta integruotos, sistemingos prevencijos, grįstos išsamiu bendruomenės lygmens supratimu apie problemos priežastis (individualiais rizikos ir apsauginiais veiksniais, įskaitant užimtumą, ryšių stiprinimą, neformalias veiklas, susitarimus dėl taisyklių, kt.).</p> <p>Sąsaja su strateginiais dokumentais ir įsipareigojimais: VPNJP: tiesiogiai įgyvendina 3.5.8 veiksmą</p> <p>Nacionalinės darbotvarkės narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės, vartojimo prevencijos ir žalos mažinimo klausimais iki 2035 m. 2024-2026 m. planas, tiesiogiai įgyvendina 1.1 uždavinio 1 priemonę</p> <p>+ veiklos įgyvendinimui bus pasitelkiamas EK-EBPO techninės paramos instrumentas (pradėta įgyvendinti TSI projekto sutartis)</p> <p>Remiamos veiklos: psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo integruotos prevencijos modelio išbandymas ir įdiegimas Lietuvoje: analizė; modelio adaptavimas (metodinės medžiagos rengimas, mokymai); modelio išbandymas 12 savivaldybių; gerųjų praktikų „banko“ parengimas ir viešinimas; savivaldybių veiksmų planų parengimas ir įgyvendinimas, mokymai visoje Lietuvoje, NTAKD metodinis konsultavimas diegiant modelį savivaldybėse</p> <p>Tęstinumas: numatytas lėšų poreikis VPNJP veiksmė, numatant tęstines lėšas per VSB (valstybės tikslinę dotaciją savivaldybėms). Jei nebus skirta – finansuojama esamomis VSB lėšomis (mažesniu mastu), perplanuojant veiklas</p>			

Sveikatos apsaugos ministerijos duomenys

Augant vaikų ir paauglių priklausomybės ligų mastui dėl naujų psichoaktyviųjų medžiagų, narkotikų ir kelių medžiagų vartojimo, planuojama skirti 3 mln. Eurų Multidimensinės šeimos terapijos programos diegimui. Ši iniciatyva bus įgyvendinama pagal Vaiko garantijos programą, plėtojant

priklausomybės ligomis sergančių vaikų ir paauglių gydymo, rehabilitacijos bei reintegracijos paslaugas. Vykdytojas – Respublikinis priklausomybės ligų centras.

Priemonė Nr. 11-001-02-10-02 „Stiprinti gyventojų psichikos sveikatą bei plėtoti psichoaktyviųjų medžiagų ir kitų priklausomybę sukėlančių veiksmų kontrolę ir vartojimo prevenciją“

Vaiko garantijos iniciatyvos įgyvendinimas

Vaiko garantijos iniciatyvos įgyvendinimas (Priklausomybės ligomis sergančių vaikų ir paauglių gydymo, rehabilitacijos ir reintegracijos paslaugų plėtra)	3 mln.	RPLC	2026- 2028 m.
---	--------	------	---------------

Sprendžiama problema: auga vaikų ir paauglių priklausomybės ligų mastas dėl naujų psichoaktyviųjų medžiagų, narkotikų ir kelių medžiagų vartojimo (sergamumo duomenys netikslūs dėl didelės stigmos ir baimės diagnozuoti ligas).

Remiamos veiklos ir jų finansavimas: Multidimensinės šeimos terapijos (toliau – MDFT) programos įdiegimas - naujų MDFT specialistų ir (ar) koordinatorių apmokymai (15% nuo bendros projekto sumos), MDFT paslaugų teikimas (80% nuo bendros projekto sumos) ir koordinavimas Respublikinio priklausomybės ligų centro (RPLC) Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Panevėžio ir Šiaulių filialuose (5% nuo bendros projekto sumos).

Pareiškėjas – Respublikinis priklausomybės ligų centras (RPLC), kuris turi infrastruktūrą, patirtį ir valstybės priskirtas funkcijas priklausomybės ligų gydyme.

Siekiamas rodiklis: 500 asmenų, gavusių naujas ar patobulintas PS paslaugas (vaikai ir artimieji)

Finansavimo būdas: planavimas

Tęstinumas: integruoti Respublikinio priklausomybės ligų centro paslaugų struktūrą (per PSDF kaip II lygio ambulatorines paslaugas, arba VB finansavimą)

Sveikatos apsaugos ministerijos duomenys

Valstybinio visuomenės sveikatos stiprinimo fondo lėšomis yra finansuojami moksliniai tyrimai, prevenciniai projektai, socialinės informacinės kampanijos. 2025 m. yra numatyta skirti 80 tūkst. Eurų tyrimui „Tabako gaminių ir su tabako gaminiiais susijusių gaminių vartojimo daromos ekonominės žalos sveikatai ir ūkiui įvertinimas“, 160 tūkst. Eurų – psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos programų adaptavimui (*angl. „Parent Strength(s)“ ir „Be Smart, Don’t Start“*), 260 tūkst. Eurų – psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos socialinė kampanijai, kurios pagrindinė tikslinė grupė bus vaikai ir jaunuoliai (12–29 m.) bei jų tėvai (globėjai). Kampanija bus organizuojama Nacionalinio visuomenės sveikatos centro.

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija Europos socialinio fondo lėšomis įgyvendinamam projektui „Būk laisvas – nebūk priklausomas“, skiria beveik 16 mln. Eurų, projektas tęsis iki 2028 m. Pagrindinės veiklos apima psichologinę ir socialinę rehabilitaciją priklausomiems asmenims, reintegracijos veiklų organizavimą, mokymus, kvalifikacijos kėlimą bei pagalbą priklausomų asmenų šeimos nariams. Šiuo metu projekte dalyvauja 11 partnerių – organizacijų, teikiančių psichosocialinę pagalbą. Vykdamas projektą, 2024 m. buvo dirbama su 623 asmenimis.

Projektas „Būk laisvas – nebūk priklausomas“

Projektas finansuojamas pagal 2021–2030 metų plėtros programos valdytojos SADM socialinės sutelkties plėtros programos pažangos priemonę „Plėtoti socialinės integracijos priemones labiausiai pažeidžiamoms grupėms“ (pradėtas vykdyti 2023-04-01).

Projekto įgyvendinimo laikotarpis: 2023.04.01 – 2028.04.01.

Projektui įgyvendinti skirta lėšų suma: 15,954 mln. eurų ES fondų ir valstybės biudžeto lėšų.

Projekto vykdytojas: Europos socialinio fondo agentūra.

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenys

Kalbant apie Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos biudžeto asignavimus prevencinėms veikloms 2026–2028 m., svarbu pažymėti, kad pagal Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 6 straipsnį prevencinių programų įgyvendinimas mokyklose ir socialinių paslaugų teikimas yra savivaldybių savarankiškoji funkcija.

Dauguma bendrojo ugdymo mokyklų steigėjų yra savivaldybės, todėl jos iš savo biudžeto turėtų numatyti lėšas prevencinėms veikloms. Nepaisant to, kasmet pagal Mokymo lėšų apskaičiavimo, paskirstymo ir panaudojimo tvarkos aprašą yra skiriamos lėšos prevencinių programų įgyvendinimui. Iki 2025 m. lėšos pedagoginei psichologinei pagalbai ir prevencinėms programoms buvo skiriamos savivaldybėms, kurios jas persikirstydavo mokykloms.

Nuo 2025 m. lėšos atskirtos – savivaldybėms ir mokykloms, o prevencinėms programoms įgyvendinti numatyta atskira eilutė: vienam mokiniui skiriama apie 3 Euro. Be to, viena savaitinė Gyvenimo įgūdžių programos pamoka vieneriems mokslo metams kainuoja apie 7,5 mln. Eurų.

Vidaus reikalų ministerijos atstovas pristatė, kad Policijos pareigūnai, atsižvelgdami į turimus duomenis ir kriminogeninę situaciją, įgyvendina tikslines prevencines bei reagavimo priemones. Tarp jų – teisinis švietimas mokyklose apie nepilnamečių teisinę atsakomybę ir mokyklų saugumo vertinimas, kai to prašo ugdymo įstaigos. Šioms veikloms atskiras finansavimas nėra nenumatytas.

Nacionalinės darbotvarkės narkotikų, tabako ir alkoholio vartojimo prevencijos bei žalos mažinimo klausimais įgyvendinimo plane (2024–2026 m.) numatyta stiprinti policijos pajėgumus, užtikrinti tarptautinės narkotikų apyvartos kontrolę, užkardyti, atskleisti ir tirti nusikaltimus, įskaitant susijusius su narkotikais elektroninėje erdvėje. Šias veiklas vykdo Policijos departamentas pagal Vidaus saugumo fondo 2021–2027 m. programą. Antrojo etapo projekto vertė – apie 383 tūkst. Eurų, skirta 2026–2027 metams.

Be to, Vidaus reikalų ministerija 2026 m. nusikaltimų ir kitų teisės pažeidimų prevencijos priemonėms skirs 17 tūkst. Eurų, daugiausia bendruomenių iniciatyvoms ir gerosios praktikos konkursams, kurių temos dažnai apima ir priklausomybių prevenciją.

Kita Komisijos veikla

- **Diskusija „Alkoholio kontrolės politikos poveikis Lietuvai: Baltijos alkoholio kontrolės politikos projekto įžvalgos (2020–2025 m.)**

Vasario 19 d. Komisija kartu su Pasaulio sveikatos organizacijos (toliau – PSO) biuru Lietuvoje organizavo diskusiją, kurioje buvo pristatyti ir aptarti pagrindiniai Baltijos alkoholio kontrolės politikos projekto (2020–2025 m.) rezultatai.

Seimo kanceliarijos nuotrauka

Ižangai į vėliau ta pačia tema Seime vyksiančią diskusiją, kurioje buvo plačiau kalbama ir diskutuojama apie Lietuvoje įgyvendinamą alkoholio kontrolės politiką ir jos poveikį alkoholio vartojimui, Seime buvo surengta spaudos konferencija. Spaudos konferencijoje savo įžvalgomis dalinosi asmenys, prisidedantys prie Lietuvos alkoholio kontrolės politikos formavimo ir analizės: diskusiją moderavo prof. dr. Saulius Čaplinskas, pagrindiniais pranešėjais buvo prof. dr. Mindaugas Štelemėkas, prof. dr. . Jiurgenas Rėmas (Jürgen Rehm), dr. Marija Noifeld (Maria Neufeld), PSO biuro Lietuvoje vadovė Ingrida Zurlytė.

Seimo kanceliarijos nuotrauka

Priklausomybių prevencijos komisijos pirmininkas prof. dr. Saulius Čaplinskas spaudos konferencijoje sakė, kad moksliniai tyrimai aiškiai rodo – visapusiška alkoholio kontrolės politika mažina sergamumą ir mirtingumą. Lietuva savo pavyzdžiu taip pat įrodė, kad pritaikytos alkoholio kontrolės priemonės yra veiksmingos. Tai ne tik skaičiai ir statistika, bet ir realios žmonių gyvybės. Mažesnis alkoholio prieinamumas reiškia mažiau priklausomybių, mažiau ligų ir daugiau gyvenimo metų. Dabar svarbiausia – neatsitraukti ir įgyvendinti alkoholio kontrolės priemones, kurios yra naudingos ir visuomenės sveikatai, ir šalies ekonomikai.

Per pastarąjį dešimtmetį Lietuva ėmėsi ryžtingų veiksmų mažinti su alkoholiu susijusią žalą, įgyvendindama tokias priemones kaip didesni mokesčiai alkoholiui, reklamos draudimas ir prekybos apribojimai. Šios politikos priemonės lėmė 20 proc. sumažėjusį su alkoholiu susijusį mirtingumą bei bendrą vartojimo mažėjimą, įrodydamos, kad griežtas alkoholio reguliavimas gali turėti reikšmingą poveikį visuomenės sveikatai.

Prof. Mindaugas Štelemėkas, Lietuvos sveikatos mokslų universiteto Sveikatos tyrimų instituto vadovas, akcentavo, kad Lietuva pademonstravo, kad tinkamai suformuota alkoholio kontrolės politika ilgina gyvenimo trukmę, ypač tarp vyrų, mažina mirtingumo nelygybę, ligų naštą ir hospitalizacijų skaičių. Šias priemones būtina tęsti ir dokumentuoti, kad kitos Europos šalys galėtų pasimokyti iš šios sėkmės istorijos.

Seime vykusioje **diskusijoje „Alkoholio kontrolės politikos poveikis Lietuvai: Baltijos alkoholio kontrolės politikos projekto išvalgos (2020–2025 m.)“** pristatytos pagrindinės mokslinio projekto tyrimo išvados ir esminės įgytos pamokos. Tai penkerius metus trukęs tyrimas, vertinęs politikos priemonių poveikį Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje. Alkoholio kontrolės politikos įgyvendinimą Lietuvoje įvertinęs kaip visuomenės sveikatos sėkmės modelį.

Seimo kanceliarijos nuotrauka

Mokslinį projektą finansavo Jungtinių Amerikos Valstijų Nacionalinio piktnaudžiavimo alkoholiu ir alkoholizmo institutas (NIAAA), pagrindiniais tyrėjais buvo Lietuvos sveikatos mokslų universiteto (LSMU) Sveikatos tyrimų instituto, taip pat Kanados ir kitų šalių mokslininkai. Projekto tikslas – įvertinti Lietuvos alkoholio kontrolės politikos poveikį Lietuvos gyventojų sergamumui ir mirtingumui.

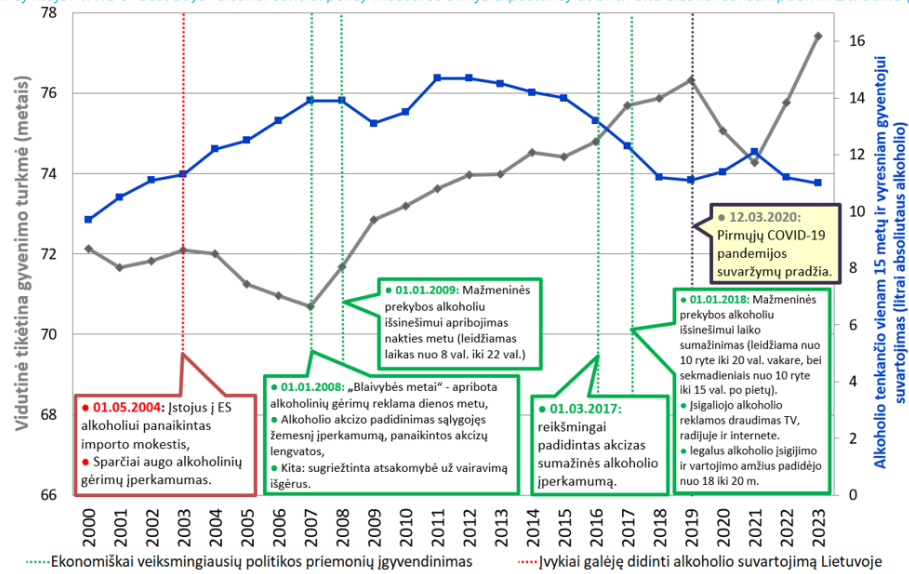
Diskusijos pranešimų metu buvo girdimos skambios antraštės, kurios byloja, kad Lietuvoje vykdyta alkoholio kontrolės politika ir jos rezultatai neliko nepastebėti:

- „Nuo alkoholio sukeliama našta iki efektyvios alkoholio politikos: Lietuvos sėkmės istorijos formulė“
- „Europa galėtų pasimokyti iš Baltijos šalių, o ypač iš Lietuvos“
- „Alkoholis ES: kodėl svarbu mokytis iš Lietuvos“

Nuo 2008 m. iki 2018 m. Lietuvoje įgyvendinus eilę svarbių alkoholio kontrolės priemonių, „geriausių pirkinių“ (angl. „best buys“) politiką, buvo stebimi neabejotinai teigiami pokyčiai visuomenės sveikatos rodiklių gerėjime.

Lietuvoje įgyvendintų svarbiausių alkoholio kontrolės politikos priemonių sąsajos su vidutine tikėtino gyvenimo trukme ir alkoholio vartojimu (2000–2023)

Reflection of major WHO's "best buys" alcohol control policy measures on life expectancy at birth and alcohol consumption in Lithuania (2000–2023)

Šaltinis: Šaltinis: Valstybės duomenų agentūros duomenys ir alkoholio politikos priemonės atrinktos remiantis Rehm et al. (2022) doi: 10.1111/add.16102

Lietuvos sveikatos mokslų universiteto duomenys

Ypač svarbios politikos priemonės įgyvendintos ir išlaikytos 2008–2009 m. ir 2017–2018 m.

- 2008 m. uždrausta alkoholio reklama televizijoje/radijuje dienos metu, padidinti akcizo mokesčiai – sumažino įperkumą.
- 2009 m. įsigaliojo draudimas parduoti alkoholinius gėrimus išsinešimui nuo 22 val. iki 8 val.
- 2017 m. reikšmingas alkoholio akcizo pakėlimas, kuris padidino valstybės biudžeto pajamas iš akcizų 67 mln. eurų, kai tuo tarpu alkoholio vartojimas tais metais sumažėjo beveik 1 litru absoliutaus (100 proc.) alkoholio, tenkančio vienam 15 metų ir vyresniam gyventojui.
- 2018 m. sutrumpintos pardavimo valandos išsinešimui, įsigaliojo draudimas parduoti alkoholinius gėrimus išsinešimui nuo 20 val. iki 8 val. nuo pirmadienio iki šeštadienio, sekmadieniais leidžiamas išsinešimas 10–15 val. Visiškas alkoholio reklamos draudimas (televizija, radijas, internetas), taip pat legalaus alkoholio įsigijimo amžius padidintas nuo 18 m. iki 20 m.
- 2020 m. pirmieji apribojimai susiję su COVID-19 pandemija. Karantino metu bendras alkoholio vartojimas sumažėjo, tačiau didelį alkoholio kiekį vartojantys asmenys išgėrė daugiau, o tai lėmė mirčių, susijusių su alkoholiu, skaičiaus padidėjimą. Nors eismo įvykių ir sužeidimų sumažėjo, tačiau alkoholio sukeltų įvykių santykinė dalis padidėjo. Šie neigiami padariniai pabrėžia veiksmingų alkoholio kontrolės politikos priemonių poreikį ekstremalių situacijų, tokių kaip pandemijos, metu.

Išskirtinė Lietuvos problema yra žema vyrų vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė, prie šios problemos sprendimo taip pat prisidėjo mokslu pagrįstos alkoholio kontrolės politikos įgyvendinimas.

Nuo 2007 m. (70,8 m.) iki 2019 m. (76,4 m.) – vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė Lietuvoje paaugo 5,6 metų, dar daugiau tarp vyrų – 6,9 metais. 2023 m. bendra vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė siekia 77,4 metus, tačiau išlieka didelis skirtumas tarp vyrų (72,9 m.) ir moterų (81,7 m.), siekiantis 8,9 metus.

Nuo 2008 m. iki 2018 m. Lietuvoje mirtingumas dėl visų priežasčių sumažėjo 22 proc. Alkoholio kontrolės politikos įgyvendinimo periodais (2008–2009 ir 2014–2018 m.) mirtingumas dėl bet kokios priežasties mažėjo 3,2 proc. daugiau nei kitais periodais. Reikšmingas akcizo pakėlimas 2017 m. susijęs su sumažėjusiu mirtingumu ir per metus dėl to galėjo būti išvengta 4,8 proc. arba 1452 mirčių.

Per aptariamus metus legalių alkoholinių gėrimų suvartojimo pokytis, tenkantis vienam 15 metų ir vyresniam gyventojui, litrais absoliutaus (100 proc.) alkoholio: 2007 m. – 13,9 l, tuo tarpu 2023 m. – 11 l.

Pagrindiniai diskusijos pranešėjai ir tyrimą atlikę mokslininkai: Lietuvos sveikatos mokslų universiteto Sveikatos tyrimų instituto vadovas prof. dr. Mindaugas Štelemėkas, Priklausomybių ir psichikos sveikatos centro Psichikos sveikatos politikos tyrimų instituto vyresnysis mokslininkas, Tarptautinės vėžio tyrimų agentūros leidinių serijos apie vėžio prevenciją „Alkoholio politika“ 20B tomo darbo grupės pirmininkas prof. dr. Jiurgenas Rėmas (Jürgen Rehm), PSO Europos regiono biuro ekspertė alkoholio klausimais dr. Marija Noifeld (Maria Neufeld), ilgai diskutavo su politikais, mokslininkais ir institucijų atstovais.

Visi pritariamai sutiko, kad alkoholio kontrolės politika yra veiksminga tuomet, kai ji yra tinkamai įgyvendinama, todėl būtinos kompleksinės alkoholio kontrolės politikos priemonės bei nuolatinė jos vykdymo stebėseną.

Taip pat liko ir atvirų klausimų dėl kurių Lietuva dar turės apsispręsti: alkoholio ženklėjimas, nealkoholinių vyno, sidro, alaus, kitų nealkoholinių alaus kokteilių prieinamumo nepilnamečiams asmenims ribojimo klausimas ir kt.

Pagrindinės vykdyto projekto išvados:

- Akcizo mokesčių didinimas ir prieinamumo apribojimai efektyviai sumažino alkoholio vartojimą ir bendrą mirtingumą šalyse, kuriose jie buvo įgyvendinti, tai lėmė gyvenimo trukmės ilgėjimą. Mokesčių didinimas iki tokio lygio, kuris mažina alkoholio įperkumą, gali duoti reikšmingą investicijų grąžą – mažindama mirtingumą ir sergamumą bei didindama mokestines pajamas.
- „Geriausią pirkinių politiką“ (mokesčių didinimas, prieinamumo apribojimai, reklamos draudimai) turėjo reikšmingos įtakos jaunimo alkoholio vartojimui. Prekybos draudimas yra labiau ilgalaikė priemonė, tačiau ji pasirodė naudinga mažinant jaunų žmonių apsinuodijimo dažnį. Prieinamumo apribojimai yra ypač svarbūs gerinant gėrimo įpročius. Įrodyta, kad visos šios priemonės turi įtakos paaugliams!
- Alkoholio kontrolės politika gali padėti mažinant mirtingumo nelygybę tarp skirtingų socialinių ir ekonominių grupių.
- Neveiklumas ar alkoholio kontrolės politikos silpnėjimas lems didesnę ligų naštą, didesnę mirtingumą ir trumpesnę gyvenimo trukmę.

Pasaulio sveikatos organizacijos biuro Lietuvoje nuotr. (aut. Edita Paulikaitė-Bivainė)

Apibendrinamas diskusiją Komisijos pirmininkas prof. dr. Saulius Čaplinskas sakė, kad Lietuva įrodė, jog vykdoma alkoholio kontrolės politika mažina mirtingumą ir sveikatos problemas. Lietuva savo pavyzdžiu taip pat įrodė, kad pritaikytos alkoholio kontrolės priemonės yra veiksmingos. Tai ne tik skaičiai ir statistika, bet ir realios žmonių gyvybės. Mažesnis alkoholio prieinamumas reiškia mažiau priklausomybių, mažiau ligų ir daugiau gyvenimo metų. Atlaisvindami prekybos ribojimus sekmadieniais, atsisakydami galiojančio draudimo prekiauti alkoholiu degalinėse, rizikuojame sugrįžti į praeitį, kai alkoholio vartojimas Lietuvoje buvo viena didžiausių sveikatos problemų. Dabar svarbiausia – neatsitraukti ir įgyvendinti alkoholio kontrolės priemones, kurios yra naudingos ir visuomenės sveikatai, ir šalies ekonomikai.

- **Diskusija „Tvarus bendradarbiavimas priklausomybių srityje: politika, specialistas, visuomenė“.**

Komisijos pirmininkas, gegužės 16 d. dalyvavo Kaune vykusioje diskusijoje „Tvarus bendradarbiavimas priklausomybių srityje: politika, specialistas, visuomenė“.

Seimo kanceliarijos nuotrauka (aut. Erika Mikalajūnienė)

Kauno miesto savivaldybės patalpose Priklausomybės ligų specialistų asociacija surinko gausų būrį politikų, visuomenės sveikatos specialistų, socialinių paslaugų teikėjų, sveikatos priežiūros įstaigų, visuomeninių organizacijų ir kitų institucijų atstovus, kuriems rūpi pažeidžiamų visuomenės grupių problemos ir pagalbos būdų jiems gerinimo galimybės.

Dalyvauti ir pasisakyti diskusijoje buvo pakviesti Seimo vicepirmininkė, Sveikatos reikalų komiteto narė Orinta Leiputė, Seimo Socialinių reikalų ir darbo komiteto narys Darius Razmislevičius, Seimo Priklausomybių prevencijos komisijos pirmininkas, Sveikatos reikalų komiteto narys prof. Dr. Saulius Čaplinskas.

Dalyviai aktyviai diskutavo ir tarėsi kaip organizuoti priklausomybių konsultantų darbą, užtikrinti vieningą profesionalią ir efektyvią paslaugų sistemą, efektyviau išnaudoti žmogiškuosius ir finansinius išteklius, tam, kad mažinti priklausomybę turinčių asmenų stigmatizaciją ir skatinti pagalbos ieškojimą. Aptartos priklausomybių konsultantų funkcijos, teisės ir pareigos, paslaugų teikimo stebėsenos sistema.

Diskusijoje Komisijos pirmininkas prof. dr. Saulius Čaplinskas akcentavo, kad asmenims žalingai vartojantiems alkoholį, patiriantiems sunkumų gyvenime dėl narkotinių medžiagų vartojimo bei dėl rizikingo elgesio, susijusio su lošimais, privalome suteikti palydėjimą kartu dėdami visas pastangas, siekiant „gydyti“ visuomenę, tam, kad visa aplinka būtų nepalanki terpė asmenims įsitraukti į žalingą ir rizikingą elgesį.

Dar 2018 m. Lietuvoje pradėtos teikti priklausomybių konsultavimo paslaugos, kurias pagal sveikatos apsaugos ministro įsakyme nustatytus reikalavimus priklausomybių konsultantas galėjo teikti asmenims žalingai vartojantiems alkoholį, o 2024 m., įsigaliojus naujam įsakymui, įtraukta pagalba asmenims susiduriantiems su problemomis ne tik dėl žalingo alkoholio vartojimo, bet ir dėl narkotinių medžiagų vartojimo bei rizikingo elgesio, susijusio su lošimais.

Priklausomybių konsultantas tokias paslaugas teikia individualiai bei anonimiškai alkoholį ar narkotines medžiagas vartojantiems ar lošiantiems asmenims bei jų artimiesiems.

Priklausomybių konsultavimo paslaugų teikimo mokymo programas derina Respublikinis priklausomybės ligų centras (RPLC), taip pat tvirtinta priklausomybių konsultavimo paslaugas norinčių teikti asmenų atitiktis nustatytiems mokymo programų reikalavimams.

Šiuo metu Lietuvoje su RPLC priklausomybės konsultantų mokymų programas yra suderinę 3 organizatoriai: VŠĮ „Problemų sprendimo centras“, Socialinių iniciatyvų centras „Atviras ratas“, VŠĮ „Psichikos sveikatos iniciatyva“.

Įsigaliojus naujam įsakymui, konsultantai gali dirbti ne tik visuomenės sveikatos biuruose, bet ir socialinių paslaugų įstaigose bei nevyriausybinėse organizacijose.

Priklausomybių konsultanto teikiamų paslaugų stebėseną vykdoma vadovaujantis priklausomybių konsultanto pateiktais priklausomybių konsultavimo paslaugų duomenimis, kuriuos savivaldybių visuomenės sveikatos biurai privalo teikti RPLC, taip pat kitoms valstybės ir savivaldybių įstaigoms, nevyriausybinėms ir kitoms organizacijoms. Individualiai paslaugas teikiantiems priklausomybių konsultantams šiuos duomenis teikti RPLC yra tik rekomenduojama.

Iš priklausomybės konsultantų pateiktų duomenų RPLC už 2024 m. galime matyti: Priklausomybės konsultantai bendrai suteikė 3670 konsultacijų pirmą kartą ir pakartotinai apsilankiusiems asmenims. Daugiausia konsultacijų suteikė Kauno miesto savivaldybės visuomenės sveikatos biure dirbantys priklausomybės konsultantai. Vidutinis mėnesio suteiktų konsultacijų skaičius yra apie 306 konsultacijos.

- **Spaudos konferencija, skirta Pasaulinei dienai be tabako paminėti: „Atskleiskime tiesą – demaskuokime patrauklumą!”**

Komisija kartu su Pasaulio sveikatos (toliau – PSO) organizacijos biuru Lietuvoje birželio 2 d. Seimo Spaudos konferencijų salėje surengė spaudos konferenciją, skirtą Pasaulinei dienai be tabako paminėti – „Atskleiskime tiesą – demaskuokime patrauklumą!”.

Seimo kanceliarijos nuotrauka

Gegužės 31-oji minima kaip Pasaulinė diena be tabako, kurios proga PSO ir visuomenės sveikatos šalininkai inicijuoja kampaniją, siekdami atkreipti dėmesį į tabako vartojimo keliamą pavojų bei atskleisti žalingas tabako pramonės taktikas.

Renginio tikslas – atskleisti tiesą apie manipuliacines tabako ir nikotino pramonės technologijas ir paskatinti žiniasklaidą, politikos formuotojus ir visuomenę atkreipti dėmesį į problemos mastą bei neatidėliotinių sprendimų poreikį.

Šių metų tema – „Demaskuokime patrauklumą!“ – atskleidžia, kaip tabako ir nikotino pramonė taiko rinkodaros strategijas, siekdama pavojingus produktus pateikti kaip patrauklius, ypač jaunimui.

Skoniai/aromatai yra daugelio nikotino ir tabako gaminių sudėtyje.

Yra apie 16 000 unikalių **skonių/aromatų**.

Skoniai/aromatai dažnai įvardijami kaip pagrindinė priežastis, dėl kurios pradedama vartoti nikotino ir tabako gaminius.

Filtrai yra rinkodaros triukas, sukuriantis įspūdį, kad tabako produktai yra **mažiau pavojingi**.

Jų dėka, **pradėti rūkyti** yra lengviau, o mesti – sunkiau.

Filtrai netgi prisidėjo prie **agresyvos plaučių vėžio** formos išplitimo.

Elektronines cigaretes, nikotino pagalvėlės ir kaitinamojo tabako gaminius reklamuojantis rinkodaros turinys socialinių tinklų platformose buvo peržiūrėtas daugiau kaip **3,4 milijardo kartų.**

Tabako ir nikotino pramonės teigia: „Mūsų produktai skirti suaugusiems.“

Bet pasižiūrėkime:

- 📍 Saldainių skoniai/aromatai
- 🌈 Ryškios spalvos
- 👤 Animaciniai personažai
- ⚡ Stilingas dizainas
- 📦 Žaislus primenantį pakuotę

Tai begėdiška manipuliacija!

Jie taikosi į mūsų vaikus dėl didesnio pelno!

Pasaulio sveikatos organizacijos biuro Lietuvoje duomenys

Augantis nikotino produktų vartojimas tarp jaunimo kelia didelį susirūpinimą. 2022 m. nustatyta, kad 12,5 proc. paauglių Europos regione vartojo elektronines cigaretes, palygintus su vos 2 proc. suaugusiųjų. HBSC (Paauglių gyvenimo ir sveikatos stebėsenos) tyrimo duomenimis, Lietuvoje net 38 proc. 9 klasės mokinių yra bent kartą bandę rūkyti elektronines cigaretes, tuo tarpu kai tik 1,6 proc. devintokų renkasi rūkyti tik įprastas cigaretes. Tai dar kartą pabrėžia skubių reguliavimo priemonių ir jaunimui skirtos prevencijos svarbą, orientuotą būtent į elektronines cigaretes.

Seimo kanceliarijos nuotrauka

Visuomenės sveikatos bendruomenė visame PSO Europos regione aktyviai dirba siekdama spręsti šį iššūkį, o Pasaulinė diena be tabako – puiki proga atkreipti dėmesį į vis didėjančią problemą ir šviesti visuomenę apie tabako pramonės tikruosius tikslus bei naudojamas priemones.

PSO ragina visas šalis priimti visapusiškus skonio ir kvapo draudimus visiems tabako, nikotino ir susijusiems produktams bei skonio priedų draudimą visuose produktuose, skonio apibūdinimų ir vaizdinių ant pakuotės draudimą ir reglamentavimo spragų, kurios leidžia į rinką patekti naujiems skonio produktams ir skonio priedams, panaikinimą.

Seimo kanceliarijos nuotrauka

Komisijos pirmininkas prof. Dr. Saulius Čaplinskas spaudos konferencijoje sakė, kad vienkartinės elektroninės cigaretės populiarios tarp jaunimo dėl žemos kainos, patrauklaus dizaino ir agresyvios reklamos socialiniuose tinkluose. Vienkartinė elektroninė cigaretė, kainuojanti vos 5–6 eurus, gali būti išpūsta iki 9000 kartų – tai prilygsta daugiau nei 300 įprastų cigarečių. Be to, šie gaminiai dažnai išmetami vos po kelių dienų, o jų sudėtyje esantis plastikas ir ličio baterijos kelia rimtą grėsmę aplinkai. Reaguodamos į šią situaciją, kai kurios Europos šalys jau ėmėsi veiksmų. Belgija ir Prancūzija uždraudė vienkartinę elektroninių cigarečių prekybą. Jungtinėje Karalystėje toks draudimas įsigalios nuo šių metų birželio 1 d. Lietuvoje turime grįžti prie svarstymų uždrausti vienkartinės elektronines cigaretes. Tai būtų svarbus žingsnis siekiant sumažinti jų patrauklumą ir prieinamumą jaunimui, išvengti aplinkos taršos. Nors šiuo metu ir galioja griežti apribojimai dėl šių gaminių sudėties, reklamos ir prekybos nepilnamečiams, tačiau akivaizdu, kad to nepakanka – būtina stiprinti kontrolę ir švietimą.

Pasaulio sveikatos organizacijos biuro Lietuvoje vadovė Ingrida Zurlytė teigė, kad tabako pramonės taktika turi būti aiškiai atskleista. Ji sąmoningai taikosi į jaunus vartotojus, pasitelkdama socialinius tinklus, vaikams patrauklų turinį ir dezinformaciją. Kvietė visuomenę ir politikos formuotojus imtis griežtesnių priemonių – drausti skonio priedus, griežtinti reglamentavimą ir užtikrinti, kad visuomenės sveikata, o ypač vaikų ir paauglių gerovė, būtų aukščiausias prioritetas.

Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamento direktorė dr. Rita Sketerskienė kaip tabako kontrolės politikos įgyvendinančios institucijos vadovė atkreipė dėmesį į savivaldybių vaidmenį prisidedant prie rūkymo žalos mažinimo. Minėjo sukurtą bendradarbiavimo tinklą su savivaldybių administracijomis, su kuriomis yra dalinamasi naujausia informacija apie psichoaktyviausias medžiagas

ir prevencijos svarbą. Pasidžiaugė, kad bendradarbiavimas vyksta sėkmingai, savivaldybių administracijos, visuomenės sveikatos biurai noriai dalinasi gauta medžiaga. Tai labai svarbu, nes jos yra arčiausiai bendruomenių, arčiausiai žmonių. Taip pat svarbu pažymėti, kad savivaldybės išduoda ir leidimus verslui vykdyti mažmeninę prekybą tabako gaminiais, todėl labai svarbu, jog jos suvoktų ir atsakomybę už šių produktų prieinamumo didinimą.

- **Seimo Priklausomybių prevencijos komisijos pirmininkas prof. Dr. Saulius Čaplinskas išplatino pranešimą, kuriuo ragino teikti paraiškas socialinėms kampanijoms Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos programose**

Komisija kartu su Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos (toliau – LRT) vadovybe bei institucijų atstovais savo Komisijos posėdžiuose nuolat aktyviai diskutuoja dėl skleidžiamos socialinės, šviečiamosios informacijos, nekomercinės reklamos priklausomybių prevencijos tema. Domisi, ar vykdomos socialinės kampanijos yra paveikios, atitinka prevencinių programų turinį, aiškinasi, kokie yra numatyti lėšų šaltiniai socialinėms informacinėms kampanijoms.

Spalio 29 d. pranešime Komisija atkreipė visų nevyriausybių organizacijų ir fondų dėmesį, jog LRT išplatino atvirą kvietimą teikti paraiškas ir bendradarbiauti su LRT 2026 m. socialinės paramos projektuose. Pažymėjo, kad LRT socialinės kompanijos ugdo pilietiškumą, stiprina visuomenės atsparumą, įrodo, kad kiekvieno žmogaus indėlis yra svarbus. Paraiškos socialinės paramos projektams yra priimamos iki 2025 m. lapkričio 15 d. įskaitytinai. Visą informaciją apie kvietimo sąlygas, atrankos kriterijus ir paraiškų teikimo tvarką rasite [ČIA](#).

Tuo pačiu informavo, kad LRT nuolat aktyviai viešina įvairių institucijų ir viešųjų organizacijų aktualią socialinę informaciją. Paraiškos aktualiai socialinei informacijai skleisti yra priimamos nuolat. Nurodė, kad LRT partnerystės anketą galima užpildyti čia: https://bit.ly/LRT_partnerio_anketa

2024 m. LRT eteryje buvo transliuota 144 valandos socialinių, kultūrinių ir šviečiamųjų pranešimų. Daugiau nei 40 proc. šio laiko skirta socialinės prevencijos, visuomenės emocinės sveikatos ir pažeidžiamų grupių informavimo pranešimams, taip pat šviečiamųjų bei sporto iniciatyvų viešinimui.

Daugiau informacijos apie LRT partnerystės sąlygas: <https://apie.lrt.lt/partnerystes/bendradarbiaukime/partnerystes-socialine-reklama-ir-remimai>

- **Praktinė konferencija „Priklausomybių konsultanto praktika ir profesinė tapatybė: iššūkiai, galimybės, perspektyvos“**

Gruodžio 8 d. Komisija kartu su Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija ir Respublikiniu priklausomybės ligų centru Seime surengė pirmąją praktinę konferenciją „Priklausomybių konsultanto praktika ir profesinė tapatybė: iššūkiai, galimybės, perspektyvos“ (toliau – Konferencija). Konferencijoje buvo aptartos problemos ir iššūkiai, su kuriais susiduria priklausomybių konsultantai, dirbdami su pažeidžiamomis visuomenės grupėmis, ypatingą dėmesį skiriant jų profesinei tapatybei, kompetencijų stiprinimo svarbai bei galimo tobulesnio modelio sukūrimui. Konferencijos metu pristatyta geroji praktika, pasidalyta aktualiomis profesinėmis žiniomis bei aptartos šios srities plėtros galimybės.

Ji subūrė sveikatos priežiūros įstaigų, visuomenės sveikatos, socialinių paslaugų teikėjus, kalėjimų sistemos specialistus, nevyriausybių organizacijų ir kitų valstybės institucijų atstovus bei priklausomybių konsultantus prie bendro diskusijų stalo.

Seimo kanceliarijos nuotrauka (aut. Martynas Ambrazas)

Pradėdamas konferenciją priklausomybių konsultantus pasveikino Priklausomybių prevencijos komisijos pirmininkas prof. dr. Saulius Čaplinskas, tardamas, kad priklausomybių konsultantų darbas vyksta ten, kur žmogui sunkiausia, o valstybei – jautriausia. Kalbėjo, kad priklausomybių konsultantai yra tie žmonės, kurie dažnai tampa pirmuoju tiltu į pagalbą. Kartais tas žingsnis atrodo mažas, bet jis gali būti lemtingas. Dėkojo už ramų, kantrų ir žmogišką darbą, kuris ne visada matomas, tačiau yra nepaprastai svarbus. Komisijos pirmininkas sakė, kad priklausomybių problemos šiandien apima ne tik alkoholio vartojimą – jos plečiasi ir paliečia žmones, susiduriančius su narkotikais, naujomis psichoaktyviosiomis medžiagomis, medikamentų vartojimu be gydytojo paskyrimo, rizikingu elgesiu, susijusiu su lošimais ar skaitmeninėmis naujovėmis.

Konferencijos programa buvo suskirstyta į keturias temines dalis, kurių kiekviena išryškino vis dar egzistuojančias problemas ir iššūkius. Pirmojoje dalyje dėmesys skirtas kompetencijų stiprinimui. Antrojoje dalyje pristatytos priklausomybių konsultantų patirtys, jų kasdieniai iššūkiai ir pasiekti rezultatai. Trečioji dalis analizavo priklausomybių konsultantų vaidmenį įvairių institucijų ir organizacijų veikloje. Ketvirtojoje dalyje diskutuota apie priklausomybių konsultavimo paslaugų ir šios profesijos ateities perspektyvas.

Konferencijos metu vykusios diskusijos ir pranešimai parodė, kad 2025 m. sausio 1 d. įsigaliojusi Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2018 m. rugsėjo 7 d. įsakymo Nr. V-989 „Dėl Priklausomybės konsultavimo paslaugų rizikingai ir žalingai alkoholi vartojantiems asmenims teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ nauja redakcija, patvirtintas naujas priklausomybių konsultavimo paslaugų teikimo tvarkos aprašas, išplečiantis konsultacijų spektrą ne tik alkoholio, bet ir narkotinių medžiagų vartojimo, lošimų rizikos bei pagalbos artimiesiems srityse, neužtikrina sklandaus paslaugų teikimo.

Konferencijos metu išaiškėjo, kad vis dar susiduriama su priklausomybės ligomis sergantiems asmenims skirtų paslaugų tęstinumo, įvairovės ir integracijos į bendrą sveikatos priežiūros sistemą iššūkiais, todėl būtina rasti esminius sprendimus: pirmiausia – konsultanto vieta sistemoje ir jo vaidmens aiškumas. Taip pat būtina užtikrinti nuoseklią pagalbos grandinę žmogui, kuris ieško

pagalbos. Antra – paslaugos apimtis ir kompetencijų atitiktis realiam poreikiui. Turi būti įvertinta, ar konsultantams pakanka įrankių darbui su vis platesniu klientų spektru, ar mokymai, metodikos ir tęstinis profesinis tobulėjimas spėja kartu su realybės pokyčiais. Trečia – krūvis, regioninė nelygybė ir paslaugų tęstinumas. Kai kuriose savivaldybėse vienam priklausomybių konsultantui tenka itin didelis besikreipiančiųjų skaičius, kitur paslauga dar tik kuriama arba teikiama epizodiškai. Skiriasi laukimo laikas, konsultacijų intensyvumas ir galimybė gauti pagalbą greitai, nors priklausomybės progresuoja čia ir dabar. Ketvirta – stigma ir vėlyvas kreipimasis. Gėda ir kaltė vis dar išlieka didžiuliu barjeru, nors paslauga yra anoniminė. Visuomenėje priklausomybė dažnai vis dar tapatinama su silpnumu ar moraliniu trūkumu, tačiau tai yra liga – elgesio ir sveikatos problema. Penkta – emocinis krūvis ir perdegimo rizika. Konsultantai dirba su atkryčiais, krizėmis, šeimų konfliktais, smurtu, vaikų traumomis ir socialine atskirtimi. Kad ši pagalba grandis nesutrūktų, būtinos supervizijos.

Taip pat konferencijos metu buvo atkreiptas dėmesys į finansavimo ir paslaugų prieinamumo netolygumus, kurie neturėtų lemti, kokios kokybės pagalbą žmogus gauna. Todėl būtina aiškiai nustatyti minimalų konsultantų tinklo standartą savivaldybėse, sukurti stebėsenos rodiklius, atspindinčius ne tik konsultacijų skaičių, bet ir realų poveikį žmogui, bei užtikrinti supervizijas ir perdegimo prevenciją. Svarbus Respublikinio priklausomybės ligų centro bei visuomenės sveikatos biurų vaidmuo.

Seimo kanceliarijos nuotrauka (aut. Martynas Ambrazas)

Apibendrinamas konferenciją prof. dr. Saulius Čaplinskas pabrėžė, kad šiandien būtina susitarti dėl aiškios priklausomybių konsultanto tapatybės ir jo vietos pagalbos sistemoje. Anot jo, kiekvienoje savivaldybėje konsultantas turi būti matomas kaip ankstyvosios pagalbos vartai, o žmogaus kelias į pagalbą – trumpas, aiškus ir saugus.

Profesorius akcentavo, kad būtina stiprinti institucijų bendradarbiavimą, atnaujinti kompetencijas, mokymus ir metodikas, kad jos atliėtų realius praktikos poreikius: darbą su skirtingomis priklausomybėmis, darbą su šeima ir grupėmis. Siūlė sukurti aiškų, realistišką ir nacionaliniu lygiu suderintą veiksmų planą – jį ne tik parengti, bet ir nuosekliai laikytis, kad pokyčiai sistemoje nebūtų fragmentiški, priklausomi nuo atskirų iniciatyvų ar savivaldybių galimybių.

Seimo kanceliarijos nuotrauka (aut. Martynas Ambrazas)

Baigdamas savo kalbą prof. dr. Saulius Čaplinskas akcentavo, kad darbas su priklausomybėmis – tai ne tik sveikatos, bet ir valstybės atsparumo, socialinio teisingumo bei vaikų ateities klausimas. Stipresnė pagalbos sistema reiškia mažiau smurto šeimose, mažiau prarastų darbų, mažiau nelaimių keliuose, mažiau trauminių patirčių vaikams ir daugiau gyvenimų, grįžtančių į vėžes.

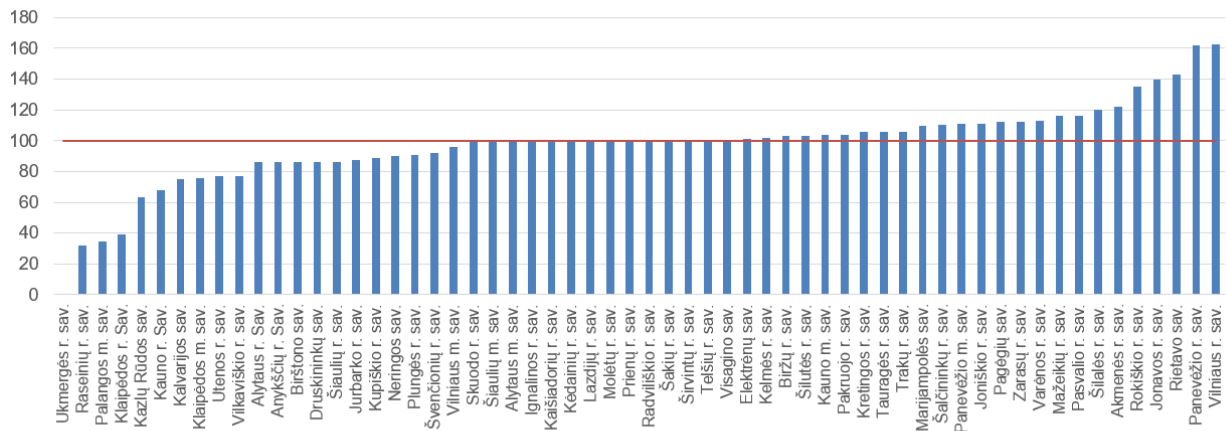
Dar 2018 m. Lietuvoje pradėtos teikti individualios bei anonimiškos priklausomybių konsultavimo paslaugos, kurias pagal sveikatos apsaugos ministro įsakyme nustatytus reikalavimus priklausomybės konsultantas galėjo teikti asmenims žalingai vartojantiems alkoholį.

Nuo 2025 m. sausio 1 d., įsigaliojus naujai redakcijai, numatyta, kad priklausomybių konsultantai, pabaigę papildomus mokymus, gali teikti konsultacijas asmenims ne tik dėl alkoholio, bet dėl narkotinių medžiagų vartojimo bei rizikingo elgesio, susijusio su lošimais bei jų artimiesiems.

Įtvirtintas priklausomybės konsultantų paslaugų teikimas tiek savivaldybių visuomenės sveikatos biuruose, tiek socialines paslaugas teikiančiose įstaigose, Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyboje prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, dirbdant mobiliojoje komandoje ir kitose valstybės ir savivaldybių institucijose ir įstaigose, nevyriausybiniuose ar kitose organizacijose.

SUTEIKTŲ PASLAUGŲ APIMTIS (III):

3 pav. Apsilankymų pas priklausomybės konsultantą planuoto skaičiaus įgyvendinimo procentas Lietuvos Biuruose 2024 m.

**PANEVŽIO RAJONO SAVIVALDYBĖS
VISUOMENĖS SVEIKATOS BIURAS**

**TEIKIA NEMOKAMAS PRIKLAUSOMYBĖS
KONSULTANTO PASLAUGAS**

REGISTRACIJA
Priklausomybių konsultantė Asta mob. tel. +370 (837) 53 540
Priklausomybių konsultantė Aurelija mob. tel. +370 (607) 11 433

**KVIEČIA NAUDOTIS NEMOKAMOMIS
PRIKLAUSOMYBĖS KONSULTAVIMO PASLAUGOMIS**

PASLAUGA SKIRTA RIZIKINGAI ALKOHOLI VARTOJANTIEMS
ASMEIAMS IR JŲ ŠEIMOS NAŠAIMS

PASLAUGŲ TIKSLAS	KAIP TEIKIAMOS?	KAS IR KUR VYKDO?	KONSULTAVIMO LAIKAS	KUR KREIPTIS?
Padėti atpažinti, suprasti ir sąmoningai keisti neigiamas ar netgi pavojingas priklausomybes ir sumažinti alkoholio, narkotikų vartojimą, sumažinti žalingą konsultavimą dėl alkoholio vartojimo, sumažinti žalingą problemos sprendimo būdų.	Individualiai, konsultacine metodu sukuriantis ir atnaujinantis.	Vadovauja rajono savivaldybės priklausomybės konsultavimo paslaugų teikimo skyriaus M.Š.Čiurlionio g.8/A, Varena	Prisiregistravimas nuo 18.000 iki 21.000 val. Atnaujinimas nuo 18.000 iki 21.000 val. Servisavimas nuo 18.000 iki 21.000 val.	Remiantis šiais duomenimis individualiai. Registravimo telefonai: +370 663 13514

**AKMENĖS RAJONO SAVIVALDYBĖS
VISUOMENĖS SVEIKATOS BIURAS**

**NEMOKAMA - ANONIMINĖ
PRIKLAUSOMYBIŲ
KONSULTANTO PAGALBA**

**NUO KOVO 5 D.
PRIKLAUSOMYBIŲ
KONSULTANTAS PRADĖS
TEIKTI PAGALBĄ KIEKVIENĄ
TREČIADIENĮ NUO 9:00 VAL.
AKMENĖS RAJONO
SAVIVALDYBĖS
VISUOMENĖS SVEIKATOS
BIURE,
ADRESU V. KUDIRKOS G. 27,
NAUJOJI AKMENĖ.**

BŪTINA IŠANKSTINĖ REGISTRACIJA

+370 663 13514

Panevėžio miesto savivaldybės visuomenės sveikatos biuro duomenys

Numatyta, kad priklausomybių konsultantas arba priklausomybių konsultavimo paslaugas organizuojanti įstaiga teikia Respublikiniam priklausomybės ligų centrui (RPLC) teikiamų paslaugų stebėsenos duomenis.

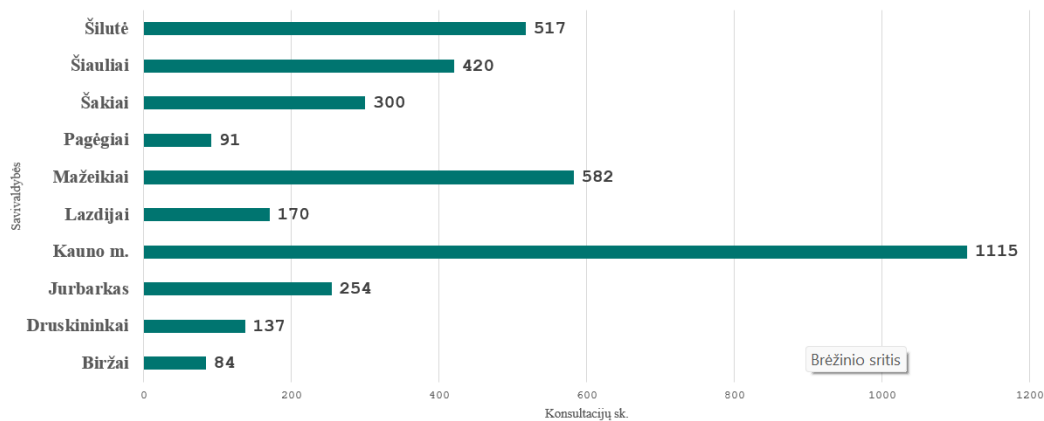
RPLC derina Priklausomybių konsultavimo paslaugų teikimo mokymo programas, taip pat tvirtinta priklausomybių konsultavimo paslaugas norinčių teikti asmenų atitikties nustatytiems mokymo programų reikalavimams.

Priklausomybės konsultantų mokymų programos yra suderinę 3 organizatoriai, kurie turi teisę organizuoti mokymus priklausomybės konsultantams. VŠĮ „Problemų sprendimo centras“, VŠĮ Socialinių iniciatyvų centras „Atviras ratas“, VŠĮ „Priklausomybės ligų specialistų institutas“.

2025 m. spalio 1-9 d. dienomis priklausomybės konsultantams vyko nemokami tęstiniai mokymai pagal RPLC patvirtintą priklausomybių konsultavimo dėl narkotinių medžiagų vartojimo ir rizikingo elgesio, susijusio su lošimu, programą.

RPLC duomenimis, 2024 m. suteikta 3670 konsultacijų pirmą kartą ir pakartotinai apsilankiusiems asmenims. Daugiausia konsultacijų suteikė Kauno miesto savivaldybės visuomenės sveikatos biure dirbantys priklausomybės konsultantai. Vidutinis mėnesio suteiktų konsultacijų skaičius yra apie 306 konsultacijos.

Suteikta 3670 konsultacijų pirmą kartą ir pakartotinai apsilankiusiems asmenims

Respublikinio priklausomybės ligų centro duomenys

Diskusijų metu taip pat buvo nuspręsta apibendrinti Konferencijoje iškeltus klausimus ir pateikti pasiūlymus dėl priklausomybių konsultantų veiklos tobulinimo. Respublikinio priklausomybės ligų centras raštu pateikė Komisijai parengtą konferencijos apibendrinimą ir pasiūlymus dėl priklausomybių konsultantų veiklos tobulinimo:

2025 m. gruodžio 8 d., Lietuvos Respublikos Seime vykusios konferencijos „Priklausomybių konsultanto praktika ir profesinė tapatybė: iššūkiai, galimybės, perspektyvos“ metu buvo akcentuota, kad priklausomybių konsultantai yra svarbi grandis tarp prevencijos, gydymo, socialinės reintegracijos ir baudžiamosios justicijos sistemos, tačiau šiuo metu jų profesinė tapatybė, vaidmuo ir matomumas sistemoje nėra pakankamai aiškiai apibrėžti ir instituciškai įtvirtinti.

Konferencijos metu buvo išsakyta, kad priklausomybių konsultantų veikla dažnai vykdoma fragmentiškai, priklausomai nuo projektnio finansavimo, savivaldybių sprendimų ar atskirų institucijų iniciatyvų, o tai apsunkina paslaugų tęstinumą ir sistemos efektyvumą. Taip pat buvo pastebėta, kad nėra reglamentuotas kvalifikacijos kėlimas, išsakytas poreikis supervizijoms ir/ar intervizijoms. Atsižvelgiant į konferencijos metu surašytus ir išsakytus dalyvių pastebėjimus ir pasiūlymus, siūlome:

1. Priklausomybių konsultanto profesinės tapatybės stiprinimas. Siūlomi sprendimai:

Siekiant sustiprinti priklausomybių konsultanto profesinę tapatybę, matomumą ir vietą priklausomybių prevencijos ir pagalbos sistemoje, būtina kryptingai vystyti šią profesiją ne tik per atskiras programas ar projektus, bet ir per profesinės savivaldos bei atstovavimo mechanizmus.

Vienas iš galimų sprendimų – aktyvesnis priklausomybių konsultantų telkimas į Priklausomybių specialistų asociaciją, kuri Lietuvoje nuo 2015 metų ir vienija įvairių sričių priklausomybių srityje dirbančius specialistus – socialinius darbuotojus, gydytojus psichiatus, psichologus ir kitus profesionalus, kurių reikšminga dalis praktikoje vykdo priklausomybių konsultanto funkcijas. Asociacija nuo pat savo veiklos pradžios nuosekliai prisidėjo prie priklausomybių konsultavimo paslaugos diegimo Lietuvoje, yra patvirtinusi etikos kodeksą, organizuoja kvalifikacijos tobulinimo mokymus, supervizijas, profesinius renginius ir konferencijas, taip stiprindama profesinę bendruomenę ir gerosios praktikos sklaidą, arba analogišką profesinę organizaciją, kuri galėtų atlikti

funkcijas, panašias į tas, kurias socialinio darbo srityje atlieka Socialinių darbuotojų asociacija. Asociacijos vaidmuo galėtų apimti:

- priklausomybių konsultantų, kaip profesinės grupės, interesų atstovavimą nacionaliniu lygmeniu;
- dalyvavimą formuojant priklausomybių prevencijos ir pagalbos politiką;
- metodinės pagalbos ir gerosios praktikos sklaidą;
- profesinių standartų, etikos principų ir kompetencijų gairių rengimą;
- kvalifikacijos kėlimo ir tęstinio profesinio tobulėjimo sistemos koordinavimą.

Tokia profesinė asociacija prisidėtų prie to, kad priklausomybių konsultantai būtų ne tik paslaugų teikėjai „vietoje“, bet ir matoma, atpažįstama bei girdima profesinė bendruomenė, dalyvaujanti sprendimų priėmimo procesuose.

Analogiškai socialinio darbo profesijai, kur profesinė asociacija prisideda prie kvalifikacijos palaikymo, etikos standartų ir profesijos prestižo stiprinimo, priklausomybių konsultantų asociacija galėtų tapti svarbia grandimi tarp praktikos, mokslo ir politikos formavimo.

Tokiu būdu būtų:

- stiprinamas priklausomybių konsultantų profesinis identitetas;
- didinamas jų matomumas institucijų, savivaldybių ir visuomenės akyse;
- kuriama tvari profesinės raidos sistema, mažinanti fragmentaciją ir priklausomybę nuo projektinio finansavimo.

2. Institucinių jungčių stiprinimas

Konferencijos metu buvo pabrėžta, kad efektyvi priklausomybių konsultantų veikla neįmanoma be aiškių ir veikiančių tarpinstitucinių jungčių. Pasiūlymai:

- Numatyti konsultantų įtraukimą į savivaldybių priklausomybių prevencijos ir pagalbos algoritmus.
- Stiprinti konsultantų dalyvavimą atvejo vadybos procesuose.
- Skatinti reguliarius tarpinstitucinius susitikimus ir metodinius aptarimus regioniniu lygmeniu.

3. Finansavimo stiprinimas ir paslaugų prieinamumas

Vienas svarbiausių konferencijos akcentų – nepakankamas ir fragmentiškas priklausomybių konsultantų veiklos finansavimas. Pasiūlymai:

- Priklausomybių konsultantų poreikį savivaldybėse skaičiuoti pagal:
 - probleminio vartojimo paplitimą,
 - gyventojų skaičių,
 - socialinius ir sveikatos rodiklius.

Sudaryti sąlygas konsultantų veiklos tęstinumui, kad paslaugos būtų prieinamos visus metus.

Visuomenės sveikatos biurų asociacija (šiuo metu VSB priklausomybių konsultantų paslauga finansuojama valstybės biudžeto specialios tikslinės dotacijos, skiriamos savivaldybių biudžetams SAM kuruojamoms valstybinėms visuomenės sveikatos priežiūros funkcijoms vykdyti) akcentavo, kad finansavimo modelis turi būti lankstesnis ir susietas su darbo sąlygomis, ne tik su formaliais rodikliais.

Tikimasi aiškesnio, labiau poreikius atspindinčio finansavimo modelio, kuris leistų planuoti paslaugos teikimą stabiliai ir ilgalaikėje perspektyvoje. Didesnis finansavimas VSB taip pat reikalingas supervizijoms, kvalifikacijos kėlimui ir geresnėms paslaugos kokybės užtikrinimo priemonėms, geresnei komunikacijai.

4. Kompetencijų, mokymų ir metodikų tobulinimas

Konferencijos dalyviai sutarė, kad dabartiniai mokymai ne visada atliepia realius konsultantų darbo poreikius. Siūlomi pakeitimai:

- Plėsti mokymus, įtraukiant:
 - grupinio darbo metodus,
 - praktinius atvejų analizės užsiėmimus,
 - darbą su motyvacija ir atkryčių prevencija.
 - darbą su kopriklausomybę turinčiais asmenimis. Dabartinėje programoje nekalbama apie kopriklausomybę, todėl siūlytina šią temą įtraukti ir mokyti priklausomybės konsultantus suteikti informaciją ir pirminę konsultaciją kopriklausomiems asmenims.

- Kurti atskirus mokymų modulius darbui laisvės atėmimo įstaigose.

5. Kvalifikacijos kėlimo sistemos sukūrimas

Šiuo metu nėra aiškios tvarkos, kas ir kaip užtikrina priklausomybių konsultantų kvalifikacijos palaikymą. Pasiūlymai:

- Sukurti kvalifikacijos kėlimo sistemą, analogišką socialinių darbuotojų profesinei tvarkai (t.y. Lietuvos socialinių darbuotojų asociacijos (LSDA) prezidentės 2025 m. vasario 28 d. įsakymai, kurie nustato detalias tvarkas, kaip tvirtinamos ir derinamos įvairių sričių mokymų programos: Nr. PKTC2025-02-28/2 – Socialinių paslaugų srities darbuotojų kompetencijų tobulinimo programų tvirtinimo tvarka; Nr. PKTC2025-02-28/1 – Individualios priežiūros darbuotojų kompetencijų tobulinimo ir įžanginių mokymų programų derinimo tvarka; Nr. PKTC2025-02-28/3 – Užimtumo specialistų įžanginių mokymų programų suderinimo tvarka.). Sekant panašia praktika būtų galima:
 1. nustatyti pareigą per tam tikrą laikotarpį (pvz., 5 metus) nuolat kelti kvalifikaciją;
 2. numatyti minimalų kvalifikacijos tobulinimo valandų skaičių.
- Įvertinti galimybę, kad kvalifikacijos palaikymą ir metodinį koordinavimą galėtų vykdyti:
 - priklausomybių konsultantų profesinė asociacija bendradarbiaujant su RPLC ir kitomis nacionalinėmis institucijomis.
- Skatinti profesinės bendruomenės telkimąsi ir savireguliaciją.
- Reikalingas visuomenės švietimas apie priklausomybės konsultantų veiklą, didinant profesijos žinomumą, norėjimą klientų kreiptis paslaugų į konsultantą.

Įgyvendinant šiuos siūlymus, tikslinga remtis jau veikiančiomis profesinėmis struktūromis ir jų sukaupta patirtimi. Priklausomybių ligų specialistų asociacija galėtų būti įtraukiama kaip socialinis partneris, prisidedantis prie kompetencijų tobulinimo iniciatyvų, kvalifikacinių sistemų kūrimo, jų diegimo ir metodinės priežiūros, bendradarbiaujant su atsakingomis valstybės ir savivaldybių institucijomis, įskaitant Respublikinį priklausomybės ligų centrą bei Visuomenės sveikatos biurų sistemą.

Toks bendradarbiavimo modelis leistų ne kurti naujas sistemas nuo pradžių, o kryptingai stiprinti jau egzistuojančius mechanizmus, užtikrinant nuoseklų, tvarų ir instituciniu lygmeniu pagrįstą priklausomybių konsultantų profesinės raidos vystymą.

Konferencijos dalyviai pabrėžė, kad priklausomybių konsultantai yra būtina ir efektyvi priklausomybių prevencijos ir pagalbos sistemos dalis. Tačiau norint, kad ši veikla būtų tvari ir matoma, būtini sisteminiai sprendimai: aiškesnis vaidmens apibrėžimas, stabilus finansavimas, kryptinga kompetencijų plėtra ir stiprios tarpinstitucinės jungtys.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, Komsija raštu kreipėsi į Sveikatos apsaugos ministeriją ir Lietuvos savivaldybių asociaciją, siūlydama sukurti aiškų, realistišką ir nacionaliniu lygiu suderintą veiksmų planą – jį ne tik parengti, bet ir nuosekliai laikytis, kad pokyčiai sistemoje nebūtų fragmentiški, priklausomi nuo atskirų iniciatyvų ar savivaldybių galimybių.

Komisija atkreipė dėmesį, kad būtinas nuoseklus institucijų bendradarbiavimas ir praktinių sprendimų paieška, taip pat būtina atnaujinti kompetencijas, mokymus ir metodikas, kad jos atlieptų realius praktikos poreikius: darbą su skirtingomis priklausomybėmis, darbą su šeima ir grupėmis. Prašė atsižvelgti į išdėstytus pasiūlymus ir apie priimtus sprendimus ir veiksmus, kurių bus imtasi, informuoti Priklausomybių prevencijos komisiją.

Komisijos pirmininkas

Prof. dr. Saulius Čaplinskas

Parengė

*Komisijų skyriaus patarėja Erika Mikalajūnienė,
tel. (0 5) 209 6815, e. p. erika.mikalajuniene@lrs.lt*